

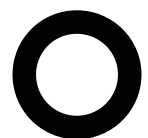
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

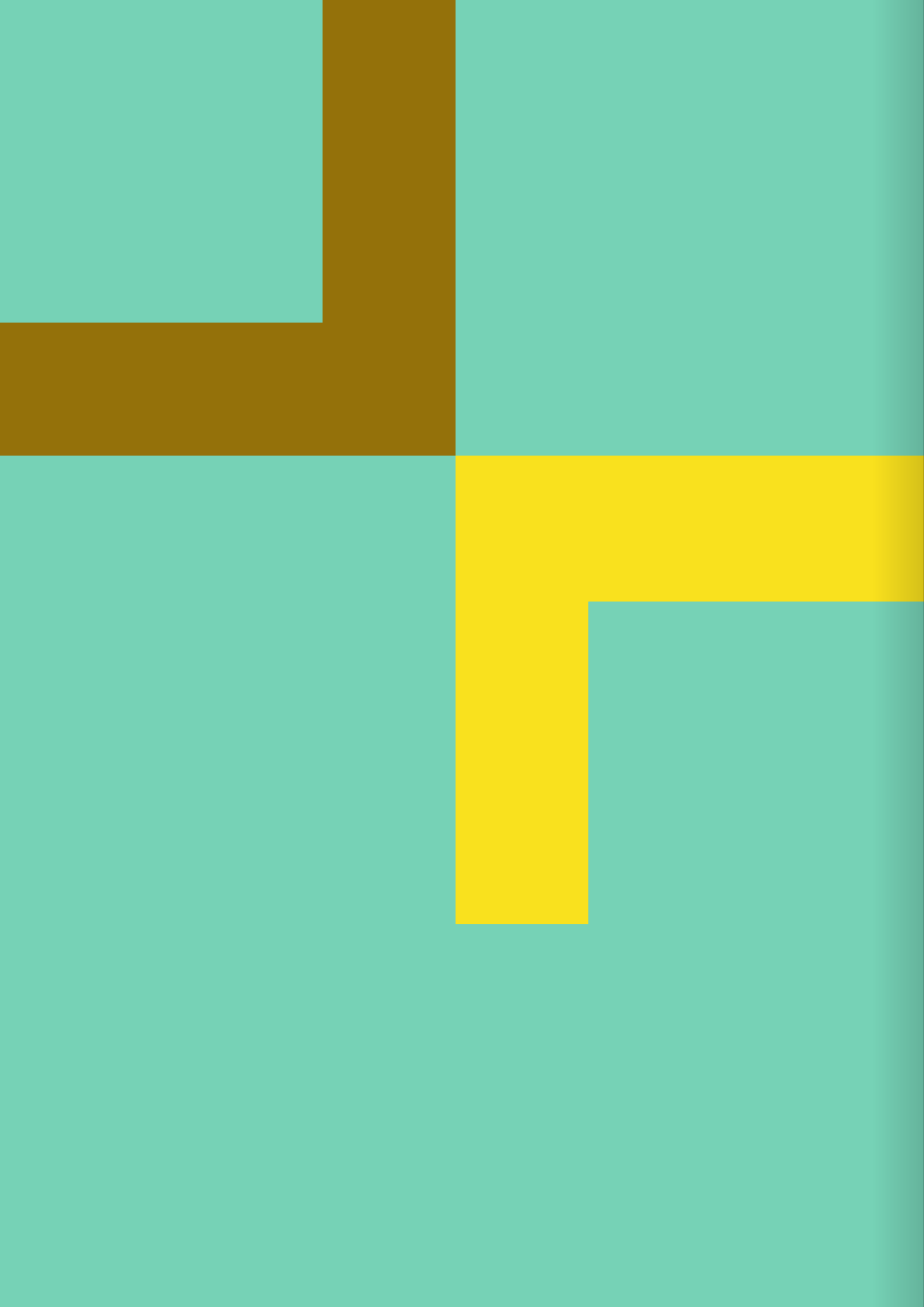
Nationaal Programma Onderwijs

Vijfde voortgangsrapportage

Nationaal Programma
Onderwijs

Inhoudsopgave

Introductie	4
Deel 1 - Funderend onderwijs	7
1 Inleiding	9
2 Resultaatmonitor	11
3 Implementatiemonitor	25
4 Financiële regelingen en subsidieregelingen	35
5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen	38
6 Bijlage	42
Eindnoten	44
Deel 2 - Middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en onderzoek	47
1 Inleiding	49
2 NP Onderwijs mbo-ho gaat het laatste jaar in; waar staan we?	50
3 Een eerste kwantitatieve analyse	53
4 De bestedingen per thema in vogelvlucht	66
5 Studievertraging, in- en doorstroom	69
6 Studentenwelzijn	73
7 Stages en duale leerwerkplekken	77
8 Bestuursakkoord Onderzoek en overige thema's van het NP Onderwijs	80
9 Kenniscreatie en kennisverspreiding	86
Eindnoten	90

Introductie

Aanleiding

Investeringen in het onderwijs – In februari 2021 startte het NP Onderwijs met een duidelijk doel: school- en studievertraging door de coronapandemie inhalen, verdere vertraging voorkomen en het welbevinden van leerlingen en studenten herstellen. In totaal is daar 8,5 miljard voor beschikbaar, voor scholen en instellingen in primair tot en met hoger onderwijs. Scholen in het funderend onderwijs hebben tot en met het schooljaar 2024/2025 om dit geld te besteden. Instellingen in het mbo en ho kunnen dat tot en met 2023 doen, met het kalenderjaar 2024 als mogelijk uitloopjaar.

Opzet voortgangsrapportage

Vijfde voortgangsrapportage – Voor u ligt de vijfde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Deze rapportage bevat informatie over alle sectoren: van het primair tot en met hoger onderwijs. Hierdoor biedt deze rapportage een volledig overzicht van de voortgang en resultaten van het programma.

Er zijn wel enkele belangrijke verschillen tussen de sectoren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de wijze waarop het geld wordt ingezet. Ook verschillen de sectoren sterk in omvang. Daarom bestaat de voortgangsrapportage uit twee delen. In het eerste deel van deze rapportage vindt u alle informatie over de voortgang van het NP Onderwijs in het funderend onderwijs. In het tweede deel vindt u meer informatie over het mbo en het ho.

Deel 1

Funderend onderwijs

Inhoudsopgave

1	Inleiding	9
1.1	Aanleiding	9
1.2	Inhoud	10
2	Resultaatmonitor	11
2.1	Over de resultaatmonitor	11
2.2	Leerprestaties basisonderwijs	12
2.3	Overgang po – vo	13
2.4	Leerprestaties voortgezet onderwijs	14
2.5	Overgang van vo naar het vervolgonderwijs	17
2.6	Leerprestaties in internationaal perspectief	20
2.7	Brede ontwikkeling van leerlingen	20
2.8	Oordeel van schoolleiders	21
3	Implementatiemonitor	25
3.1	Over de implementatiemonitor	25
3.2	Uitvoering van interventies	25
3.3	Besteding middelen	26
3.4	Inzet van externe partijen	27
3.5	Opbrengsten in beeld	28
3.6	NP Onderwijs in het schooljaar 2023/2024	30
3.7	Ondersteuning eindexamens	33
3.8	NP Onderwijs door gemeenten	33
4	Financiële regelingen en subsidieregelingen	35
4.1	Financiële regelingen en subsidieregelingen	35
4.2	Arbeidsmarkttoelage	35
4.3	Heterogene brugklassen en capaciteitentesten	36
4.4	Thuiszitters	37
5	Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen	38
5.1	Kennis ontwikkelen en borgen	38
5.2	Kenniscommunity	38
5.3	Effectmeting Kansrijke Interventies	39
6	Bijlage	42

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

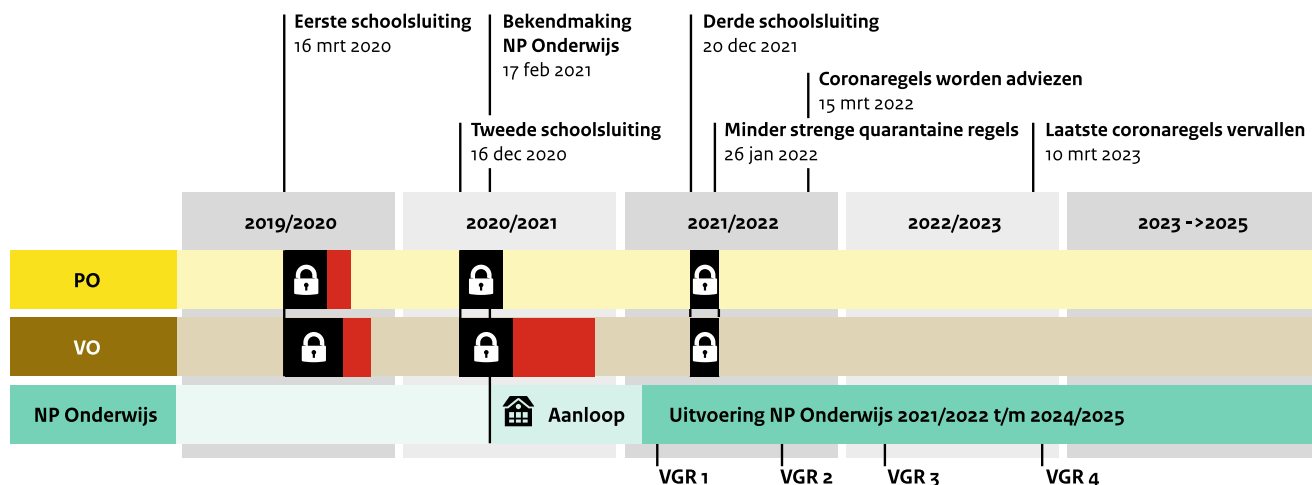
Drie jaar na de start van de pandemie – In februari 2020 maakte Nederland voor het eerst kennis met COVID-19. De afgelopen jaren heeft het virus een grote impact gehad op Nederland. Vrijwel iedereen heeft te maken gehad met het virus of met de maatregelen. Dat geldt ook voor het onderwijs. Scholen sloten meerdere keren hun deuren, leerlingen kregen afstandsonderwijs en hun sociale leven viel voor een groot deel stil (zie Figuur 1).

Ruim drie jaar na de eerste coronabesmetting in ons land start een nieuwe fase. Dat betekent niet dat de gevolgen van de pandemie niet langer merkbaar zijn: leraren, schoolleiders, bestuurders en andere betrokkenen bij het onderwijs merken nog dagelijks wat de gevolgen

zijn van de pandemie. Dat geldt ook voor leerlingen en hun ouders. Zo worstelen sommige leerlingen met hun mentale gezondheid. Andere leerlingen hebben nog te maken met leervertragingen. Scholen en gemeenten werken met het NP Onderwijs hard aan deze uitdagingen. Het kabinet stelde daar in 2021 5,8 miljard voor beschikbaar (zie Figuur 1). Het programma loopt tot en met het schooljaar 2024/2025.¹

Zicht op opbrengsten – Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) houdt met onderzoek op stelselniveau zicht op de keuzes die scholen en gemeenten maken bij de uitvoering van het NP Onderwijs en de resultaten ervan. Die informatie helpt ook bij het maken van beleidskeuzes en bij het bieden van ondersteuning aan scholen en gemeenten.

Figuur 1 - Tijlijn coronapandemie (bron: Rijksoverheid.nl)

Gevolgen van de pandemie in internationaal perspectief

Ook andere landen hebben te maken met de gevolgen van COVID-19 op het onderwijs in hun land. Wel verschilt de intensiteit en impact per land. Waar de pandemie in de Noordelijke Europese landen, zoals Denemarken, Finland en Zweden, nauwelijks invloed heeft gehad op de leerprestaties van leerlingen, waren de gevolgen in landen zoals Griekenland en Polen veel groter.

Uit recent Europees onderzoek² blijkt dat:

- In landen waar scholen langer gesloten zijn de leervertragingen groter zijn dan in landen waar het onderwijs niet of kort gesloten is geweest.
- Jonge leerlingen over het algemeen geconfronteerd worden met grotere leervertragingen.
- Hoe meer een land gewend is aan de inzet van ICT in het onderwijs, hoe veerkrachtiger de toetsscores in een land zijn, ook tijdens de pandemie.
- De coronapandemie bestaande trends in het onderwijs heeft versterkt. Het is nog onduidelijk hoe deze trends zich de komende periode ontwikkelen.

Gebaseerd op de verschillen tussen landen bevelen de onderzoekers het volgende aan:

- Zet op korte termijn in op *evidence based* interventies en kies waar mogelijk voor gericht beleid. Dat wil zeggen: focus op de leerlingen die het zwaarst getroffen zijn door de pandemie.
- Volg de inzet via monitoring. Zo zie je welk effect beleid heeft en hoe leerlingen zich ontwikkelen. Doe dit zowel op de korte als lange termijn en kijk scherp naar de effectiviteit van investeringen.
- Kijk op de lange termijn naar het curriculum dat aangeboden wordt. Geef bijvoorbeeld prioriteit aan de vaardigheden die het hardst getroffen zijn tijdens de pandemie.

1.2 Inhoud

Terugblik op vorige voortgangsrapportages – Dit is de vijfde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Eerder rapporteerden we in het najaar van 2021, het voor- en najaar van 2022 en het voorjaar van 2023 over het programma. In eerdere rapportages concludeerden we het volgende:

Eerste voortgangsrapportage

In de eerste rapportage zien we leervertragingen in het po en nog meer in het vo. Schoolleiders maken zich ook zorgen over het welbevinden van hun leerlingen en de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden. Scholen starten voortvarend met het maken van plannen voor het NP Onderwijs.

Tweede voortgangsrapportage

Scholen kunnen hun plannen over het algemeen goed uitvoeren, ondanks de coronapandemie en het lerarentekort. Veel gekozen interventies zijn instructie in kleine groepen, de inzet van onderwijs-assistenten, interventies voor het welbevinden van leerlingen en sportieve of culturele activiteiten.

Derde voortgangsrapportage

Een ruime meerderheid van de schoolleiders is tevreden over de uitvoering van het NP Onderwijs. Ook in de derde voortgangsrapportage zien we leervertragingen in het po en vo. Soms lijken de vertragingen eerder toe- dan afgenomen, maar het beeld wisselt sterk per sector, leerjaar en vaardigheid. Schoolleiders maken zich vaak nog zorgen over het welbevinden van hun leerlingen.

Vierde voortgangsrapportage

Ook in deze rapportage is een meerderheid van de schoolleiders tevreden over de uitvoering van het NP Onderwijs. Ze kunnen de komende periode verder met het programma: een meerderheid heeft nog geld voor het schooljaar 2023/2024. Vo-leerlingen die met hulp van de examenmaatregelen slaagden, vallen na 1 jaar vervolgopleiding iets vaker uit dan hun medestudenten.

Inhoud – In deze rapportage gaan we in op de meest recente gegevens over de leerprestaties van leerlingen en de ervaringen van scholen en gemeenten met de uitvoering van het programma. Achtereenvolgens gaan we in op:

- De leerprestaties van leerlingen en hun brede ontwikkeling (*resultaatmonitor*).
- De uitvoering van het programma door scholen en gemeenten (*implementatiemonitor*).
- De voortgang van subsidies en financiële regelingen.
- De voortgang van activiteiten om kennis uit het programma te borgen.

2 Resultaatmonitor

2.1 Over de resultaatmonitor

Doel – Het geld uit het NP Onderwijs moet helpen om vertragingen in de leer groei te herstellen. De resultaatmonitor focust daarom op de ontwikkeling van leerlingen voor en tijdens de looptijd van het NP Onderwijs. Daarvoor kijken we naar de leerprestaties van leerlingen op taal en rekenen-wiskunde, hun executieve vaardigheden en welbevinden. Zien we nog vertragingen in de leer groei bij taal en rekenen-wiskunde? En hoe gaat het met de motivatie en het welbevinden van leerlingen?

Definities

Leerprestaties – Onder leerprestaties verstaan wij de meetbare prestaties van leerlingen aan de hand van genormeerde toetsen en het schoolse leren. Vaak wordt een beperkt aantal leergebieden getoetst, bijvoorbeeld op het vlak van taal en rekenen-wiskunde.

Executieve vaardigheden – Executieve vaardigheden zijn alle regelfuncties van de hersenen die essentieel zijn voor doelgericht en aangepast gedrag. Executieve vaardigheden zijn onder te verdelen in drie deelgebieden: werkgeheugen, impulsbeheersing en flexibiliteit.³

Sociaal-emotionele ontwikkeling – Onder de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen verstaan we dat leerlingen in interactie met hun omgeving sociale gedragingen vertonen, relaties aangaan en leren omgaan met emoties.⁴

Welbevinden – Het welbevinden van leerlingen wordt in de regel gemeten aan de hand van twee aspecten. Het eerste aspect is de mate waarin leerlingen tevreden zijn over hun leven. Voor het tweede aspect wordt gekeken naar de mate waarin een leerling psychische klachten ervaart.⁵

2.2 Leerprestaties basisonderwijs

Terugblik – In de derde voortgangsrapportage zagen we, over een periode van 2,5 jaar, nog vertraging in de leergroei bij rekenen-wiskunde. De vertraging bij begrijpend lezen en spelling was daarentegen zo goed als ingelopen.

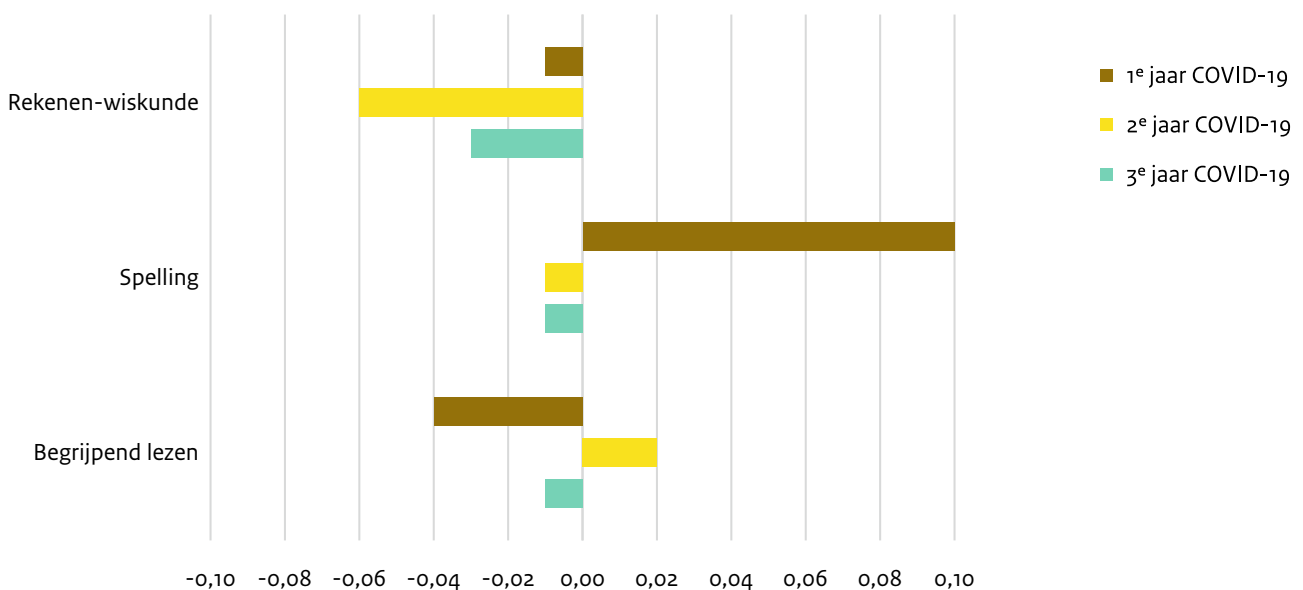
Gemiddeld herstel van de leergroei⁶ – In het derde schooljaar sinds het uitbreken van de pandemie, het schooljaar 2022/2023, is de leergroei van leerlingen gemiddeld weer op hetzelfde niveau als in de periode voor de pandemie (zie Figuur 2). Dit is een verandering ten opzichte van eerdere post-covid jaren. Toen zagen we, met name in het tweede schooljaar (2021/2022), nog een lagere leergroei bij rekenen-wiskunde. Bij begrijpend lezen zagen we eerder al herstel optreden en dat blijft hetzelfde in het derde schooljaar na het uitbreken van de pandemie. Bij het gemiddelde herstel van de leergroei beschrijft NCO wel dat de leertraging die in het eerste half jaar van de pandemie is ontstaan nog niet volledig is hersteld.

Meer leergroei bij leerlingen in groep 4 – Hoewel de leergroei in het derde schooljaar sinds de start van de pandemie gemiddeld zo goed als hersteld is, zien we wel verschillen per leerjaar. In het schooljaar 2022/2023 zien we ten opzichte van de situatie pre-corona:

- Meer leergroei op alle drie de domeinen bij groep 4-leerlingen.
- Meer leergroei bij begrijpend lezen en minder leergroei bij spelling bij groep 5-leerlingen. We zien bij groep 5-leerlingen geen verschil bij rekenen-wiskunde.
- Minder leergroei op alle drie de domeinen bij groep 6-leerlingen.
- Minder leergroei bij begrijpend lezen en rekenen-wiskunde bij groep 7-leerlingen, maar niet bij spelling.

NCO omschrijft de vertraging in de leergroei in de bovenbouw als hardnekkig. Een mogelijke verklaring voor de lagere leergroei in groep 6 en 7 is dat deze leerlingen op relatief belangrijke momenten in hun onderwijsloopbaan met schoolsluitingen zijn geconfronteerd (namelijk in groep 3, 4 en 5 en respectievelijk groep 4, 5 en 6).⁷ In deze periode wordt een belangrijke basis voor lees- en rekenvaardigheid gelegd. Leerlingen die in het schooljaar 2022/2023 in groep 4 zitten, zaten bij aanvang van de pandemie nog in groep 1. Zij hebben dus vooral in de kleuterperiode met schoolsluitingen te maken gehad. Toen deze leerlingen in groep 3 zaten, kwamen de NP Onderwijs schoolprogramma's al op stoom.

Figuur 2 - Gemiddelde leergroei tussen E- en E-toets begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde: gestandaardiseerd verschil (bron: NCO)

Vaardigheidsscores bevestigen beeld – Dit beeld wordt bevestigd wanneer we kijken naar de absolute vaardigheidsscores van leerlingen.⁸ Bij alle drie de vaardigheden zien we een daling van de vaardigheidsscores aan het eind van het schooljaar 2019/2020, kort na de start van de pandemie. Bij rekenen-wiskunde zien we voor groep 3, 4 en 5 aan het einde van het schooljaar 2022/2023 geen betekenisvolle verschillen meer ten opzichte van de situatie pre-corona. In groep 6 en groep 7 blijft de rekenvaardigheid nog wel achter bij het niveau van voor de pandemie. Uitgedrukt in standaarddeviaties gaat het voor beide groepen om middelgrote effecten. Bij begrijpend lezen zien we in groep 3 en 5 aan het einde van het schooljaar 2022/2023 geen betekenisvolle verschillen ten opzichte van de situatie voor de pandemie, terwijl deze vaardigheid in de groepen 4, 6 en 7 achterblijft. Deze dalingen kunnen we omschrijven als middelgrote effecten. Bij spelling zien we aan het einde van het schooljaar 2022/2023 geen betekenisvolle verschillen meer.

Kanteling in voordeel van kinderen van laag opgeleide ouders – In eerder NCO-onderzoek zagen we dat de vertraging in de leergroei bij kinderen van laag en midden opgeleide ouders tot de eerste anderhalf jaar na het uitbreken van de pandemie groter was dan bij kinderen van hoog opgeleide ouders. In het derde schooljaar sinds het uitbreken van de pandemie zien we geen betekenisvolle verschillen meer in de leergroei ten opzichte van pre-covid. Dit zien we zowel bij begrijpend lezen als bij rekenen-wiskunde. Het lijkt erop dat we bij spelling een iets relatief gunstigere ontwikkeling zien bij leerlingen met laagopgeleide ouders ten opzichte van de situatie voor de pandemie.

Deze cijfers laten zien dat de situatie van leerlingen met laagopgeleide ouders de afgelopen twee jaar relatief gezien is verbeterd. Een mogelijke verklaring is dat scholen met veel leerlingen met laagopgeleide ouders meer NP Onderwijsgeld hebben ontvangen. Een andere mogelijke verklaring is dat scholen hun NP Onderwijsinzet meer en/of specifiek richten op deze leerlingen. Een aanwijzing hiervoor is dat schoolleiders zich vaker zorgen maken over deze leerlingen ([zie hoofdstuk 3](#)).

Geen verschil bij begrijpend lezen en rekenen-wiskunde naar schoolweging⁹ – Naast verschillen tussen groepen leerlingen kijkt NCO ook naar verschillen tussen groepen scholen. Dit levert een wisselend beeld op:

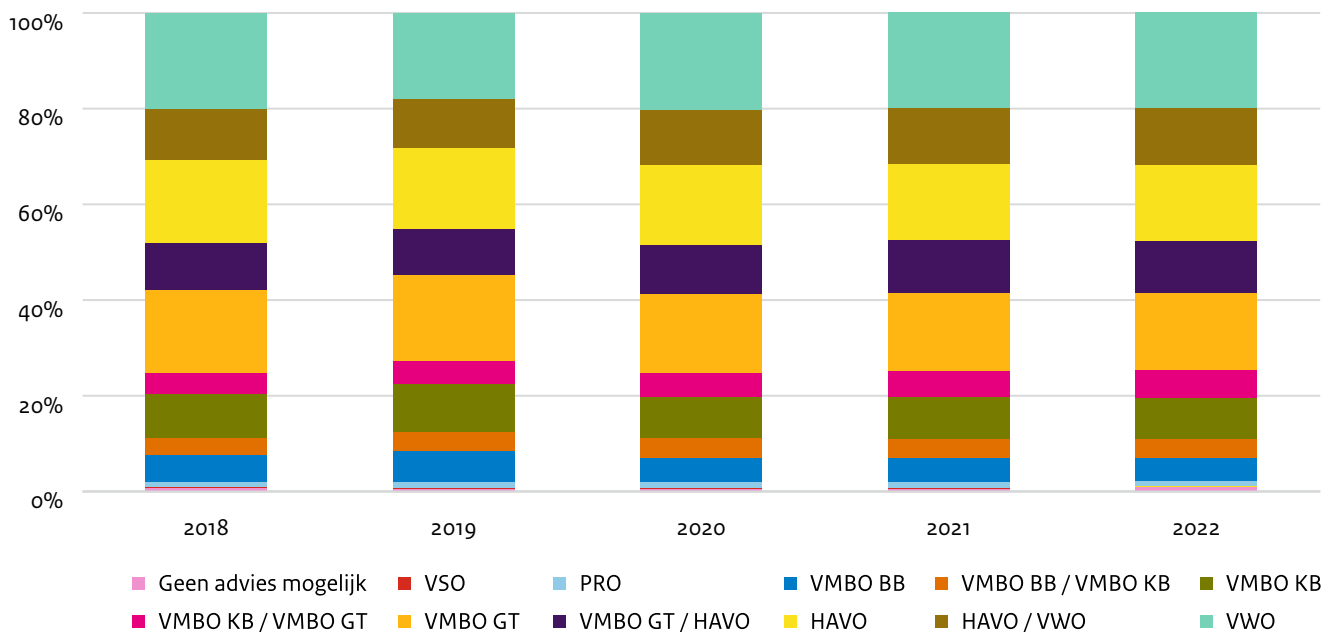
- In het derde schooljaar sinds de pandemie zien we geen betekenisvolle verschillen in de leergroei bij begrijpend lezen en rekenen-wiskunde tussen scholen uitgesplitst naar hun schoolweging.
- Bij spelling zien we in het derde schooljaar sinds de pandemie meer leergroei bij scholen met de laagste en hoogste schoolweging in vergelijking met scholen met een tussenliggende schoolweging.

2.3 Overgang po – vo

Terugblik – Door het uitbreken van de pandemie ging de eindtoets¹⁰ in het schooljaar 2019/2020 niet door. Hierdoor verviel de mogelijkheid tot bijstelling van het voorlopige schooladvies. De definitieve schooladviezen waren in dit schooljaar ook lager dan in de jaren daarvoor. Vanaf het schooljaar 2020/2021 zijn de definitieve schooladviezen weer vergelijkbaar met de situatie voor de pandemie.

Definitieve schooladviezen op niveau pre-corona – Dit geldt ook voor het schooljaar 2022/2023. Ook in dit jaar is de verdeling van de definitieve schooladviezen vergelijkbaar met de verdeling voor de pandemie (zie Figuur 3). En ook ten opzichte van het voorgaande schooljaar zien we slechts kleine schommelingen. In het schooljaar 2022/2023 krijgt 1 op de 5 leerlingen een vwo-advies, bijna 16% een havo-advies en nog eens bijna 16% een vmbo-gt advies. Deze gegevens geven een indicatie dat de overgang van leerlingen naar het vo weer vergelijkbaar is met de situatie voor de pandemie. Daarvoor is het ook belangrijk om in de gaten te houden of leerlingen op het vo daadwerkelijk op hetzelfde niveau onderwijs (blijven) volgen. Hier houden we de komende periode via het cohortonderzoek van DUO zicht op.

Figuur 3 - Ontwikkeling definitief schooladvies basisschoolleerlingen naar vo-niveau (bron: DUO)

Meer brede adviezen – Scholen kunnen leerlingen een schooladvies geven voor 1 schooltype, bijvoorbeeld havo, of een breed advies voor 2 schooltypes, zoals havo/vwo. De afgelopen schooljaren is het aandeel brede adviezen van basisschoolleerlingen jaarlijks gestegen, van circa 28% in het schooljaar 2018/2019 naar ruim 32% in het schooljaar 2022/2023. Dat duidt erop dat scholen hun leerlingen vaker kansrijk adviseren.

2.4 Leerprestaties voortgezet onderwijs

Terugblik – In de derde voortgangsrapportage zagen we in de onderbouw van het vo positieve ontwikkelingen bij Engels leesvaardigheid en woordenschat. Bij de andere leergebieden, Nederlands leesvaardigheid, Nederlands woordenschat en rekenen-wiskunde, zijn de vaardigheidsniveaus ten opzichte van het schooljaar 2018/2019 juist gedaald.

Substantieel lager vaardigheidsniveau bij Nederlands en rekenen-wiskunde – Leerlingen uit de onderbouw van het vo hebben ook in het schooljaar 2022/2023 een substantieel lager vaardigheidsniveau dan leerlingen in het pre-corona schooljaar 2018/2019 (zie Figuur 4). Dit geldt zowel voor Nederlands leesvaardigheid en woordenschat als voor rekenen-wiskunde. In termen

van effectgroottes kunnen deze dalingen omschreven worden als grote effecten. Ook ten opzichte van het schooljaar 2021/2022 zien we voor deze vaardigheden bij vrijwel alle schoolniveaus en leerjaren een achteruitgang in de vaardigheidsniveaus. Het is onduidelijk waar deze verdere achteruitgang door komt. In gesprekstafels met schoolleiders en leraren zijn diverse mogelijke verklaringen aan bod gekomen. Zo stelt een deel van de schoolleiders en leraren dat het lastig is om eenmaal opgelopen vertragingen in te halen. Als je kennis of vaardigheden mist, begrijp je wat daarna komt vaak ook niet. Ook wordt gesteld dat de reguliere werkwijze, lesmethoden en licentiestructuur in het onderwijs zich onvoldoende lenen voor het inhalen van vertragingen en het bieden van maatwerk. Zo is een vaardigheid zoals taal in het vo ‘verspreid’ over meerdere vakken.

Hoewel deze cijfers van jaar op jaar steeds over andere leerlingen gaan, is het een indicatie dat de leervertragingen in de onderbouw verder zijn toegenomen. Ook dit wordt herkend in de gesprekstafels met schoolleiders en leraren. Het beeld wisselt wel enigszins per leerjaar, schoolniveau en vaardigheid. Zo zien we de sterkste daling voor Nederlands woordenschat (gebaseerd op de toets einde leerjaar 2, ten opzichte van de situatie pre-corona) bij het vmbo-kb/bb, gevolgd door het vmbo-gt, vwo en havo. Voor rekenen-wiskunde zien we aan het einde van leerjaar 2 de sterkste daling bij leerlingen op het vmbo-gt, gevolgd door het vwo, havo en vmbo-kb/bb.

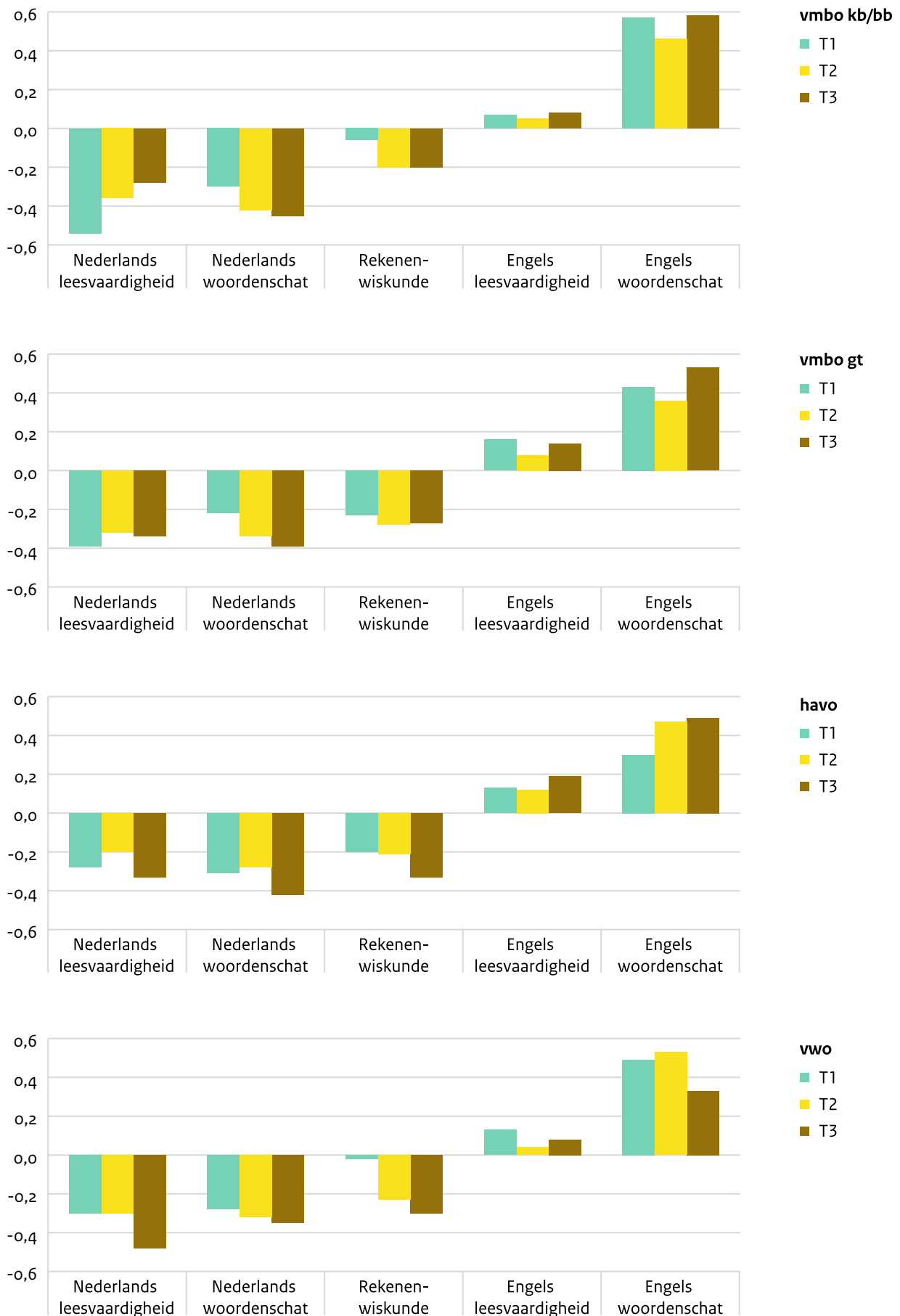
Om deze uitkomsten in perspectief te plaatsen, heeft Cito voor Nederlands leesvaardigheid en rekenen-wiskunde ook de ontwikkeling van de referentieniveaus¹¹ in beeld gebracht. Hieruit blijkt dat een groter deel van de leerlingen het referentieniveau 2F tijdens de toets aan het einde van leerjaar 2 niet haalt. Ter illustratie: in 2022/2023 haalt zo'n 55% van de vmbo-gt leerlingen dit niveau voor leesvaardigheid niet. In het schooljaar 2018/2019 was dat 38%. Op het vmbo kb/bb gaat het om 78% en 64%.

Beheersing Engels neemt wel toe – Leerlingen halen in het schooljaar 2022/2023 wel een hoger vaardigheidsniveau voor Engels ten opzichte van pre-corona.

Dit zien we vooral bij woordenschat en iets minder bij leesvaardigheid. En ook in vergelijking met het schooljaar 2021/2022 neemt het vaardigheidsniveau van leerlingen bij woordenschat verder toe. Het beeld bij leesvaardigheid verschilt per schoolniveau en leerjaar. De verklaringen van leraren en schoolleiders voor dit positieve resultaat zijn anekdotisch: leerlingen hebben veel Netflix gekeken tijdens de pandemie, oefenen frequent met Engels door te gamen en spreken Engels op online platforms en social media. Wat overeenkomt tussen deze verklaringen, is dat leerlingen in ieder geval ook buiten schooltijd veel met deze taal bezig zijn.

Figuur 4 - Vergelijking effectgroottes in de pre-corona meting met 2022/2023 onderbouw vo,
 T1 = meting eind leerjaar 1, T2 = meting eind leerjaar 2, T3 = meting eind leerjaar 3 (bron: Cito, 2023)

De ontwikkeling van vaardigheidsniveaus wordt uitgedrukt in standaarddeviaties. Om de omvang hiervan te duiden, gaan wij uit van het volgende¹²:

- Er is sprake van een klein effect bij <0,05 standaarddeviatie.
- Er is sprake van een middelgroot effect tussen de 0,05 en 0,20 standaarddeviatie.
- Er is sprake van een groot effect bij effecten groter dan 0,20 standaarddeviatie.

Geen verschillen tussen scholen met lage en hoge achterstandsscore – De ontwikkeling van de vaardigheidsscores voor Nederlands leesvaardigheid, Nederlands woordenschat en rekenen-wiskunde verschilt niet tot nauwelijks tussen scholen met een lage en hoge achterstandsscore.¹³ We zien wel dat de vaardigheidsscore op scholen met een hoge achterstandsscore in ieder onderzocht jaar gemiddeld lager is dan op scholen met een lage achterstandsscore.

2.5 Overgang van vo naar het vervolgonderwijs

Terugblik – Leerlingen die in 2021 en 2022 examens hebben gedaan, stromen minder vaak door naar het vervolgonderwijs dan leerlingen uit eerdere examencohorten. Ook vallen leerlingen uit het examencohorte 2021 – het tweede jaar met coronamaatregelen – iets vaker na 1 jaar vervolgstudie uit dan leerlingen uit eerdere cohorten. Dit geldt met name voor leerlingen die zijn geslaagd met examenmaatregelen.

Slagingspercentages weer richting niveau pre-corona – De afgelopen 3 jaar golden er, vanwege de pandemie, speciale maatregelen voor de eindexamens in het vo. In 2023 legden leerlingen weer een regulier eindexamen af.¹⁴ In de Examenmonitor 2023, die op 8 september jl. met de Kamer is gedeeld, zien we dat de slagingspercentages in 2023 weer richting het niveau van voor de pandemie gaan. Als we de slagingspercentages van 2023 en 2019 vergelijken, zien we dat het verschil beperkt blijft tot een aantal procentpunten, meestal rond de 2 procentpunt. Alleen bij het havo zijn de slagingspercentages ten opzichte van 2019 sterker gedaald (bijna 4 procentpunt, zie Figuur 5).

Figuur 5 - Slagingspercentage per examenniveau (bron: DUO)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	aantal kandidaten 2023
vwo	91,0%	91,5%	90,7%	98,9%	94,0%	92,8%	88,6%	37.381
havo	87,2%	87,6%	88,2%	97,5%	90,7%	90,5%	84,3%	49.804
vmbo-GT	92,8%	92,4%	92,9%	99,2%	96,4%	95,8%	91,2%	48.893
vmbo-KB	95,9%	95,2%	95,7%	99,5%	99,0%	98,9%	93,8%	24.031
vmbo-BB	98,0%	97,8%	97,9%	99,4%	99,3%	99,0%	95,9%	13.465
totaal	91,9%	91,9%	92,0%	98,8%	94,9%	94,4%	89,4%	
aantal kandidaten	200.946	199.721	196.721	193.502	187.245	177.425	173.574	
				examenjaren met coronamaatregelen				

Gemiddelde eindcijfers iets hoger – De gemiddelde eindcijfers liggen in 2023 iets hoger dan in 2022. Dat is opvallend, omdat de slagingspercentages in 2023 iets lager zijn. Deze tegenstrijdigheid wordt waarschijnlijk verklaard door het gebruik van de duimregeling in 2022.¹⁵ Het verschil in de gemiddelde eindcijfers is het meest duidelijk zichtbaar op het vmbo-gt (6,55 in 2023 ten opzichte van 6,47 in 2022) en het minst op het vmbo-bb (6,56 in 2023 ten opzichte van 6,55 in 2022).

We moeten hier wel bij opmerken dat de normering van de Centrale Examens in 2021, 2022 en 2023 is aangepast vanwege de pandemie. Hierdoor zijn resultaten niet zonder meer te vergelijken en vertellen ontwikkelingen niet of de vaardigheid van leerlingen toe- of afneemt. Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) en Stichting Cito onderzochten daarom de vaardigheid van kandidaten uit het examencohort 2023.¹⁶ Het CvTE clustert hiervoor meerdere centrale examens (zoals het CE Nederlands in het vmbo, havo en vwo of alle CE's van een onderwijsniveau). Zo kunnen zij een betere inschatting maken van de vaardigheidsontwikkeling van leerlingen.

Bij de clustering van de centrale examens naar onderwijsniveau zien we, ten opzichte van de situatie voor de coronapandemie, een vaardigheidsdaling. Het verschil is echter alleen statistisch significant voor havoleerlingen. De daling ten opzichte van de situatie voor de pandemie is kleiner dan in 2022 en is voor vwo en vmbo-gl/tl-leerlingen zelfs kleiner dan in 2021. Het verschil tussen 2023 en de overige jaren tijdens de coronapandemie (2021 en 2022) is echter niet significant.

Bij Engels zien we, net zoals in 2021 en 2022, een vaardigheidsstijging ten opzichte van de situatie voor de pandemie. Deze stijging komt uit op ruim 0,1 cijferpunt. De overige clusters van centrale examens laten een gemiddelde vaardigheidsdaling zien ten opzichte van pre-corona. Deze daling heeft een omvang tussen de 0,2 (cluster Nederlands) en 0,6 cijferpunt (cluster moderne vreemde talen). Hierbij moeten we wel opmerken dat dit de gemiddelde vaardigheidsontwikkeling is. De vaardigheidsdaling in 2023 is, in vergelijking met 2022, bij de meeste clusters (behalve Nederlands en moderne vreemde talen) kleiner als we deze vergelijken met de vaardigheid van leerlingen in pre-coronajaren. Deze verschillen zijn echter nog beperkt en niet significant.

“Sluit aan op eerder gemaakte keuzes”

“Met het geld uit het NP Onderwijs hebben we drie extra teamleden aangesteld. Een deel van het geld ging naar schooljudo en maatregelen voor het welbevinden van de leerlingen”, zegt Erik Adema, schoolleider van De Rietpluim in Nuenen.

“De keuze voor meer mensen sluit aan op keuzes die we eerder al maakten, waardoor we het team flexibeler kunnen inzetten,” vertelt Adema. “We willen meer gedeelde verantwoordelijkheid, waarbij een eigen groep per leraar niet heilig is. Door het geld in te zetten voor meer formatie, hebben we dat nog makkelijker kunnen doen. We nemen daarbij echt de tijd om te kijken wat werkt en wat niet.”

Volwaardige collega's met reguliere aanstelling

De Rietpluim heeft grote (parallel)groepen. Adema: “Het is met 3 of soms zelfs 4 mensen op zo'n groep echt heel anders werken dan met 2. De uitbreiding biedt de flexibiliteit om individuele aandacht te geven als dat nodig is of om in kleine groepjes te werken. En dan niet alleen voor extra instructie, maar juist ook om aan het welbevinden van leerlingen te werken. Ook wij hebben na corona te maken gehad met afwezigheid door ziekte en een gebrek aan invallers. Daardoor werkt onze opzet niet altijd, maar het is toch een goede keuze gebleken.”

De nieuwe collega's blijven ook als er geen extra geld meer is, zegt Adema. “Ze zijn niet even ingevlogen om bij te springen, maar zijn volwaardige collega's met een reguliere aanstelling. Ons bestuur begroot gelukkig met lef en zegt: iedereen die er nu is, blijft. Want straks hebben we iedereen hard nodig. Dan maar even in de min tot er iemand met pensioen gaat. Zo kunnen we langzaam afbouwen met natuurlijk verloop. Uiteindelijk houden we die extra bezetting dus niet, maar de ervaring blijft wel in de school.”

Schooljudo bleek een gouden greep

Al had de school een relatief sterke uitgangspositie, er zijn wel degelijk effecten zichtbaar van het NP Onderwijs. Op leesvaardigheid bijvoorbeeld. Kinderen die graag lezen, gingen dat nog meer doen. Kinderen die dit niet graag doen, werden thuis niet altijd gestimuleerd. “Die hebben we vooral meters laten maken en zo kwam het goed,” zegt Adema. Vertraging was ook te zien bij handelend rekenen, bijvoorbeeld met maten, inhouden en gewichten. Adema: “In de klas doe je dat voor, met stappen, gewichten en water. Achter een scherm is dat lastig. Daar hebben we extra materiaal voor aangeschaft.”

“Ook bij bewegen zagen we enige vertraging. En we merkten dat jonge kinderen meer moeite hebben met verliezen, met doorzetten en met keuzes maken. Daarom zetten we ook in op hun sociaal-emotionele ontwikkeling.” En op schooljudo, “een gouden greep”, in de woorden van Adema: “Leerlingen hebben fysiek contact gemist. Dat geldt ook voor het leren om rekening met elkaar te houden. Ook met judo gaan we na het NP Onderwijs dus door. Het geld vinden we wel ergens. Daarvoor is het waardevol genoeg.”

Lees het hele praktijkverhaal op:

<https://www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/09/28/verandering>

2.6 Leerprestaties in internationaal perspectief

Terugblik – Ook in andere landen heeft de coronapandemie gezorgd voor leervertragingen. Uit een internationale reviewstudie bleek eerder dat leerlingen tijdens de pandemie rond de 35% minder leerden dan in een normaal schooljaar.¹⁷ Deze vertragingen zijn over het algemeen vroeg in de pandemie ontstaan. Daarna zijn ze grotendeels constant gebleven, en vaak groter bij rekenen dan bij lezen.

Inhalen vertragingen is complex – Dat het inhalen van vertragingen complex is, blijkt ook uit internationale studies. Uit een Amerikaanse studie¹⁸ blijkt bijvoorbeeld dat, in nagenoeg alle onderzochte groepen, de leergroei van leerlingen in 2022/2023 nog altijd lager is dan pre-corona. De gemiddelde leerling zal circa 4 maanden extra school nodig hebben om het leesniveau te halen dat voor de pandemie werd bereikt, en 4,5 maand voor wiskunde. Dit kan volgens de onderzoekers niet via een eenmalige interventie of in een enkel schooljaar worden opgelost.

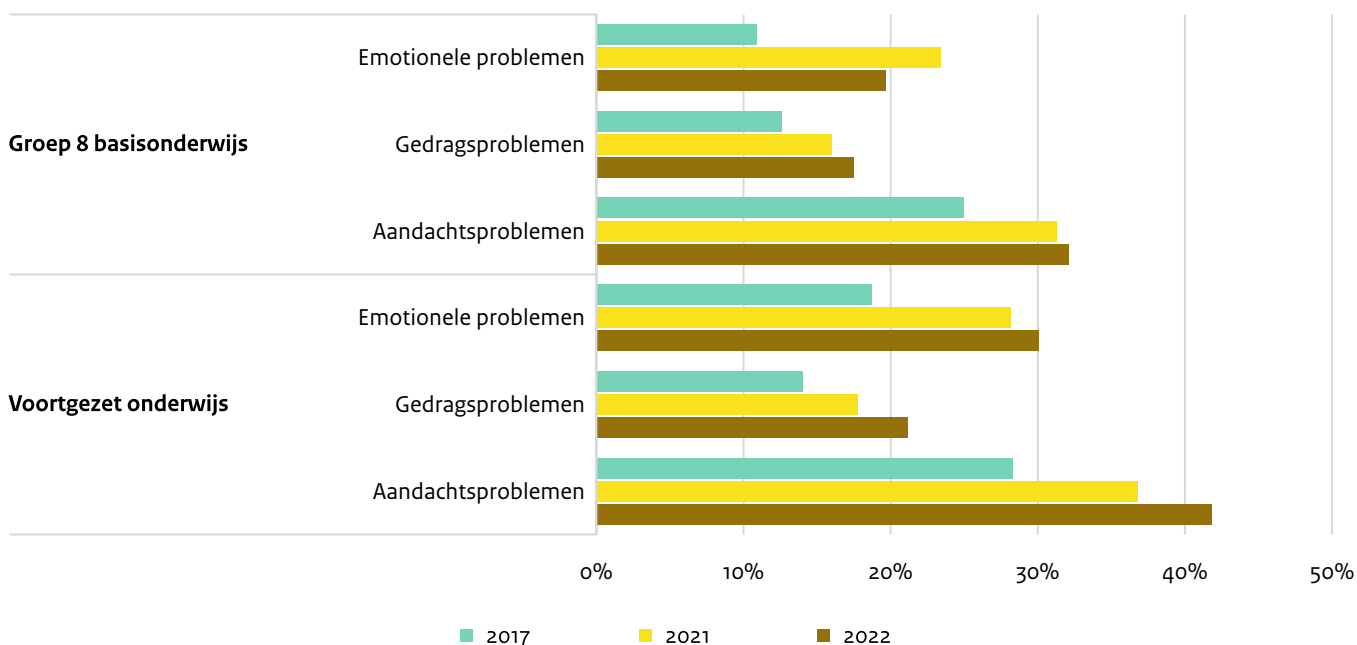
Ook meer kwalitatief onderzoek laat deze complexiteit zien. Hoewel de meeste Britse schoolleiders in dit onderzoek vooruitgang zien bij hun leerlingen, blijft er ook op deze scholen een aanzienlijke leervertraging bestaan. Daarbij merken schoolleiders op dat met name kansarme leerlingen het lastig hebben. Dat geldt ook voor leerlingen met mentale problemen. De vertragingen die zij hebben, zijn in de afgelopen periode soms verder toegenomen.¹⁹

2.7 Brede ontwikkeling van leerlingen

Terugblik – In de vorige voortgangsrapportage concludeerden we dat de coronapandemie niet alleen impact heeft gehad op de leerprestaties van leerlingen, maar ook op hun welbevinden. Zo steeg het aandeel vo-leerlingen met emotionele problemen van 19% in 2017 naar 28% in 2021 (zie Figuur 6).²⁰ Deze toename zien we vooral bij meisjes: in 2017 had 29% emotionele problemen, ten opzichte van circa 44% in 2021.

Iets vaker gedrags- en aandachtsproblemen – De levenstevredenheid van leerlingen in groep 8 (rapportcijfer 8) en het vo (rapportcijfer 7,1) is tussen 2021 en 2022 hetzelfde gebleven.²¹ Het aandeel vo-leerlingen met gedrags- of aandachtsproblemen steeg in dezelfde periode wel enigszins, tot circa 21% en 42%. Naast de coronapandemie zien onderzoekers ook een verband tussen deze ontwikkelingen met de toegenomen druk door schoolwerk en maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de oorlog in Oekraïne en de klimaat-, woning- en energiecrisis. Dit beeld wordt bevestigd in gesprekken met leraren, ib'ers en schoolleiders. Ook zij uiten met regelmaat hun zorgen over de motivatie van leerlingen, hun welbevinden en schoolse vaardigheden, zoals plannen.

Figuur 6 - Ontwikkeling mentale problemen (bron: HBSC, 2023)

Ook aandacht voor havisten – Net als in 2021, zijn meisjes ook in 2022 minder positief over hun leven dan jongens. Dit zien we vooral op het vo: meisjes beoordelen hun leven gemiddeld met een 6,7, jongens met een 7,5. Ook geven meisjes vaker aan emotionele problemen en aandachtsproblemen te hebben.

Naast de verschillen tussen jongens en meisjes, is het verschil tussen leerlingen op het vmbo, havo en vwo opvallend. Veel ontwikkelingen zijn tussen 2021 en 2022 minder gunstig voor havisten dan voor andere leerlingen. Ook scoren havisten soms negatiever op de onderzochte aspecten dan hun medeleerlingen. 58% van de havisten geeft in 2022 bijvoorbeeld aan school leuk te vinden, ten opzichte van 72% van de vwo'ers, 65% van de vmbo-b leerlingen en 70% van de vmbo-t leerlingen.

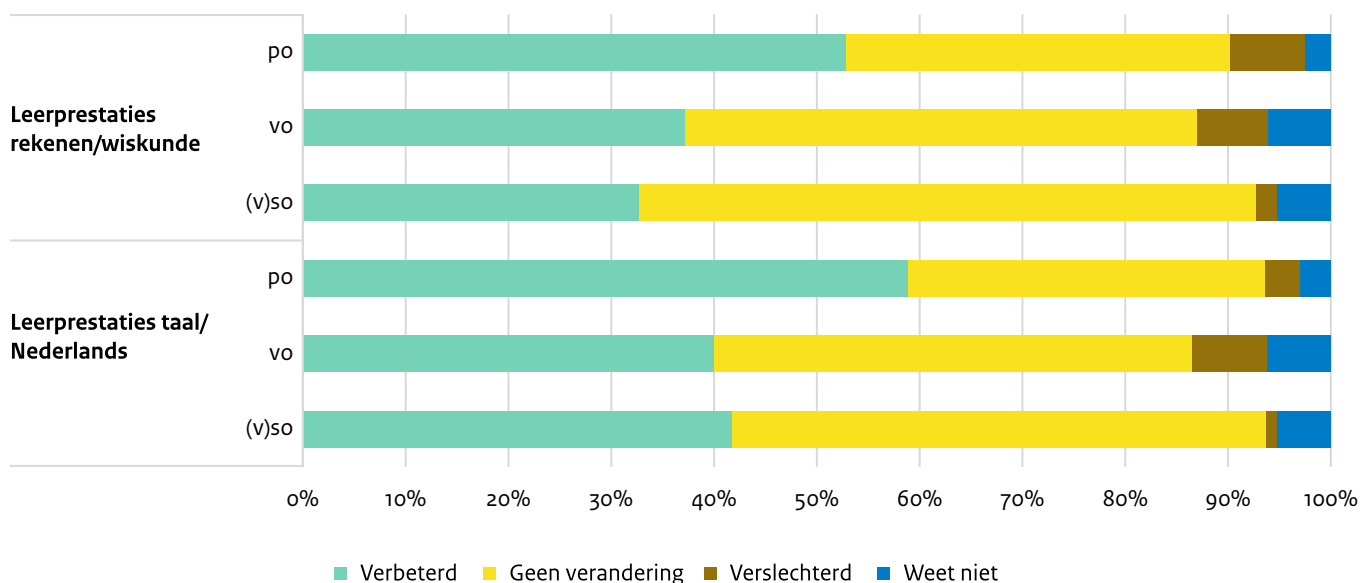
2.8 Oordeel van schoolleiders

Po-schoolleiders zien verbetering in leerprestaties – Schoolleiders worden in de implementatiemonitor over het NP Onderwijs ook gevraagd naar de leerprestaties en het welbevinden van hun leerlingen. De meeste po-schoolleiders geven in dit onderzoek aan dat hun leerlingen er sinds de start van het NP Onderwijs bij taal en rekenen op vooruit zijn gegaan (zie Figuur 7).

De overige po-schoolleiders zien geen verandering. Slechts 3% (taal) en 7% (rekenen) spreekt over een verslechtering. Dit beeld lijkt aan te sluiten op de eerdere NCO-gegevens. In het (v)so en vo zien we een soortgelijk beeld, waarbij schoolleiders wel vaker een status quo dan een verbetering zien. Zo geeft 37% van de vo-schoolleiders aan een verbetering te zien bij rekenen-wiskunde, terwijl 50% geen verandering ziet.

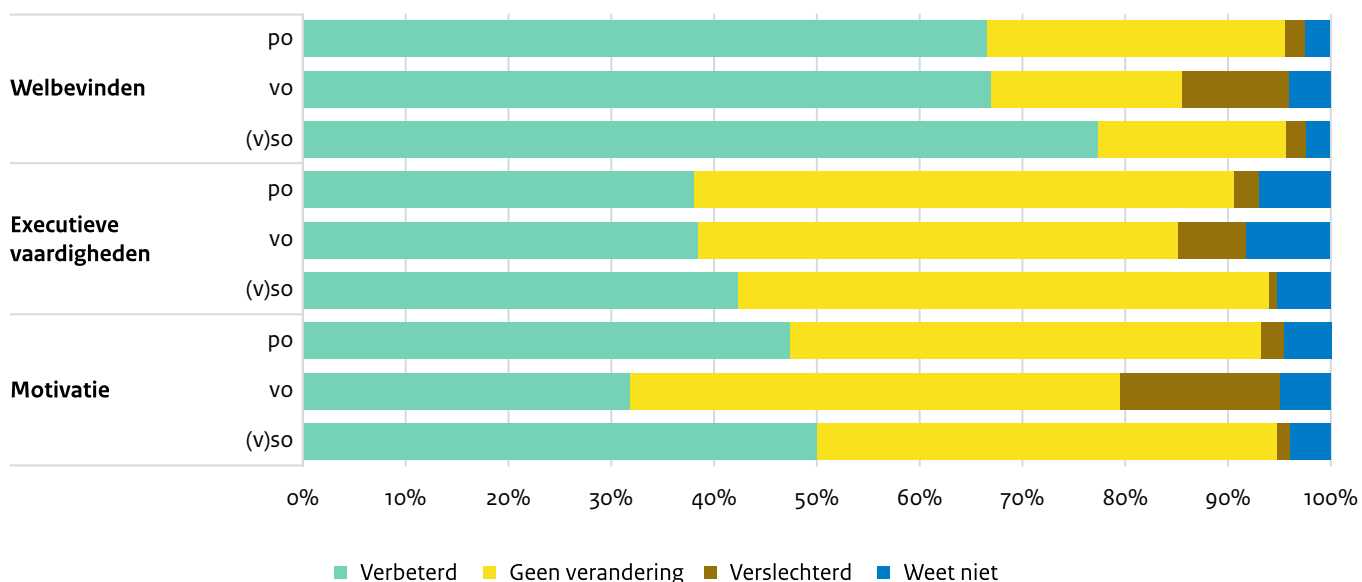
Figuur 7 - Oordeel van schoolleiders over huidige leerprestaties van leerlingen ten opzichte van start NP Onderwijs (bron: Implementatiemonitor, 2023)

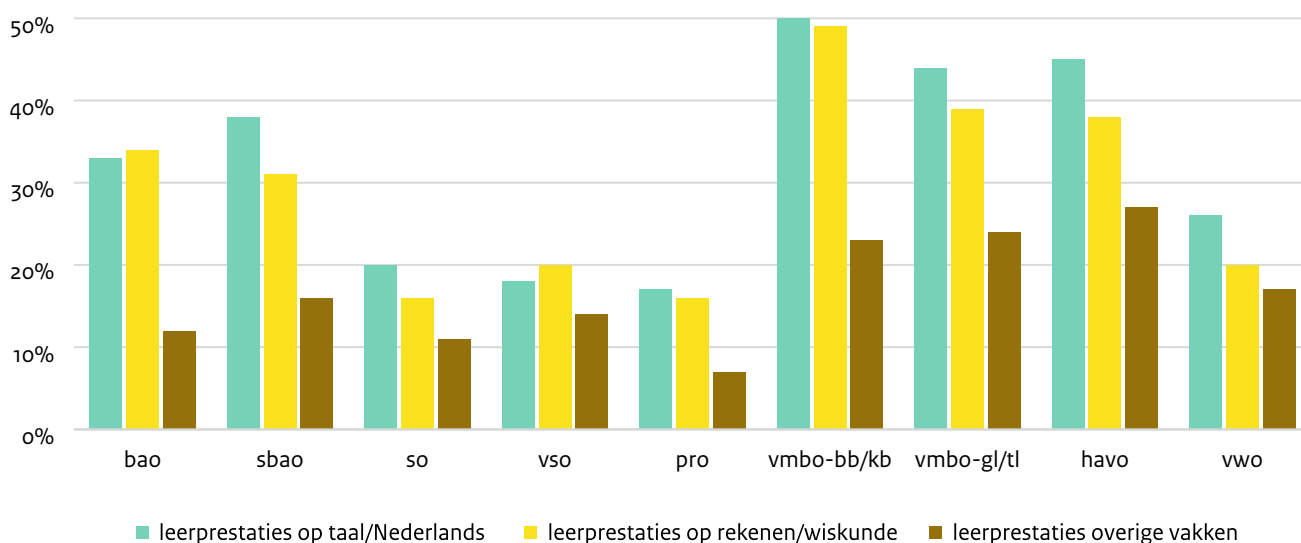
Beter welbevinden – In alle drie de sectoren oordeelt een ruime meerderheid van de schoolleiders dat het welbevinden van hun leerlingen sinds de start van het programma is verbeterd. Dit aandeel loopt uiteen van twee derde in het po en vo tot ruim driekwart in het (v)so. 10% van de vo-schoolleiders ziet nog wel een verslechtering. Ook ziet 16% van de vo-schoolleiders dat de motivatie bij hun leerlingen afneemt, terwijl dat in het po en (v)so nauwelijks speelt. Daar zien schoolleiders vaker een verbetering of geen verandering (zie Figuur 8).

In vo meeste zorgen over welbevinden en motivatie – Het welbevinden van leerlingen en hun motivatie zijn, ondanks de verbeteringen (zie Figuur 8), nog altijd reden tot zorg. Dit zien we vooral in het vo, net zoals in eerdere voortgangsrapportages. Zo maakt de helft van de schoolleiders zich zorgen over het welbevinden van havisten. Ook op het vmbo zijn de zorgen nog relatief groot. In het basisonderwijs maken schoolleiders zich juist iets vaker zorgen over de prestaties van hun leerlingen op rekenen-wiskunde (34%) en taal/Nederlands (33%, zie Figuur 9 en Figuur 10).

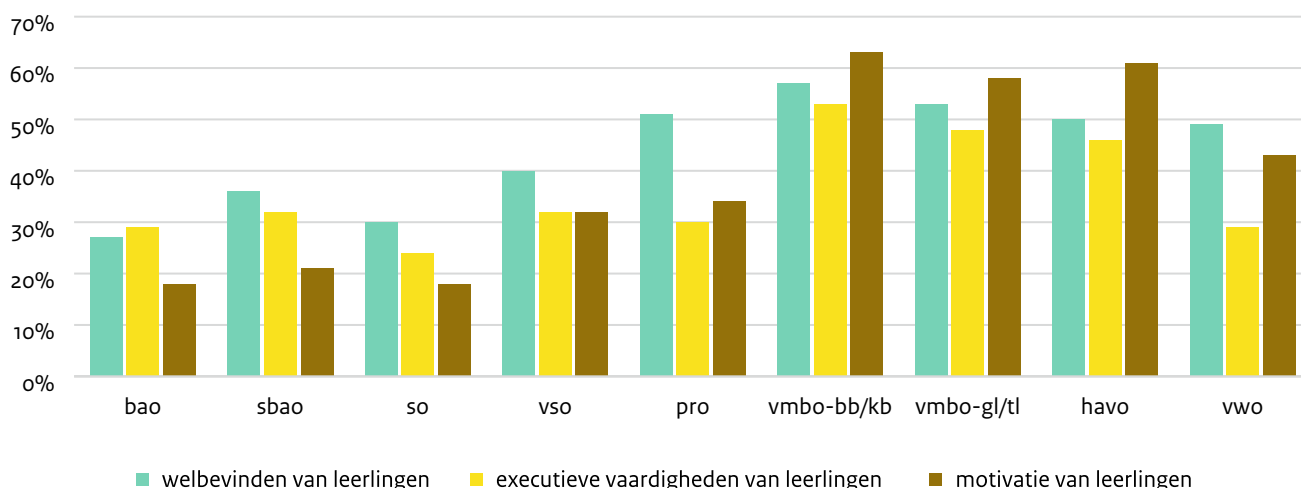
Figuur 8 - Oordeel van schoolleiders over het welbevinden en de executieve vaardigheden van leerlingen ten opzichte van start NP Onderwijs (bron: Implementatiemonitor, 2023)

Figuur 9 - In hoeverre maken schoolleiders zich zorgen over de impact van de coronapandemie op ... (aandeel (zeer) veel, bron: Implementatiemonitor, 2023)

Figuur 10 - In hoeverre maken schoolleiders zich zorgen over de impact van de coronapandemie op ... (aandeel (zeer) veel, bron: Implementatiemonitor, 2023)

Vooraf zorgen om leerlingen met kwetsbare psychische gezondheid

Schoolleiders maken zich vooral zorgen om leerlingen met een kwetsbare psychische gezondheid. Dit zien we in sterke mate op vo-scholen: 73% van de vo-schoolleiders is bezorgd om deze groep leerlingen. Andere leerlingen waar schoolleiders zich vaak zorgen over maken, zijn leerlingen van ouders met een laag inkomen en leerlingen met een taalachterstand.

Dit sluit aan bij het beeld uit de derde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Ook toen maakten schoolleiders zich vooral zorgen om leerlingen met een kwetsbare psychische gezondheid, gevolgd door leerlingen van ouders met een laag inkomen en leerlingen met een taalachterstand.

Zorgen over sociaal-emotionele ontwikkeling

Ook uit ander onderzoek²² blijkt dat schoolleiders zich nog zorgen maken over de gevolgen van de pandemie op het welbevinden van hun leerlingen.²³ In het bao geeft ongeveer 6 op de 10 schoolleiders aan dat de pandemie een grote invloed heeft gehad op het welbevinden, terwijl bijna alle schoolleiders (93%) in het vo dit aangeven.

Ruim driekwart van de vo-schoolleiders vindt bovendien dat de pandemie een grote impact heeft gehad op de impulsbeheersing, het concentratievermogen en de planningsvaardigheden van hun leerlingen. Ze maken zich aanzienlijk minder vaak zorgen over de fysieke ontwikkeling van hun leerlingen.

3 Implementatiemonitor

3.1 Over de implementatiemonitor

Dit hoofdstuk – In dit hoofdstuk gaan we in op de uitvoering van het NP Onderwijs door scholen en gemeenten. Welke interventies kiezen zij? En hoe verlopen die?

Implementatieonderzoek

Het implementatieonderzoek is tussen augustus en september 2023 uitgevoerd. 4.248 schoolleiders en 151 gemeenten deden mee.²⁴ Thema's zijn de uitvoering van interventies, de opbrengsten die scholen en gemeenten zien en de borging van interventies. Alle figuren in dit hoofdstuk komen uit dit onderzoek, tenzij anders vermeld.

Verantwoordingsgegevens

Schoolbesturen verantwoorden in hun jaarverslag hoe ze op schoolniveau het NP Onderwijsgeld hebben besteed. Ook beantwoorden ze vragen over het programma in het XBRL-portaal van DUO, waaronder vragen over de besteding van het geld op schoolniveau.

Gesprekstafels

Om de resultaten uit alle onderzoeken te duiden, zijn in oktober gesprekstafels georganiseerd. Aan deze gesprekstafels deden 15 schoolleiders, leraren en andere onderwijsprofessionals mee.

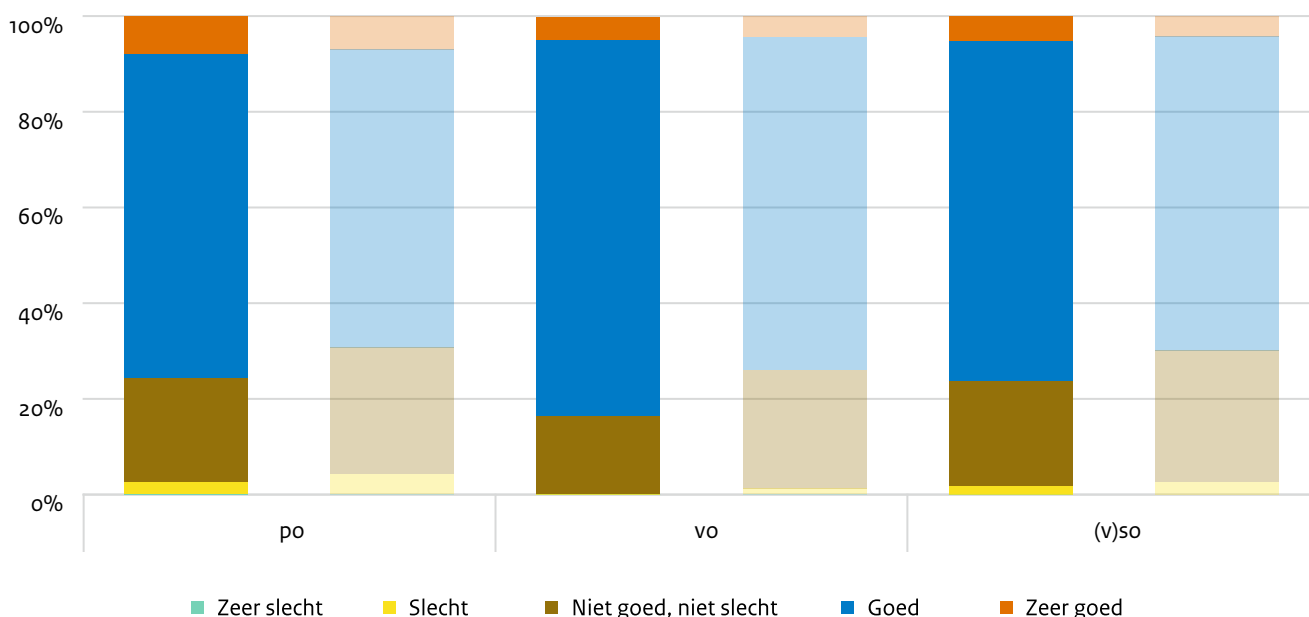
3.2 Uitvoering van interventies

Terugblik – In het schooljaar 2021/2022 kiezen scholen vaak voor instructie in kleine groepen, de inzet van onderwijsassistenten en interventies voor het welbevinden van leerlingen. Over de uitvoering zijn schoolleiders overwegend positief. Schoolleiders die knelpunten ervaren, noemen de hoge werkdruk en een tekort aan personeel als belangrijkste knelpunten.

Uitvoering van interventies

Schoolleiders positief over uitvoering – De uitvoering van het NP Onderwijs verloopt ook in het schooljaar 2022/2023 op de meeste scholen goed. Ruim driekwart van de schoolleiders geeft dit aan (zie Figuur 11). Dit beeld is iets positiever dan de vorige meting. Toen gaf 74% van de vo-schoolleiders en circa 70% van de po- en (v)so-schoolleiders aan dat de uitvoering goed verliep. Over het algemeen lukt het scholen om te doen wat zij zich hebben voorgenomen. Ongeveer een kwart van de scholen heeft het afgelopen schooljaar minder gedaan, terwijl zo'n 5% juist meer heeft gedaan.

Figuur 11 - Oordeel van schoolleiders over uitvoering NP Onderwijs meting vijfde implementatiemonitor (links) versus vierde implementatiemonitor (rechts) (bron: Implementatiemonitor, 2023)

Wel enkele belemmeringen – Schoolleiders die tegen belemmeringen aanlopen bij de uitvoering van het programma noemen vier belangrijke belemmeringen:

- uitval of fysieke afwezigheid van personeel en leerlingen.
- werkdruk bij het personeel.
- een gebrek aan tijd.
- een tekort aan bevoegde leraren.

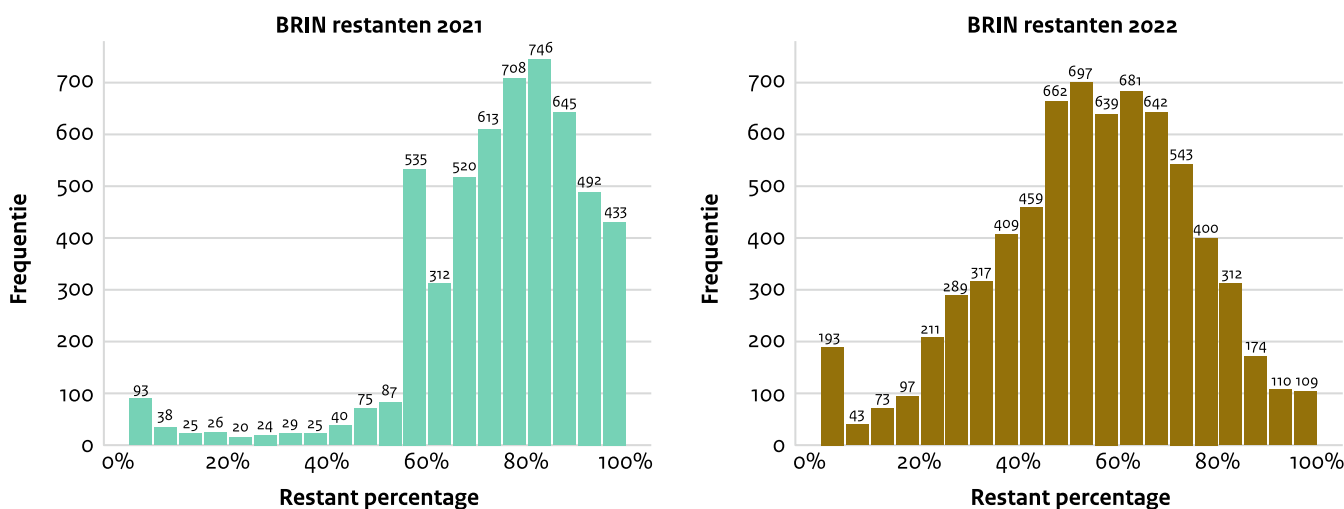
Werkgelegenheid ondersteunend personeel stijgt, vooral in po – Ook uit ander onderzoek blijkt dat een deel van de scholen moeite heeft om leraren te vinden voor het NP Onderwijs.²⁵ Dit speelt vooral in de G5. Ongeveer 13% van de werkgelegenheid voor po-leraren door het NP Onderwijs kon in oktober 2022 niet vervuld worden. Het lijkt voor po-scholen makkelijker om onderwijsondersteunend personeel aan te trekken: hun aantal nam tussen 2021 en 2022 met 3,2 duizend fte toe (+ 10%), terwijl het aantal leraren in dezelfde periode daalde (-0,8 duizend fte, -1%). Deze stijging volgt op een stijging in het voorgaande jaar, toen het aantal ondersteuners met ruim 14% steeg. In het vo zien we een beperkte toename van het aantal ondersteuners: het aantal ondersteuners in deze sector nam tussen 2021 en 2022 met 0,7 duizend fte (+ 3%) toe. Het aantal leraren bleef nagenoeg gelijk.²⁶ Toch zijn er ook signalen dat het niet alle scholen lukt om hun vacatures voor ondersteuners te vervullen.

3.3 Besteding middelen

De gegevens in deze paragraaf zijn afkomstig uit de extra verantwoording die schoolbesturen aanleveren over het NP Onderwijs, in aanvulling op hun jaarlijkse verantwoordingsgegevens.²⁷ De gegevens in deze paragraaf hebben, in tegenstelling tot de overige gegevens in dit hoofdstuk, betrekking op kalenderjaren. De meest recente gegevens gaan over het jaar 2022, terwijl de gegevens uit de implementatiemonitor betrekking hebben op het schooljaar 2022/2023 of het schooljaar 2023/2024.

Gemiddeld nog helft van het geld over – In 2022²⁸ hebben scholen in totaal 1,2 miljard aan interventies verantwoord. In 2021 verantwoordde zij ruim 381 miljoen aan interventies, waardoor het totaal verantwoordde bedrag na 1,5 jaar NP Onderwijs uitkomt op bijna 1,6 miljard. Dit is 38% van het totale bedrag dat scholen ontvangen (zie Figuur 12).

Figuur 12 - Aantal scholen met aandeel resterend geld in 2021 (links) en 2022 (rechts) (bron: DUO, 2023)

Meeste geld naar extra personeel – Net als in 2021 gaat het meeste geld in 2022 naar de extra inzet van personeel en ondersteuning (42%). Ruim 17% is besteed aan interventies voor effectiever onderwijs.

Hoewel scholen vaak interventies uitvoeren gericht op sociaal-emotionele ontwikkeling en de ontwikkeling van executieve vaardigheden, gaat daar maar een beperkt deel van het geld heen. Mogelijk hangt dit samen met de (beperkte) kosten van deze interventies. In 2022 gaat 4% van het verantwoordde geld naar interventies voor de executieve vaardigheden van leerlingen. 11% gaat naar interventies voor hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

3.4 Inzet van externe partijen

Externe inhuur vooral voor professionalisering team – Bijna 1 op de 5 po- en (v)so-scholen heeft in het schooljaar 2022/2023 geen externe partijen ingezet voor de uitvoering van het NP Onderwijs. In het vo ligt dit percentage met 11% iets lager. Deze percentages zijn redelijk vergelijkbaar met de percentages uit de

derde voortgangsrapportage over het NP Onderwijs. Toen gaf 14% van de po-scholen aan geen externen in te schakelen, in het vo was dit 8%. In het (v)so gaf ruim een op de vijf schoolleiders aan geen externen in te schakelen.

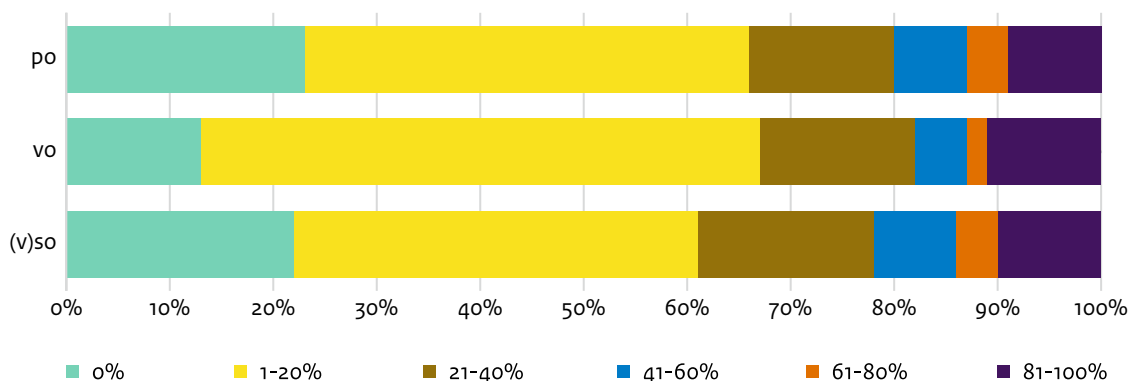
Scholen die externe partijen inzetten, doen dat vooral voor professionaliseringsactiviteiten voor het personeel. Dit zien we in alle sectoren (63% po, 60% vo en 56% (v)so). In het vo worden externe partijen vaak ook ingezet voor ondersteuning voor welbevinden, motivatie en andere executieve vaardigheden (49%) en voor sport- en cultuuractiviteiten (48%). De inzet van externen is in het po hoger naarmate scholen een hogere achterstandscore hebben of in stedelijk gebied gevestigd zijn.

Inzet commerciële partijen zonder kwaliteitskeurmerk beperkt – Scholen die externen inzetten, kiezen meestal voor publieke of commerciële partijen met een kwaliteitskeurmerk. Commerciële partijen worden vaak ingeschakeld voor het opleiden van personeel. Publieke partijen die vaak worden ingeschakeld, zijn culturele instellingen en sportverenigingen (zie Tabel 1).

Tabel 1 - Top 3 externe partijen die in het schooljaar 2022/2023 zijn ingezet (bron: Implementatiemonitor, 2023)

		po	vo	(v)so
Publieke partijen	Culturele instellingen	29%	40%	42%
	Sportverenigingen			27%
Commerciële partijen met kwaliteitskeurmerk	Adviesbureaus	30%		
	Opleiders voor onderwijspersoneel	34%	30%	29%
	Huiswerkbegeleiding/extra hulp aan leerlingen		37%	

Figuur 13 - Percentage uitgaven aan externe partijen in het schooljaar 2022/2023 (bron: Implementatiemonitor, 2023)

Deel geld wordt besteed aan externe partijen –

Als scholen een externe partij inschakelen, besteden zij hier vaak niet meer dan 20% van hun geld aan (zie Figuur 13). Dit geldt voor 44% van de po-scholen, 54% van de vo-scholen en 39% van de (v)so-scholen. Ongeveer 1 op de 10 scholen besteedt meer dan 81% van het geld aan externe partijen. Eerder zagen we ook in de derde voortgangsrapportage dat scholen over het algemeen een beperkt deel van hun geld aan externe partijen besteden.

Wanneer we meer in detail naar deze uitgaven kijken, valt op dat po-scholen het vaakst geld besteden aan commerciële partijen met kwaliteitskeurmerk, gevolgd door publieke partijen. In het vo en (v)so besteden scholen het vaakst geld aan publieke partijen, gevolgd door commerciële partijen zonder kwaliteitskeurmerk.

Tevreden over inzet externe partijen – Schoolleiders zijn over het algemeen tevreden over de inzet van externen. Dat geldt vooral voor culturele instellingen, sportverenigingen en opleiders voor personeel. Ter illustratie: in het po is zo'n 90% van de schoolleiders tevreden over commerciële opleiders voor hun personeel. Schoolleiders in het vo zijn het minst vaak tevreden. Dit komt vooral doordat ze matig tevreden zijn over zzp-docenten: bijna 60% van de schoolleiders is daar tevreden over.²⁹ Eerder liep de tevredenheid van schoolleiders over externe partijen uiteen van 88% in het (v)so tot 74% in het vo.³⁰

3.5 Opbrengsten in beeld

Meerderheid werkt aan duurzame borging – In de derde voortgangsrapportage oordeelden schoolleiders vooral positief over interventies voor het welbevinden van hun leerlingen. Schoolleiders waren vaak ook positief over de inzet van onderwijsassistenten en instructie in kleine groepen.

Schoolleiders unaniem over succesvolle interventies –

Dit beeld blijft ongewijzigd. In het schooljaar 2022/2023 hebben de volgende 3 interventies het meeste opgeleverd:

1. Interventies voor het welbevinden van leerlingen.
2. De inzet van onderwijsassistenten.
3. Instructie in kleine groepen.

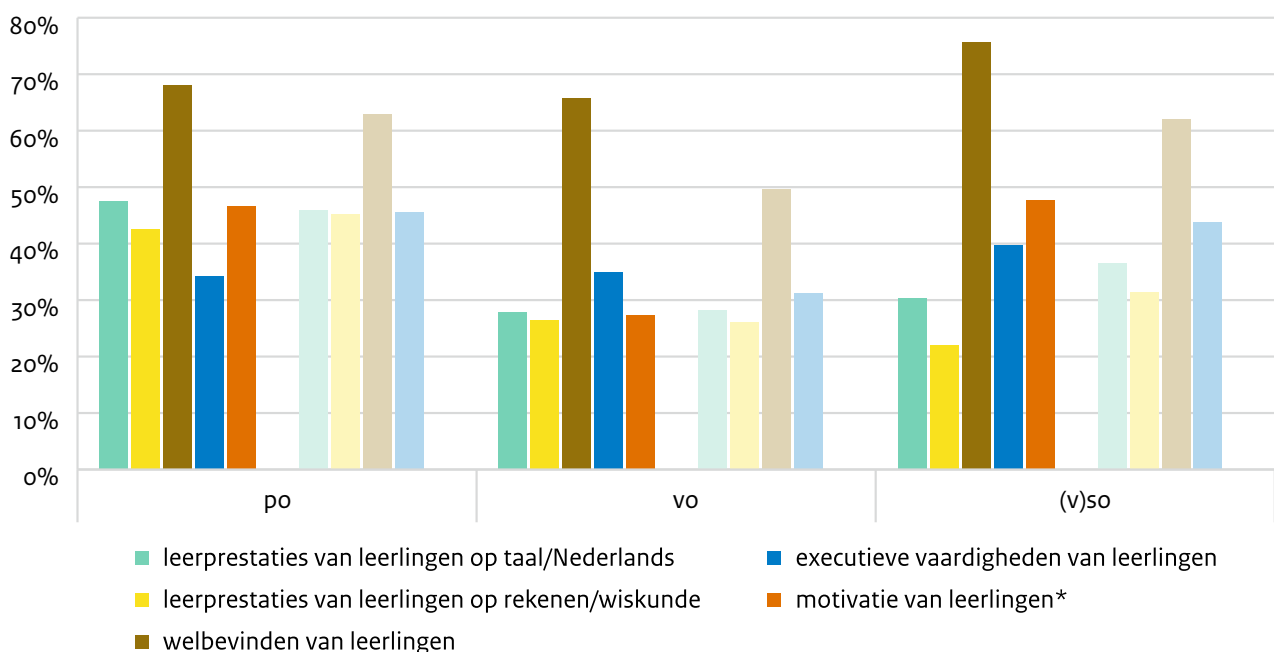
Schoolleiders zijn het minst positief over de interventie ouderbetrokkenheid. Ook in eerdere voortgangsrapportages bleek deze interventie vaak kritisch beoordeeld te worden.

Welbevinden wordt positief beïnvloed – In het afgelopen schooljaar hebben interventies vooral een positieve invloed gehad op het welbevinden van leerlingen. Dit zien we het sterkst in het (v)so (76%), gevolgd door het po (68%) en vo (66%, zie Figuur 14). Deze percentages zijn iets hoger dan in de vorige voortgangsrapportage. In het po hebben interventies vaak ook een positieve invloed op de motivatie van leerlingen en hun prestaties op taal en rekenen/wiskunde.

In het vo geldt dat vaker voor de executieve vaardigheden van leerlingen.

We zien dat scholen die positieve ontwikkelingen ervaren op het gebied van taal, dit vaak ook ervaren bij andere domeinen. Ter illustratie: ongeveer de helft van de po-schulleiders die positief is over de opbrengsten bij taal, is dit ook bij rekenen/wiskunde en bij welbevinden.

Figuur 14 - Door schoolleiders ervaren positieve ontwikkelingen van interventies (aandeel (zeer) veel) meting vijfde implementatiemonitor (links) versus meting vierde implementatiemonitor (rechts) (bron: Implementatiemonitor, 2023)³¹

Leerlingen komen tot rust in de VIP-room

Sinds de coronapandemie merken leraren dat leerlingen minder lekker in hun vel zitten. Ze kunnen zich moeilijk(er) concentreren, weten niet goed meer hoe ze zich in de klas moeten gedragen en zijn minder gemotiveerd.

De Focus Beroepsacademie in Barendrecht heeft met het geld uit het NP Onderwijs daarom een VIP-room ontwikkeld voor *Very Important Pubers*. Leerlingen kunnen daar even tot rust komen en hulp krijgen. Op dit moment hebben circa 200 leerlingen een VIP-pasje.

Leerlingen zijn enthousiast

Als leerlingen in de klas zitten en naar de VIP-room willen, vraagt de leraar aan de collega's in de VIP-room of dat mag. De collega's in de VIP-room weten zo direct waar een leerling behoefte aan heeft. Leerlingen krijgen bijvoorbeeld extra uitleg. Ze zijn daar enthousiast over. Een leerling: "De juf heeft veel geduld. Ze heeft me ook geleerd om zelfstandiger te worden en mijn eigen planning te maken. Ik kom hier nu minder vaak, maar ik kan altijd langskomen als ik dat nodig heb."

Dagelijks vangen de collega's van de VIP-room ongeveer twintig leerlingen op. Ze merken dat er vooral leerlingen uit leerjaar 1 en 2 komen. Leerlingen uit leerjaar 3 zijn vaak al rustiger en weten hoe ze moeten plannen. "Die hebben al wat kunnen doen met onze tips", laat een van de leraren weten.

Lees het hele praktijkverhaal op: <https://www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/07/05/vip-room-focus-beroepsacademie>

Meer mogelijkheden voor professionalisering, maar ook zorgen om werkdruk – Het NP Onderwijs heeft ook impact op de werkbeleving van onderwijspersoneel.

Vooraf in het vo lijkt de werkdruk door het programma toegenomen. 41% van de schoolleiders geeft dit aan, ten opzichte van 15% in het po en (v)so. En in het po en (v)so stelt 44% van de schoolleiders dat het programma leidt tot meer werkplezier. In het vo is dat een kwart.

In elke sector wordt positief geoordeeld over de mogelijkheden van het programma voor de professionele ontwikkeling van het team. 66% van de po-schoolleiders vindt dat het programma zorgt voor meer professionaliseringsmogelijkheden. Ook zegt 57% van de po-schoolleiders dat teamleden door het programma vaker werk kunnen doen waar ze goed in zijn. Dat zien we het minst vaak in het vo.

3.6 NP Onderwijs in het schooljaar 2023/2024

Meerderheid scholen evalueert schoolprogramma –

Een meerderheid van de scholen heeft het schoolprogramma voor het schooljaar 2022/2023 geëvalueerd. Dit aandeel loopt uiteen van 59% in (v)so en vo tot 69% in het po. 2%-3% van de scholen voert geen evaluatie uit. De overige scholen hebben de evaluatie nog niet afgerond en doen dat op korte termijn.

Meeste scholen hebben nog geld voor 2023/2024 –

In alle sectoren heeft een meerderheid van de scholen nog geld voor het schooljaar 2023/2024. Dit zien we vooral in het vo, waar 87% van de schoolleiders meldt nog geld te hebben. Dit aandeel loopt af naar 71% in het (v)so en 65% in het po. Dat vo-scholen nog vaker geld hebben, hangt mogelijk samen met de aangepaste verdeling van het geld in het tweede jaar. Daardoor kwam het basisbedrag per leerling in het vo uit op circa 820 euro en in het po op 500 euro per leerling.³² Het aandeel po- en vo-scholen met resterend geld is hoger op scholen met een hoge achterstandsscore. Dat geldt ook voor po-scholen in stedelijk gebied.

Scholen die geen geld meer hebben, hebben hun interventies vaak volgens plan uitgevoerd. Een ander gevolg is dat ze personeel niet langer vrij kunnen roosteren voor interventies.

Meerderheid scholen heeft maximaal 30% geld over –

Een meerderheid van de po- en vo-scholen heeft aan de start van het schooljaar 2023/2024 nog maximaal 30% van het geld over (zie Figuur 15). In het po geldt dit voor 52% van de scholen, in het vo voor 61%. Het aandeel scholen dat nog meer dan de helft van het geld heeft, is beperkt. In het po geeft 2% van de schoolleiders dit aan, in het vo en (v)so 4%.

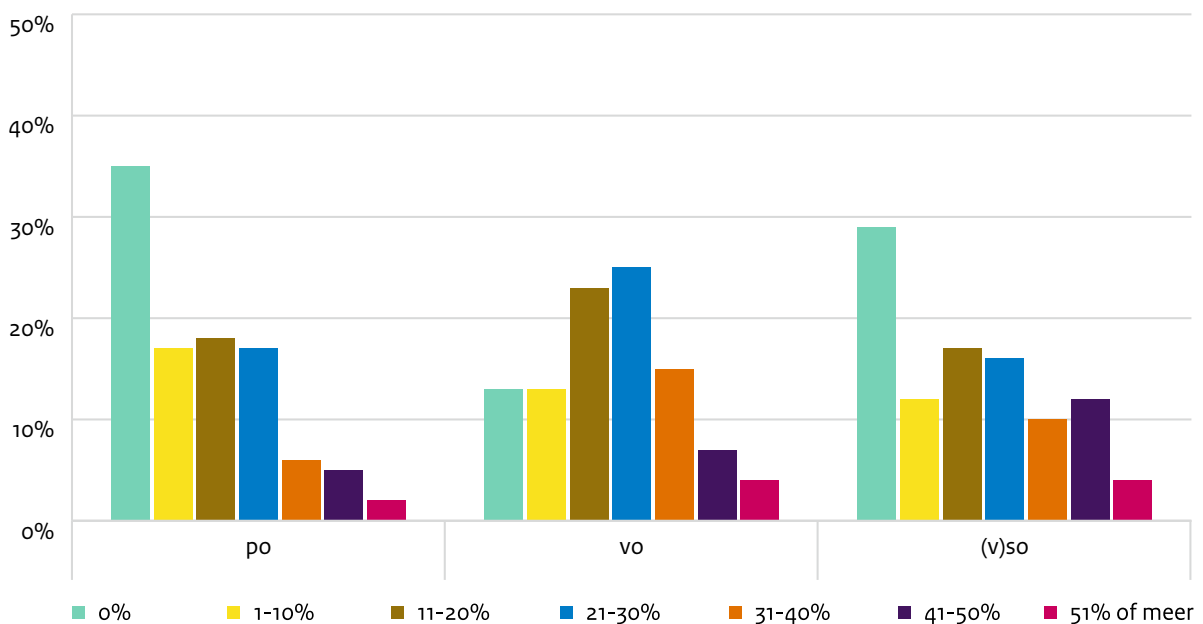
Beperkt deel scholen kiest andere interventies –

Scholen kiezen in het schooljaar 2023/2024 vaak voor dezelfde interventies als in 2022/2023. Van alle po-scholen kiest 25% voor andere interventies. In het vo doet 35% dat, in het (v)so 17%. Schoolleiders hebben vaak dezelfde redenen om de interventiekeuze aan te passen. Zo zijn bepaalde interventies al afgerond, sluiten andere interventies naar verwachting beter aan op de behoefte van de school of passen de nieuwe interventies beter bij het budget.

Inzet onderwijsassistenten blijft populair –

Ook in het schooljaar 2023/2024 blijft de inzet van onderwijsassistenten populair (zie Tabel 2). Dat geldt ook voor klassenverkleining, instructie in kleine groepen en interventies voor het welbevinden van leerlingen.

Figuur 15 - Percentage van het geld waarover scholen nog beschikken aan de start van het schooljaar 2023/2024 (bron: Implementatiemonitor, 2023)

Tabel 2 - Top 3 interventies waarop scholen in het schooljaar 2023/2024 het zwaarst inzetten (in termen van budget, bron: Implementatiemonitor, 2023)

	po	vo	(v)so
Interventies gericht op het welbevinden van leerlingen		55%	47%
Onderwijsassistenten	46%	38%	42%
Instructie in kleine groepen	45%		27%
Klassenverkleining	23%	31%	

Borging en vooruitblik op het schooljaar 2024/2025

Meeste vo-scholen hebben in 2024/2025 nog geld –

Meer dan de helft van de vo-scholen (54%) verwacht ook in het schooljaar 2024/2025 nog geld te hebben uit het NP Onderwijs. Vo-scholen hebben vaker geld dan po- en (v)so-scholen. Van alle po- en (v)so-scholen heeft circa een derde nog geld voor het schooljaar 2024/2025.

Onderdeel van reguliere manier van werken –

Blikken we vooruit op de borging van het NP Onderwijs, dan zien we dat scholen interventies vaak onderdeel maken van hun reguliere manier van werken. In het po doet 70% van de scholen dat en in het vo 76%. Ook de scholing van personeel, waardoor kennis in de school blijft, zorgt voor doorwerking van het NP Onderwijs. Dit beeld is gelijk aan de vorige voortgangsrapportage.

Ook toen gaven schoolleiders aan het NP Onderwijs met name te borgen door interventies deel te maken van de reguliere manier van werken en door professionalisering van het personeel.

Samenhang met Masterplan basisvaardigheden –

In 2022 konden scholen voor het eerst aanspraak maken op de subsidieregeling 'verbetering basisvaardigheden' in het kader van het Masterplan Basisvaardigheden. Veel van de scholen die in de eerste tranche subsidie ontvangen, gaan verder met de plannen die zij hebben gemaakt in het kader van het NP Onderwijs.³³ Een kwart van de po-scholen en een op de vijf vo-scholen intensificeert hun NP Onderwijsactiviteiten, terwijl 16% van de po-scholen en 9% van de vo-scholen deze met dezelfde intensiteit voortzet. 35% van de vo-scholen en bijna een kwart van de po-scholen besluit een nieuw plan te maken, los van het NP Onderwijs.

3.7 Ondersteuning eindexamens

Meerderheid biedt ondersteunende activiteiten – Peters en Beertema hebben in hun motie³⁴ verzocht om de inzet van het NP Onderwijs te betrekken bij de evaluatie van de eindexamens in 2023.³⁵ Informatie hierover is verzameld via het implementatieonderzoek NP Onderwijs. Hieruit blijkt dat een ruime meerderheid van de vo-scholen (83%) hun examenkandidaten extra ondersteunende activiteiten heeft geboden. De meeste scholen gebruiken hiervoor (een deel van het) geld uit het NP Onderwijs. In het vso organiseerde bijna de helft van de scholen extra ondersteuning voor examenkandidaten. Scholen die het NP Onderwijs hier niet voor inzetten, doen dit vooral omdat het geld al aan andere activiteiten is besteed. 17% van de vo-scholen en de helft van de vso-scholen geeft aan geen extra ondersteunende activiteiten te organiseren, vaak omdat er geen cognitieve vertragingen of sociaal-emotionele problemen zijn. Ook heeft een deel van de scholen geen examenkandidaten.

Examentrainingen en individuele begeleiding populair – Vo-scholen die extra ondersteuning bieden via het NP Onderwijs, doen dit vaak in de vorm van meer individuele begeleiding (56%), commerciële examentraining (50%) en kleinere klassen (37%). Andere activiteiten zijn bijlessen en extra onderwijstijd. In het vso gaat het vaak om individuele begeleiding (74%) en minder vaak om andere activiteiten, zoals kleinere klassen (17%). De ondersteuning wordt vaak georganiseerd voor alle examenleerlingen (75% vo, 69% vso). Ook is er gerichte ondersteuning voor leerlingen met cognitieve vertragingen en leerlingen die het sociaal-emotioneel zwaar hebben. De meeste scholen zetten eigen personeel in voor de organisatie van alle activiteiten (54% vo, 80% vso). Ook externe inhuur komt voor, maar op minder grote schaal (32% in het vo, 11% in het vso). Scholen die de activiteiten op een andere manier organiseren, noemen de inzet van oud-collega's of vrijwilligers als voorbeeld.

Positief over effectiviteit – Circa driekwart van de vo-schoolleiders en 92% van de vso-schoolleiders vindt de extra ondersteuning effectief voor het goed voorbereiden van hun examenkandidaten. De overige schoolleiders antwoorden over het algemeen neutraal op deze vraag: zij zijn niet positief, maar ook niet negatief over de effectiviteit van hun activiteiten.

3.8 NP Onderwijs door gemeenten

Terugblik – In de vierde voortgangsrapportage gaf 85% van de gemeenten aan gestart te zijn met de uitvoering van hun plannen in het kader van het NP Onderwijs. Zij richten zich vooral op leerlingen met psychische problemen en op leerlingen met leervertragingen die zijn ontstaan tijdens de pandemie.

Meeste gemeenten voeren plannen uit – In het najaar van 2023 voerde 86% van de gemeenten hun plannen uit. 8% van de gemeenten heeft dat al gedaan en 6% maakt nog plannen. Bijna 80% van de gemeenten stelt dat het vorig schooljaar goed is gelukt om hun plannen uit te voeren, terwijl dat bij 5% van de gemeenten minder goed lukt. Tijdgebrek, een tekort aan capaciteit en de tekorten in het onderwijs en/of de zorg zijn voor gemeenten de grootste belemmeringen.

Sterke focus op zorg en welzijn in de school – Bijna alle gemeenten (92%) voeren maatregelen uit gericht op zorg en welzijn. Ook (bovenschoolse) maatregelen om vertragingen in te halen zijn populair (69%). Dat geldt ook voor maatregelen tegen vertragingen in de voorschoolse periode (57%). De meeste gemeenten richten hun activiteiten op leerlingen met welzijnsproblematiek (83%), leerlingen met psychische problemen (70%) of op leerlingen met leervertragingen die zijn ontstaan tijdens de pandemie (65%). Gemeenten maken zich vaak ook zorgen over deze leerlingen, vooral over leerlingen met psychische problemen.

Helft geld is in 2023 besteed – Uit verantwoordingsgegevens blijkt dat gemeenten in 2021 3 miljoen hebben verantwoord. In 2022 gaat het om een bedrag van bijna 90 miljoen euro. In 2023 verwacht de helft van de gemeenten tussen de 26 – 50% van hun geld te besteden, ruim een derde verwacht meer dan de helft te besteden. Gemiddeld komt dit neer op zo'n 50% van het geld. Na 2023 verwachten gemeenten gemiddeld nog een derde van hun geld te hebben.

Meeste gemeenten tevreden over samenwerking onderwijs – Bijna 9 op de 10 gemeenten werkt voor het NP Onderwijs intensief samen met schoolbesturen en scholen. Ruim driekwart is tevreden over deze samenwerking. Andere partijen waarmee gemeenten vaak samenwerken zijn jongerenwerk, bibliotheken en de

kinder- en buitenschoolse opvang. Bijna alle gemeenten stellen dat deze samenwerking goed verloopt.

Tevreden over programma – Gemeenten zijn over het algemeen (84%) tevreden over hun invulling van het NP Onderwijs. Minder vaak (49%) merken ze al resultaten van hun activiteiten. Toch is een meerderheid (54%) wel van plan om activiteiten voort te zetten na afloop van het programma. 37% weet dat nog niet, terwijl 9% van de gemeenten dit niet van plan is. Gemeenten willen vooral doorgaan met interventies voor zorg en welzijn.

Ondersteuning aan kleinere gemeenten – Sinds de start van het NP Onderwijs is extra ondersteuning geboden aan kleine gemeenten. Gegevens over het tweede kwartaal van 2023 laten zien dat kleine gemeenten verschillend vorderen met de uitvoering van het programma. Een kwart van de gemeenten heeft hun plan afgerond en start met de uitvoering, bijna een derde bevindt zich in de uitvoeringsfase en een even groot deel is bezig met de borging en evaluatie van het programma. Gemeenten zijn overwegend tevreden over de ondersteuning die zij ontvangen. Gemiddeld beoordelen zij de ondersteuning met een 7,5.

4 Financiële regelingen en subsidieregelingen

4.1 Financiële regelingen en subsidieregelingen

Toelichting – Voor de uitvoering van het NP Onderwijs krijgen alle scholen per leerling aanvullende bekostiging. Verder zijn er diverse financiële regelingen en subsidies voor scholen, zoals de subsidieregeling Capaciteiten-testen, de subsidie Heterogene brugklassen en de regeling voor thuiszitters.³⁶

4.2 Arbeidsmarkttoelage

Terugblik – In april 2022 is onderwijspersoneel voor het eerst gevraagd naar hun ervaring met de arbeidsmarkttoelage. Dit bood inzicht in de besluitvorming op scholen (bijna 90% had met instemming van de medezeggenschapsraad de besluitvorming afgerond) en de hoogte van de toelage (gemiddeld 8%). In het najaar van 2022 bleek 77% van de schoolleiders en 50% van de leraren een positief effect van de toelage te ervaren op de overweging om op de huidige school te blijven werken. 80% van de schoolleiders zag ook effect op de werving van nieuw personeel.

Verwerking in de salarisadministratie - Schoolbesturen zijn opgeroepen om de arbeidsmarkttoelage op een specifieke looncode in de salarisadministratie (“LTKo460 bruto toelagen arbeidsmarkt”) te boeken. In de periode september 2021 tot en met augustus 2023 is door besturen die middelen voor de arbeidsmarkttoelage ontvangen 344 miljoen euro geboekt op de looncode. In totaal is in twee schooljaren 392 miljoen euro uitgekeerd aan besturen met scholen die in aanmerking komen voor de arbeidsmarkttoelage. Hierbij moet opgemerkt worden dat:

- De arbeidsmarkttoelage pensioengevend is en ook doorwerkt in de vakantietoelage. Dit betekent dat een deel van het budget voor de arbeidsmarkttoelage niet zichtbaar zal zijn op deze looncode, maar op andere looncodes. Volgens een ruwe inschatting gaat het om circa 20-25% van de middelen, wat neerkomt op een bedrag van 78-98 miljoen euro.
- Besturen die de arbeidsmarkttoelage ontvangen hebben in eerdere jaren – toen de arbeidsmarkttoelage nog niet bestond - ook op de looncode geboekt.

Het gaat om 21 miljoen euro in periode september 2020 tot en met augustus 2021 en 17 miljoen euro in periode september 2019 tot en met augustus 2020.

Dit betekent dat in de schooljaren 2021/2022 en 2022/2023 in totaal 306 miljoen euro meer aan arbeidsmarkttoelagen is geboekt dan in de twee schooljaren voor de introductie van de arbeidsmarkttoelage. Dit impliceert dat de boekingen op de looncode (344 miljoen euro) grotendeels overeenkomen met wat verwacht mag worden, ook wanneer we rekening houden met:

1. de boekingen die voorafgaand aan de arbeidsmarkttoelage op deze looncode plaatsvonden (38 miljoen euro),
2. de hoeveelheid middelen die besturen ontvangen (392 miljoen euro) en
3. de inschatting welk deel op andere looncodes terecht komt omdat de arbeidsmarkttoelage pensioengevend is en doorwerkt in de vakantietoelage (78-98 miljoen euro).

Uit een nadere analyse over de periode september 2021 tot en met augustus 2023 blijkt tot slot dat:

- 2% van de besturen (7 besturen) die de arbeidsmarkttoelage ontvangen geen boeking heeft gedaan op de looncode.
- 2% van de besturen (9 besturen) minder dan 25% van het ontvangen bedrag heeft geboekt.
- 20% van de besturen (76 besturen) tussen de 25 en 50% van het totaal ontvangen bedrag heeft geboekt.
- De 92 besturen die minder dan 50% van het totaal ontvangen bedrag hebben geboekt, worden hierover aangeschreven.

Vooruitblik op onderzoeksresultaten – Het Centraal Planbureau (CPB) voert op dit moment een effectonderzoek uit naar de effecten van de toelage op het behoud en aantrekken van nieuw personeel. De eerste resultaten van dit onderzoek worden begin 2024 verwacht. In de volgende voortgangsrapportage gaan we nader in op deze resultaten.

Arbeidsmarkttoelage na het schooljaar 2022/2023 –

Met het onderwijsakkoord “Samen voor het beste onderwijs” is er structureel geld beschikbaar voor een arbeidsmarkttoelage in het po en vo. Sociale partners hebben in de onderhandelaarsakkoorden po en vo³⁷ afspraken gemaakt over de besteding van dit geld.

De bekostigingsregeling om het geld voor de arbeidsmarkttoelage te verstrekken is eerder verlengd tot het einde van 2023³⁸. Voor 2024 wordt de vormgeving van de bekostiging (inhoudelijk) ongewijzigd voortgezet. Dit betekent dat, behoudens fusies en opheffingen, schoolbesturen geld ontvangen voor dezelfde vestigingen als in de voorgaande jaren. Het bedrag dat beschikbaar is, is voor het po wel lager dan tijdens het NP Onderwijs. Dit komt vooral doordat in het po geld vrijgemaakt is voor een arbeidsmarkttoelage voor schoolleiders.

4.3 Heterogene brugklassen en capaciteitentesten

Heterogene brugklassen – De subsidie voor heterogene brugklassen stimuleert vo-scholen brugklassen in te richten met leerlingen met verschillende basisschooladviezen. Scholen kunnen de subsidie gebruiken voor het formuleren van beleid, planvorming, de introductie van heterogene brugklassen en de verlenging en verbreding van bestaande heterogene brugklassen.

Scholen die subsidie ontvangen, moeten vanaf het schooljaar 2023/2024 een groter of beter aanbod aan heterogene brugklassen hebben. Daarom kan op dit moment alleen nog inzichtelijk gemaakt worden waarvoor subsidie is aangevraagd. In vier tijdvakken zijn in totaal 738 aanvragen toegekend. Met 100.000 per aanvraag komt dit neer op een bedrag van 73,8 miljoen. Scholen kiezen er met name voor om bestaande heterogene brugklassen door te ontwikkelen of te verbeteren.

Capaciteitentesten – Met de subsidieregeling voor capaciteitentesten kunnen vo-scholen toetsen afnemen in het eerste en tweede leerjaar van het vo om het best passende onderwijsniveau van hun leerlingen vast te stellen. In 2022 zijn in twee aanvraagrondes in totaal ruim 300 aanvragen toegekend. Begin 2023 konden scholen voor de laatste keer subsidie aanvragen. Hiervoor was 5,8 miljoen beschikbaar.

Beide subsidieregelingen worden op dit moment geëvalueerd. De resultaten worden na de zomer van 2024 verwacht.

“Gerichte aandacht in kleine groepen helpt”

LIFE College biedt vmbo en mbo aan in een concept, waarbij de school meer is dan school alleen. Dit vertelt Tabitha, directeur van vmbo- en mbo-school Lentiz | LIFE College in Schiedam. Leerlingen en studenten kunnen er dagelijks van 8 tot 8 terecht, buiten schooltijd ook voor activiteiten als sport en cultuur. Zo kunnen ze al hun talenten ontwikkelen en een start maken met het verwezenlijken van hun dromen. De school wordt gesteund door de gemeente Schiedam en het Fonds Schiedam-Vlaardingen. Tabitha: “Het is erg fijn om zulke meedenkende partners te hebben. Dan kun je als school meer bereiken.”

Tabitha begon in november 2022 in Schiedam en merkte al snel dat de school op een goed onderbouwde manier omging met het geld uit het NP Onderwijs. “Het bestuur van de overkoepelende Lentiz onderwijsgroep heeft eerst kaders neergelegd en gaf daarna veel vrijheid aan de scholen. We hebben daarom aan de teams gevraagd welke prioriteiten zij zagen, zodat we zo goed mogelijk konden aansluiten bij wat we al deden. Dat konden we met het extra geld nóg beter gaan doen”, aldus Tabitha.

Niemand uit het oog verloren

“Het concept van onze school was altijd al dat we elke leerling zien. Toen we weer normaal aan het werk konden, zagen we daardoor ook snel waar de leerlingen mentaal stonden. We merkten dat ze anders waren dan voor de crisis, maar we zijn niemand uit het oog verloren”, aldus Tabitha. Er is echt nog wel werk aan de winkel, maar LIFE College heeft een goede weg gevonden, met gerichte aandacht in kleinere groepen. “Door meer mensen op kleinere groepen te zetten en jongeren extra aandacht te geven, bereik je niet alleen een hoog leerrendement. Het is ook goed voor de mentale gezondheid van leerlingen en studenten.”

Lees meer over OCW Dichtbij op: www.nponderwijs.nl/documenten/magazines/2023/07/05/ocw-dichtbij-magazine

4.4 Thuiszitters

Wel in Ontwikkeling – *Wel in ontwikkeling* (WIO) is een subsidie voor samenwerkingsverbanden. Met de subsidie kunnen zij kinderen en jongeren die niet ingeschreven staan op school helpen, door de afstand tot het onderwijs te verkleinen en ze te ondersteunen in hun ontwikkeling.

In 2022 konden samenwerkingsverbanden passend onderwijs voor het eerst subsidie aanvragen. Voor samenwerkingsverbanden die geen subsidie hebben aangevraagd, is in 2023 een tweede subsidieronde opengesteld. Voor deze ronde was 1,5 miljoen beschikbaar. Na de tweede ronde nemen in totaal 116 samenwerkingsverbanden deel aan WIO. Zij worden ondersteund door Ingrado, Gedragswerk en het ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd.

5 Verduurzaming: kennis ontwikkelen en borgen

5.1 Kennis ontwikkelen en borgen

Toelichting – Eén van de bouwstenen van het NP Onderwijs is de inzet op *evidence informed* werken. Scholen kiezen bijvoorbeeld interventies uit een menukaart met bewezen effectieve interventies. Ook wordt tijdens de looptijd van het programma kennis opgedaan over de effectiviteit van interventies, onder meer met effectonderzoek. Het programma biedt scholen zo de kans om van en met elkaar te leren.

5.2 Kenniscommunity

Webinars en bijeenkomsten – De projectgroep van de Kenniscommunity heeft in 2023 diverse webinars en bijeenkomsten georganiseerd, gericht op bewezen interventies en praktische tips voor het bevorderen van het welbevinden van leerlingen, leraren en schoolleiders. Ook vanuit bestaande programma's, zoals Voortgezet Leren en het Platform Samen Onderzoeken, zijn bijeenkomsten georganiseerd. Een voorbeeld is de bijeenkomst 'Veerkracht van lerarenteams'.

Publicatie welbevinden – Ook op andere manieren wordt aandacht besteed aan het thema welbevinden. Zo ontvangen alle scholen een exemplaar van het vakblad Didactief met een special over dit thema. In de special komen deskundigen aan het woord over de rol van de school bij welbevinden. Ook konden schoolleiders onlangs een masterclass volgen over werkgeluk.

Doorontwikkeling content – In de komende maanden wordt de NP Onderwijswebsite aangevuld met nieuwe tutorials over welbevinden in het vo. Ook zal een serie gericht op de professionele dialoog gepubliceerd worden. In deze serie wordt kennis uitgewisseld tussen twee onderwijsprofessionals.

Ook de website Onderwijskennis.nl is de afgelopen periode doorontwikkeld. Zo is voor het vmbo een themapagina ontwikkeld gericht op didactiek in het beroepsgericht onderwijs. Voor het gespecialiseerd onderwijs zijn twee nieuwe themapagina's ontwikkeld: taal en lezen in het so en rekenen-wiskunde in sbo en (v)so.

“Naweeën van het gebrek aan fysiek en sociaal contact blijven voelbaar”

Begin 2023 gingen teams van scholen met elkaar en het ministerie in gesprek over het NP Onderwijs. Overal bleek dat leerlingen nog altijd kampen met de naweeën van het gebrek aan fysiek en sociaal contact tijdens de schoolsluitingen. In Middelburg merkten leraren dat onder andere aan het gedrag van kinderen: “Hoe je je in de rij gedraagt, bijvoorbeeld. Dat is voor veel kinderen opvallend lastig.” Ook leraren in Rotterdam maakten zich zorgen over de verstoorde omgang van leerlingen onderling, met het team en de schoolregels. “Het blussen van allerlei brandjes maakt het soms moeilijk om goed les te geven,” aldus een leraar.

In Rotterdam noemen leraren ook het opvallend sterk gestegen ziekteverzuim van leerlingen. “Ze blijven voor het minste of geringste thuis,” zei een leraar. En een ander: “Ik ben nog lang niet toe aan het bijspijkeren van hun niveau, want ze zijn gewoon te vaak niet op school. Dat is mijn eerste zorg: de kinderen weer in de klas krijgen.”

NP Onderwijs helpt

Het NP Onderwijs helpt daarbij. “We zijn bij het maken van de juiste keuzes goed geholpen door de manier waarop OCW de menukaart aanbiedt,” laat een schoolbestuurder weten. Enkele scholen merken wel dat ze in het begin iets te snel interventies hebben ingezet, die niet of niet goed bleken te werken. Toch leer je ook door te zien wat je níet had moeten doen, stelt een van de aanwezigen. “Daardoor hebben we des te scherper wat we in de resterende tijd nodig hebben en kunnen doen.”

Lees meer over OCW Dichtbij op: www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/06/13/rotterdam-en-middelburg-sluiten-ocw-dichtbij-af

5.3 Effectmeting Kansrijke Interventies

Terugblik – Het programma ‘Effectmeting Kansrijke Interventies’ onderzoekt de effectiviteit van een aantal veelbelovende interventies in het kader van het NP Onderwijs. Die interventies richten zich op verschillende gebieden, zoals lees- of rekenvertragingen, een positief klassenklimaat en motorische ontwikkeling. Sommige interventies zijn voor bijna alle leerlingen op school, andere richten zich alleen op de onder-, midden- of bovenbouw.

Start interventies en onderzoek – De werving van scholen is voor bijna alle interventies afgerond. In totaal nemen bijna 400 scholen in het po en vo deel aan het programma. Interventies worden in het schooljaar 2023/2024 uitgevoerd, de effectevaluatie loopt door tot het najaar van 2025.

Voortgang pilot High Dosage Tutoring – De effectmeting is in het schooljaar 2022/2023 gestart met de pilot *High Dosage Tutoring*. Er doen 4 vo-scholen mee: 2 scholen zijn in het najaar van 2022 gestart, 2 scholen in het najaar van 2023. De kennis die zo wordt opgedaan, wordt gedeeld met de andere interventies.

Pilottrajecten pro, vmbo en (v)so – De menukaart wordt de komende periode aangevuld met interventies voor het beroepsgerichte onderwijs (vmbo), gespecialiseerd onderwijs (sbo, so en vso) en praktijkonderwijs. Inmiddels zijn 3 interventies voor het (v)so geselecteerd. Onderzoekers kunnen zich inschrijven om een van deze interventies te onderzoeken. Op dit moment is er nog geen geschikte interventie voor het vmbo en/of praktijkonderwijs geselecteerd. Interventieaanbieders en onderzoekers kunnen daarom samen een combinatie van interventies en onderzoek indienen.

Evaluëren en borgen van het NP Onderwijs

Scholen zetten in het kader van het NP Onderwijs op grote schaal interventies in. Eén ding blijkt geregeld: een interventie is lang niet altijd direct effectief. Om uit te vinden waar bijgestuurd moet worden, is goede monitoring en evaluatie nodig. Op woensdagmiddag 13 september organiseerde OCW daarom een webinar over evaluatie en borging van interventies uit het NP Onderwijs.

Anje Ros en Angela de Jong, twee experts op het gebied van scholen als lerende organisaties, gaven tijdens het webinar concrete tips en adviezen aan de hand van de praktijkkaarten die zij hielpen ontwerpen. Namens het veld sloot Erik Adema aan, schoolleider van OBS De Rietpluim in Nuenen.

Praktijkaarten

Tijdens het webinar werd stilgestaan bij de praktijkkaarten om scholen te helpen met het evalueren en borgen van het NP Onderwijs. Zij geven schoolleiders handvatten voor:

- Het tussentijds evalueren van interventies.
- De mogelijkheden om interventies bij te stellen.
- De rol van de schoolleider bij het uitvoeren en evalueren van interventies.

Bekijk het webinar of lees de praktijkkaart op: www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/08/25/webinar-evalueren-en-borgen-np-onderwijs

6 Bijlage

RESULTAATINDICATOREN

INDICATOR	DOEL	STAND VAN ZAKEN
Leerprestaties van leerlingen	De leerprestaties van leerlingen voor taal en rekenen-wiskunde zijn zo snel mogelijk, maar in ieder geval aan het einde van de looptijd van het NP Onderwijs (zomer 2025) weer op het peil van voor de coronapandemie.	<p>PO</p> <p>In het derde schooljaar sinds het uitbreken van de coronapandemie is de leergroei van leerlingen gemiddeld weer op hetzelfde niveau als voor de pandemie. We zien wel verschillen per leerjaar.</p> <p>VO</p> <p>In de onderbouw van het vo zien we nog vertraging bij Nederlands en rekenen-wiskunde. Dit zien we bij alle schoolsoorten. Leerlingen gaan er bij Engels juist verder op vooruit.</p> <p>Bij Engels zien we bij examenkandidaten uit 2023 een vaardigheidsstijging ten opzichte van de situatie voor de pandemie. De overige clusters van centrale examens laten een gemiddelde vaardigheidsdaling zien ten opzichte van pre-corona.</p>
Kansengelijkheid van leerlingen	Doelgroepen die door de coronapandemie een grotere leervertraging hebben opgelopen, maken een extra grote inhaalslag, zodat na afloop van het programma de kansengelijkheid weer is hersteld.	<p>PO</p> <p>In het derde schooljaar sinds het uitbreken van de pandemie zijn er geen betekenisvolle verschillen meer tussen leerlingen van hoog en laag opgeleide ouders bij begrijpend lezen en rekenen-wiskunde. Het lijkt erop dat we bij spelling een iets relatief gunstigere ontwikkeling zien bij leerlingen met laagopgeleide ouders ten opzichte van de situatie voor de pandemie.</p> <p>VO</p> <p>De ontwikkeling van de vaardigheidsscores voor Nederlands leesvaardigheid, Nederlands woordenschat en rekenen-wiskunde verschilt niet tot nauwelijks tussen scholen met een lage en hoge achterstandscore.</p>
Welbevinden en executieve vaardigheden van leerlingen	Scholen hebben aandacht voor het welbevinden, de executieve vaardigheden en de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen en nemen passende maatregelen.	<p>Een ruime meerderheid van de scholen zet geld in voor het welbevinden en de executieve vaardigheden van hun leerlingen. Schoolleiders zijn overwegend positief over de effecten van deze interventies.</p> <p>Zij maken zich vaak nog wel zorgen over deze aspecten. Een deel van de leerlingen worstelt nog altijd met emotionele problemen of aandachtsproblemen. Dit zien we met name bij vo-meisjes.</p>

PROCESINDICATOREN

INDICATOR	STAND VAN ZAKEN
Toepassing menukaart door scholen	Vrijwel alle scholen hebben de menukaart met de bijbehorende praktijkkaarten gebruikt. Ook het stappenplan voor het uitvoeren van de schoolscan is veel gebruikt. Schoolleiders zijn overwegend positief over deze hulpmiddelen.
Betrokkenheid team bij NP Onderwijs	Het team is op nagenoeg alle scholen betrokken geweest bij de keuze voor interventies. Het team is vooral gevraagd om mee te denken en te adviseren over interventies. Een meerderheid van de scholen heeft ook het schoolprogramma voor het schooljaar 2022/2023 geëvalueerd.
Instemming MR op schoolprogramma	De instemming van de MR met de plannen voor het schooljaar 2022/2023 liep aan het begin van het schooljaar 2022/2023 uiteen van bijna 78% in het vo tot 86% in het po. Scholen waar nog geen instemming is, gaven aan dit binnen afzienbare tijd alsnog te doen.
Besteding geld op schoolniveau en binnen de looptijd van het programma	In 2022 hebben scholen een bedrag van bijna 1,2 miljard aan interventies verantwoord. In 2021 verantwoordde zij ruim 381 miljoen, waardoor het totaal verantwoordde bedrag uitkomt op bijna 1,6 miljard. Een meerderheid van de scholen heeft nog geld voor het schooljaar 2023/2024.
Ondersteuning scholen door OCW	OCW ondersteunt scholen op verschillende manieren bij de uitvoering van het NP Onderwijs. Voorbeelden zijn webinars en ondersteuningstrajecten. Scholen weten deze hulpmiddelen goed te vinden en waarderen ze overwegend positief.

Eindnoten

Deel 1 – Funderend onderwijs

- 1 Waarvan 4,8 miljard in de schooljaren 2021/2022 en 2022/2023 wordt uitgekeerd aan schoolbesturen, 305 miljoen aan gemeenten, 621 miljoen aan specifieke subsidies en 110 miljoen voor uitvoeringskosten (DUO, DUS-i en OCW) en monitoring.
- 2 De Witte, K. en M. François (2023). 'Covid-19 learning deficits in Europe: analysis and practical recommendations', EENEE Analytical report. doi: 10.2766/881143.
- 3 Wierenga, L. en E. Crone (2019). Ontwikkeling van cognitieve en niet-cognitieve vaardigheden van jongens en meisjes: een literatuuronderzoek. Brain and Development Research Center en Universiteit Leiden: Leiden.
- 4 Heij, M., M. Schaapman, D. Florisson en L. Wijnrok (2013). De relatie tussen executief functioneren en de sociaal-emotionele ontwikkeling bij kinderen met een licht verstandelijke beperking, *Onderzoek & Praktijk*, jaargang 11, nummer 2.
- 5 Nederlands Jeugdinstituut (2022). Welbevinden, op: <https://www.nji.nl/cijfers/welbevinden>
- 6 Veel basisscholen nemen binnen hun leerlingvolgsysteem (lvs) twee keer per jaar genormeerde toetsen af bij leerlingen in groep 3 tot en met groep 7. In deze toetsen staan de basisvaardigheden begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde centraal. Scholen gebruiken deze informatie om zicht te houden op de ontwikkeling van hun leerlingen. De toetsgegevens van scholen zijn goed vergelijkbaar en geven daarom ook op stelselniveau inzicht in de leerprestaties van leerlingen. Dankzij het grote aantal scholen dat deelneemt aan het lvs-project van NCO, heeft NCO sinds de uitbraak van de pandemie meerdere keren een stelselbeeld kunnen geven van vertragingen in de leergroei. In deze paragraaf nemen we de meest recente analyse van NCO uit november 2023 als vertrekpunt. Om de leergroei sinds COVID-19 te bepalen, berekenen de onderzoekers de leergroei van de drie afzonderlijke tussenliggende jaren tussen de E-toets in 2019/2020 en de E-toets in 2022/2023 (=sinds COVID-19). Ze vergelijken dit met de 'normale' leergroei in de periode vóór COVID-19: van de E-toets van 2016/2017 naar de E-toets in 2017/2018 én van de E-toets van 2017/2018 naar de E-toets in 2018/2019 (= vóór COVID-19). Bron: Haelermans, C., L. van Vugt, H. Abbink, S. Baumann en A. Hendrikse (2023). Drie jaar sinds COVID-19: Leertraging in bovenbouw hardnekkig. NCO Factsheet No. 2023-3 en Haelermans, C., L. van Vugt, H. Abbink, S. Baumann, S. en A. Hendrikse (2023). Drie jaar sinds COVID-19: naar opleidingsniveau ouders en schoolweging. NCO Factsheet No. 2023-4.
- 7 Dit beeld wordt zowel in de wetenschappelijke expertgroep als in de gesprekstafels met leraren en schoolleiders herkend.
- 8 In de Monitor Basisvaardigheden wordt in meer detail ingegaan op de vaardigheidsscores van leerlingen.
- 9 Dit is een maat voor de gemiddelde sociaaleconomische status van de leerlingpopulatie op een school.
- 10 Vanaf het schooljaar 2023/2024 verandert de eindtoets naar de doorstroomtoets.
- 11 De referentieniveaus Nederlandse taal en rekenen schrijven voor wat leerlingen moeten kennen en kunnen op het gebied van taal en rekenen.
- 12 Kraft, M. (2020). Interpreting Effect Sizes of Education Interventions., *Educational Researcher*, 49(4), 241–253, op: <https://doi.org/10.3102/0013189X20912708>
- 13 In deze analyse is gecontroleerd voor verschillen in onderwijsniveaus. Dit is belangrijk omdat er een behoorlijk sterk verband bestaat tussen de onderwijsniveaus en de CBS achterstandsscore. Cito heeft gekeken naar verbanden met de CBS achterstandsscore zonder drempel per leerling.
- 14 Wel waren er nog enkele kleine maatregelen rondom het flexibeler maken van de afnameperiodes. Ook was er sprake van een aangepaste normering van de centrale examens, net als in 2021 en 2022.
- 15 In de examenmonitor van DUO zijn bij het bepalen van de gemiddelde cijfers ook de cijfers van vakken die uiteindelijk niet zijn meegenomen in de uitslagbepaling door toepassing van de duimregeling meegenomen.
- 16 Het CvTE en het Cito onderzoeken in welke mate de examenresultaten van 2023 in het regulier voortgezet onderwijs gerelateerd kunnen worden aan die uit de pre-coronajaren (2015 - 2019). Ook is onderzocht hoe de vaardigheid van de examenleerlingen van 2023 zich ontwikkeld ten opzichte van de populaties 2021 en 2022. Om deze vaardigheid te onderzoeken worden de gegevens die het Cito jaarlijks verzamelt voor het normhandhavingsonderzoek gebruikt. De gegevens betreffen de scores op de CE's die door docenten zijn ingevoerd in Wolf (uitwisselprogramma voor examengegevens), de scores op de digitale centrale examens in vmbo-bb/kb, en gegevens die rondom de examencampagne worden verzameld om de moeilijkheidsgraad van CE's te onderzoeken.
- 17 Bastian A., M. Bethhäuser, A. Bach-Mortensen en P. Engzell (2022). A systematic review and meta-analysis of the impact of the COVID-19 pandemic on learning, op: www.economicsobservatory.com/what-have-two-years-of-interrupted-schooling-taught-us-about-learning
- 18 Lewis, K. en M. Kuhfeld (2023). Education's long COVID: 2022–23 achievement data reveal stalled progress toward pandemic recovery. NWEA: Portland.
- 19 Crossfield, J. et al. (2023). School Recovery Strategies: Year 2 findings, op: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1131182/School_recovery_strategies_year_2_findings.pdf

- 20 Boer, M., G. Stevens e.a. (2022) HBSC 2021, Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. Universiteit Utrecht, Trimbos Instituut en Sociaal Cultureel Planbureau: Utrecht.
- 21 Stevens, G., M. Rombouts e.a. (2023). Jong na corona. Welzijn van jongeren tussen 2017 en 2022 en inzet van NP Onderwijsmiddelen door scholen. Universiteit Utrecht en Trimbos Instituut: Utrecht.
- 22 Stevens, G., M. Rombouts e.a. (2023). Jong na corona. Welzijn van jongeren tussen 2017 en 2022 en inzet van NP Onderwijsmiddelen door scholen. Universiteit Utrecht en Trimbos Instituut: Utrecht.
- 23 Stevens, G., M. Rombouts e.a. (2023). Jong na corona. Welzijn van jongeren tussen 2017 en 2022 en inzet van NP Onderwijsmiddelen door scholen. Universiteit Utrecht en Trimbos Instituut.
- 24 Meer informatie over de respons vindt u in het rapport 'NP Onderwijs: Implementatiemonitor' van Regioplan, SEO Economisch Onderzoek en ResearchNed (2023).
- 25 Zie www.aanpaklerarentekort.nl/actueel/nieuws/2022/12/27/resultaten-landelijke-meting-bekend-9.700-fte-tekort-aan-leraren
- 26 Zie www.ocwincijfers.nl/sectoren/primair-onderwijs/personeel/personeelssterkte-primair-onderwijs en www.ocwincijfers.nl/sectoren/voortgezet-onderwijs/personeel/personeel-voortgezet-onderwijs
- Nb. Het is niet duidelijk in hoeverre deze toename toe te schrijven is aan het NP Onderwijs.
- 27 Zie www.nponderwijs.nl/po-en-vo/aan-de-slag/uitvoering/np-onderwijs-verantwoorden voor meer informatie over de totstandkoming van deze gegevens.
- 28 Deze cijfers gaan over kalenderjaren, niet over schooljaren.
- 29 Dit percentage heeft betrekking op commerciële partijen zonder kwaliteitskeurmerk.
- 30 Dit blijkt uit de derde voortgangsrapportage NP Onderwijs.
- 31 Motivatie is alleen in de vijfde meting uitgevraagd.
- 32 Zie www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2022/02/25/verlenging-np-onderwijs-en-verdeling-middelen voor meer informatie.
- 33 Jepma, IJ. et al. (2023). Implementatieonderzoek subsidieregeling 'Verbetering basisvaardigheden'. SEO Economisch Onderzoek en Sardes: Amsterdam.
- 34 31 289.
- 35 Begin september is de Tweede Kamer geïnformeerd over de resultaten van de examens in 2023.
- 36 In het kader van het NP Onderwijs zijn eerder enkele subsidieregelingen opgesteld. Te denken valt aan de subsidieregeling 'Extra Hulp voor de Klas'. Omdat deze regelingen zijn afgelopen, wordt in deze voortgangsrapportage niet langer ingegaan op deze regelingen. Wilt u meer weten over deze subsidieregelingen? Bekijk dan de eerdere voortgangsrapportages over het NP Onderwijs.
- 37 Zie www.poraad.nl/arbeidszaken-bedrijfsvoering/arbeidsvoorwaarden/cao-primair-onderwijs/onderhandelaarsakkoord-cao en www.vo-raad.nl/nieuws/onderhandelaarsakkoord-over-cao-voortgezet-onderwijs-10-procent-loonsverhoging
- 38 Zie www.nponderwijs.nl/actueel/nieuws/2023/08/14/arbeidsmarkttoelage-najaar-2023

Deel 2

**Middelbaar
beroepsonderwijs,
hoger onderwijs
en onderzoek**

Inhoudsopgave

1	Inleiding	49
2	NP Onderwijs mbo-ho gaat het laatste jaar in; waar staan we?	50
2.1	Het studiejaar 2022-2023: hoe staan de bestedingen ervoor?	51
2.2	Aandachtspunten bij de uitvoering	51
3	Een eerste kwantitatieve analyse	53
3.1	Besteding van de NP Onderwijsgelden: een kwantitatieve analyse van de jaarverslagen	53
3.2	Personele zaken: meer handen in de klas	56
3.3	Over plannen, bestedingen en de impact ervan op studenten	60
3.4	Kwalitatieve inzichten uit de jaarverslagen	64
4	De bestedingen per thema in vogelvlucht	66
4.1	Soepele in- en doorstroom	66
4.2	Welzijn en sociale binding met de opleiding	66
4.3	Bestedingen op overige thema's	67
5	Studievertraging, in- en doorstroom	69
6	Studentenwelzijn	73
6.1	Studentenwelzijn in het mbo	74
6.2	Studentenwelzijn in het hbo en wo	75
7	Stages en duale leerwerkplekken	77
7.1	Stages en leerbanen in het mbo	77
7.2	Stages in het hoger onderwijs	79
8	Bestuursakkoord Onderzoek en overige thema's van het NP Onderwijs	80
8.1	Bestuursakkoord Onderzoek	80
8.2	Coschappen	82
8.3	Lerarenopleidingen	82
8.4	Aanpak jeugdwerkloosheid	84
9	Kenniscreatie en kennisverspreiding	86
9.1	Opedane kennis verspreiden	86
9.2	Samen onderzoeken wat werkt	88
9.3	Onderzoekers en onderwijs vinden elkaar op het Onderzoekspein	88

1 Inleiding

Het Nationaal Programma Onderwijs is nu twee jaar onderweg en nadert het einde van de (reguliere) looptijd. Sinds het coronavirus in 2020 zorgde voor beperkende maatregelen, hebben onderwijsinstellingen alles op alles gezet om hun studenten zo goed mogelijk naar een diploma te begeleiden. Het kabinet ondersteunde hierbij door in 2021 €2,7 miljard beschikbaar te stellen voor het NP Onderwijs in mbo, hoger onderwijs en onderzoek.

Circa €1,1 miljard daarvan werd gereserveerd voor halvering van het collegegeld in studiejaar 2021/2022. De rest van het geld ging naar de onderwijsinstellingen, deels in de vorm van subsidies en deels als 'corona-enveloppe': budget voor extra ondersteuning van studenten binnen belangrijke thema's, waaronder studievoortgang, stages en mentaal welzijn.

De plannen die onderwijsinstellingen hebben gemaakt in het kader van het Nationaal Programma Onderwijs zijn nu ruime tijd in uitvoering en voor veel onderwijsinstellingen is het einde van de uitvoering van het programma in zicht. Eind 2023 komt de reguliere looptijd van het NP Onderwijs ten einde. 2024 geldt als uitloopjaar. Budget dat nog niet is uitgegeven, kan in dat jaar alsnog worden ingezet.

Tijdens de looptijd van het programma verschijnt er twee keer per jaar een voortgangsrapportage van het NP Onderwijs. De rapportage laat zien hoe het met de studenten gaat, en hoe dat samenhangt met het bestedingspatroon en de acties van de instellingen. In deze vijfde voortgangsrapportage bekijken we de voortgang van het programma tot nu toe, en is het ook tijd voor een eerste terugblik. Zo zien we dat veel van de middelen vanuit het NP Onderwijs inmiddels zijn uitgegeven. Deze vijfde voortgangsrapportage laat ook zien dat fysiek onderwijs voor studentenwelzijn en leerprestaties van groot belang is. Er zijn verbeteringen zichtbaar, maar we zullen studenten ook na het programma moeten blijven volgen om te zien of studieloopbanen zich weer herstellen naar het niveau van voor de coronacrisis.

De inhoud van deze voortgangsrapportage is gebaseerd op de resultaten van verschillende onderzoeken, die samen een beeld geven van de impact van het Nationaal Programma Onderwijs:

Praktijkverhalen

Hoe hebben onderwijsinstellingen vorm gegeven aan hun bestedingen? Gekleurde kaders in deze voortgangsrapportage lichten korte praktijkvoorbeelden uit. Uitgebreidere verhalen en video's staan op www.nponderwijs.nl/mbo-en-ho

De **implementatiemonitor van adviesbureau Berenschot** laat zien op welke thema's en acties onderwijsinstellingen de middelen uit de corona-enveloppe inzetten en in hoeverre de middelen al zijn besteed. Hiervoor heeft Berenschot een steekproef van 39 instellingen gevraagd om gegevens aan te leveren over de bestedingen op peildatum 1 juli 2023. Ook heeft Berenschot met deze instellingen interviews gehouden. Naast de analyse van deze steekproef heeft Berenschot ook de jaarverslagen van 2022 geanalyseerd. Met de cijfers uit deze verslagen ontstaat een integraal beeld van de inzet voor het NP Onderwijs in het gehele mbo, hbo en wo in dat jaar.

De **macromonitor van ResearchNed (en anderen)** richt zich op de mogelijke effecten van het NP Onderwijs. Door middel van kwantitatieve analyses brengt deze monitor ontwikkelingen in kaart op het gebied van studieuitval, diplomarendement en de in- en doorstroom van verschillende groepen studenten. De onderzoekers hebben bovendien een eerste onderzoek gedaan naar de relaties tussen de bestedingen en de uitkomsten binnen de centrale thema's uit de corona-enveloppe.

Daarnaast is een korte analyse gedaan van de **personele ontwikkelingen**. Zijn de extra middelen vanuit het NP Onderwijs vertaald naar meer inzet van personeel? Zijn er bijvoorbeeld extra uren voor bestaand personeel beschikbaar gemaakt, is er nieuw personeel aangenomen of is er meer ingezet op de inhuur van externe krachten? Daarbij kan overigens geen helder onderscheid worden gemaakt tussen de middelen uit het NP Onderwijs, eerdere middelen naar aanleiding van de coronamaatregelen en middelen uit andere beleidsagenda's.

2 NP Onderwijs mbo-ho gaat het laatste jaar in; waar staan we?

Eind 2023 eindigt de reguliere looptijd van het NP Onderwijs. Hoewel onderwijsinstellingen ook nog in uitloopjaar 2024 middelen kunnen besteden, is het goed om alvast een balans op te maken. Hoeveel geld uit het programma is er inmiddels door de instellingen besteed? En hoe verloopt de uitvoering van de interventies?

2.1 Het studiejaar 2022-2023: hoe staan de bestedingen ervoor?

Een groot aantal onderwijsinstellingen zal in dit reguliere bestedingsjaar de uitgave van de middelen uit het NP Onderwijs afronden. Dit geldt niet voor alle instellingen. Hoeveel geld er al is besteed, verschilt sterk per instelling. Sommige instellingen hebben al het budget al besteed, waar andere juist nog veel moeten inzetten.

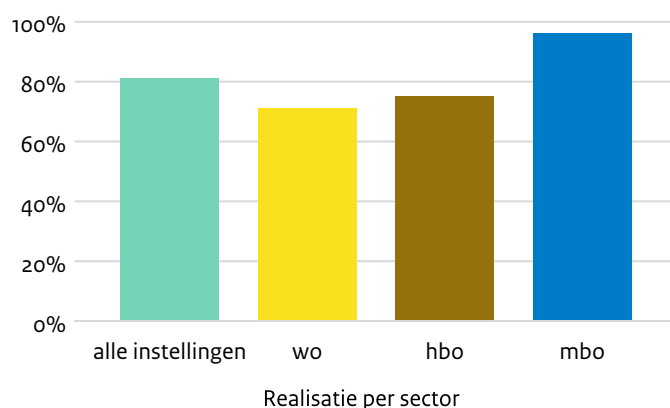
De bestedingen zijn op peil – Aan de bestedingen is te zien dat het NP Onderwijs in de afrondende fase zit. Inmiddels is 81% van het totale budget uit de corona-enveloppe besteed.¹ Dit is een stijging ten opzichte van de vorige metingen (respectievelijk 10% in voorjaar 2022, 40% in najaar 2022 en 60% in voorjaar 2023). Ondanks dat de bestedingen over de hele linie ver gevorderd zijn, zal een deel van de instellingen het uitloopjaar 2024 nodig hebben en gebruiken.

Hbo haalt achterstand in, mbo in afrondende fase – Ten opzichte van de steekproef uit de vierde voortgangsrapportage van het NP Onderwijs (voorjaar 2023) zijn de bestedingen in het hbo flink gestegen. In het voorjaar van 2023 waren daar nog forse achterstanden ten opzichte van de beoogde bestedingen zichtbaar, maar in deze meting lijken deze te zijn ingehaald. Met als kanttekening dat de bestedingen van de instellingen in deze steekproef in januari 2023 ook al iets verder gevorderd waren dan die van de instellingen uit de vorige steekproef. Er kan dus sprake zijn van een lichte vertekening als gevolg van de steekproef-trekking. Dit zou een deel van de stijging kunnen verklaren.

De bestedingen in het mbo lopen voor op het ho en wo. Dit is een beeld dat we ook al in voorgaande metingen

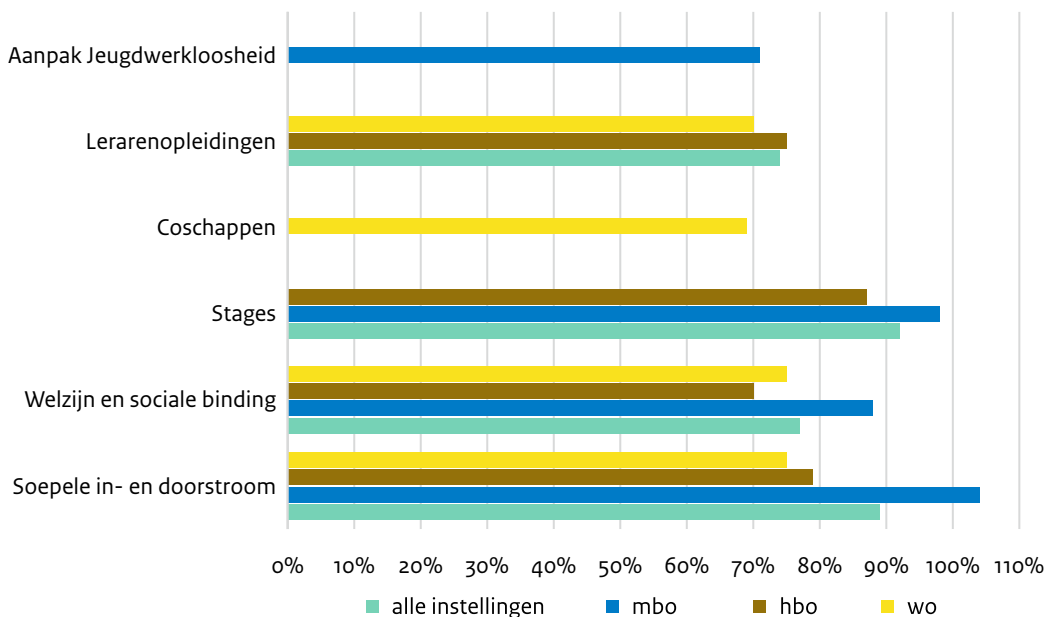
zagen. Binnen het mbo zijn inmiddels 96% van de middelen besteed. Deze sector bevindt zich grotendeels in de afrondende fase. Ook binnen het hbo en wo komen steeds meer acties in de afrondende fase. Al ligt er in het hbo en wo nog wat meer geld op de plank dan in het mbo. Wat opvalt is het verschil in de bestedingsvoortgang tussen de instellingen. In alle sectoren, maar met name in het hbo en wo, zijn er instellingen die al zeer ver gevorderd zijn met de bestedingen, maar ook instellingen die nog een flinke slag moeten maken. Sommige instellingen hebben nog meer dan 50% van de middelen te besteden.

Figuur 2.1 – Realisatie per sector

Lerarenopleidingen maken inhaalslag – Uit de vierde voortgangsrapportage van het NP Onderwijs bleek dat lerarenopleidingen nog achterbleven in de besteding van het budget. Toen was slechts 31% van de middelen op dit thema uitgegeven. Nu is dit beeld anders.² Inmiddels is driekwart van de gebudgetteerde NPO-middelen bij de lerarenopleidingen uitgegeven. Op dit thema is dus een flinke inhaalslag gemaakt. Alle meest gekozen activiteiten zijn minimaal in uitvoering en soms zelfs al afgerond. Wel zijn er, in vergelijking met andere thema's, bij de lerarenopleidingen nog relatief veel activiteiten in uitvoering.³ De instellingen met een lerarenopleiding uit deze steekproef hadden in januari 2022 al relatief veel geld besteed op dit thema. Daarom lijkt er wel sprake van een 'steekproefeffect'. Of de inhaalslag ook bij alle lerarenopleidingen zichtbaar is, zal blijken uit de jaarverslagen van 2023.

Figuur 2.2 - Realisatie per thema

Bestedingen verschillen per thema – In de vierde voortgangsrapportage (voorjaar 2023) was er een duidelijk verschil te zien in de voortgang van de bestedingen per thema uit de corona-enveloppe. Dit blijft zo in deze vijfde voortgangsrapportage. Zo zijn de bestedingen bij de thema's waar relatief veel middelen naartoe gaan, welzijn & sociale binding en soepele in- en doorstroom, gevorderd. Ook bevinden al veel acties bij deze thema's zich in de afrondende fase. Dit geldt ook voor het thema stages. Bij de thema's coschappen, lerarenopleidingen en aanpak jeugdwerkloosheid liggen de bestedingen wat lager en zijn er nog wat meer acties in de uitvoeringsfase. Over de gehele linie lijken instellingen tevreden met de voortgang van de acties die zij met de middelen ondernemen. Af en toe geeft één of een aantal instellingen aan dat de voortgang van acties matig of onvoldoende is. Het gaat dan om kleine aantallen.

2.2 Aandachtspunten bij de uitvoering

Veel instellingen hebben een groot deel van de middelen uit de corona-enveloppe uitgegeven en er zijn veel interventies ingezet. Voor onderwijsinstellingen zijn er echter ook nog aandachtspunten voor de laatste fase

van het programma en bij de verduurzaming ervan. De verschillende onderzoeken die uitgevoerd zijn voor deze voortgangsrapportage, laten de aandachtspunten bij de uitvoering zien die belangrijk zijn voor het vervolg van het NP Onderwijs, maar ook in de toekomst.

Uitval nog steeds op een hoog niveau – De meest recente cijfers over instroom, doorstroom en uitstroom van DUO laten zien dat nog steeds een grote groep studenten het onderwijs verlaat zonder diploma. In het mbo daalt dit percentage nauwelijks en in het hbo is een stijging te zien ten opzichte van vorig jaar. Daar valt tussen de 16 en 17% van de eerstejaarsstudenten uit. Dat percentage ligt daarmee boven het percentage voor de coronacrisis. Voor ouderejaars in het hbo is de uitval niet verder toegenomen, maar deze ligt met 8% nog steeds twee procentpunt boven de uitval voor de coronacrisis (toen circa 6%). Dit duidt erop, ook gezien de problematiek rondom studievoortgang en vaardigheden die onder havisten wordt gezien, dat de problemen in deze groep groot zijn en voorlopig aandacht nodig blijven hebben. Hoofdstuk 6 van deze rapportage gaat dieper in op, onder meer, de uitval van studenten.

Fysieke ontmoeting belangrijk voor ontwikkeling studenten, maar ook blijvende zorgen over welzijn –

Onderwijsinstellingen gaan dit jaar steeds meer terug naar de situatie van voor de coronacrisis. Fysiek onderwijs is weer de norm en online onderwijs wordt gezien als een optie om op terug te vallen of als extra component in het onderwijsprogramma. Een opleiding volgen is meer dan onderwijs alleen; ook socialisatie heeft blijvende aandacht nodig. Door socialisatie leren studenten over hun gedrag in een groep, wordt hun motivatie beïnvloed, en ‘leren’ ze leren.³ De focus van instellingen verschuift van het wegwerken van vertragingen naar (blijvende) extra begeleiding en (sociaal-emotionele) ondersteuning van studenten. En hoewel studenten nog steeds grote behoefte hebben aan ondersteuning, lijkt hun gedrag voorspelbaarder te zijn en daarmee iets makkelijker te begeleiden.

Maar ondanks dat er steeds meer fysieke ontmoetingen op de instellingen plaatsvinden, zijn de zorgen niet weg. Er is nog steeds een groep studenten die kampt met ernstige problematiek.⁴ De studieachterstanden bij ouderejaars zijn groot. Ook is er nog steeds een grote groep studenten met welzijnsproblemen. De studenten lijken - gezien het programma in de eindfase is, maar de problemen nog steeds groot zijn bij deze groep - niet altijd goed bereikt te worden door de acties die zijn

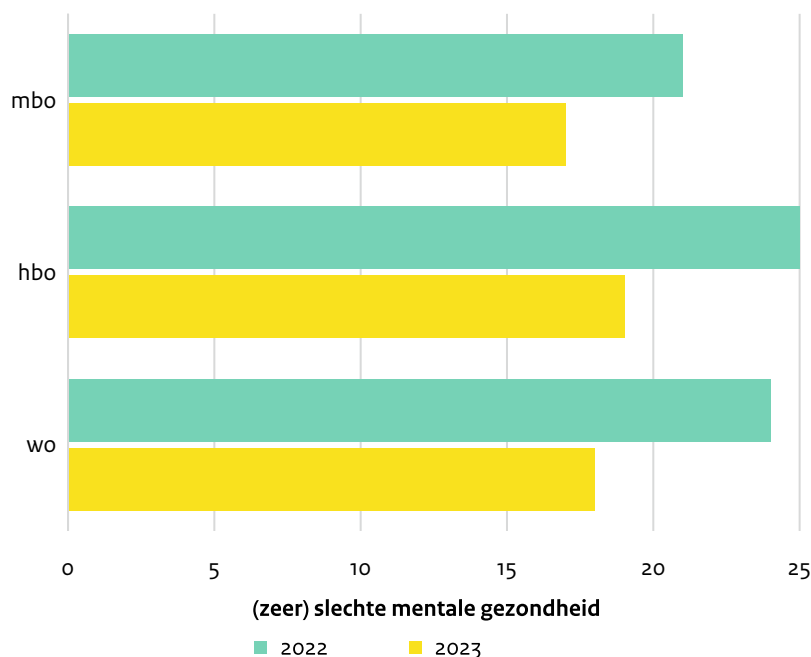
ingezet met behulp van het NP Onderwijs en de andere middelen die de instellingen mogelijk inzetten op dit terrein. Tevens kan het zijn dat inmiddels andere problematiek (denk aan armoedeproblematiek, krapte op de woningmarkt en de klimaatkwestie) hier een rol speelt.

Digitale innovaties zijn een uitkomst, ook nu het onderwijs weer grotendeels fysiek is –

De coronaperiode vroeg om veel flexibiliteit en creativiteit van alle betrokkenen bij het onderwijs. Het gevolg hiervan is dat de flexibilisering van het onderwijs, die ver voor corona al op gang was gekomen, een forse impuls heeft gekregen.⁵ Dit is ook te zien aan de digitalisering van het onderwijs. Hoewel fysiek onderwijs de norm is, worden online middelen als een verrijking van het onderwijs gezien. Zo wordt het ingezet bij een-op-een gesprekken tussen student en docent of studenten onderling, bijvoorbeeld om reistijd te verminderen.

Voor specifieke groepen studenten, zoals langdurig zieke studenten, of studenten met een functiebeperking, is digitaal onderwijs ook een uitkomst. Videoclips voor het overdragen van kennis en instructies, online examinering met GoPro camera's en de inzet van online leermodules zijn voorbeelden van digitalisering die als verrijking van het onderwijs worden ingezet.

Figuur 2.3 - Ontwikkeling percentage (zeer) slechte mentale gezondheid

3 Een eerste kwantitatieve analyse

3.1 Besteding van de NP Onderwijsgelden, een kwantitatieve analyse van de jaarverslagen

De steekproeven uit de implementatiemonitor geven een goed beeld van de actuele situatie op de peildata, maar omdat het om een steekproef gaat, geeft het nog geen compleet beeld. Dat complete beeld volgt pas uit de jaarverslagen van de instellingen. Hierom zijn ook de jaarverslagen over 2021 en 2022 van de instellingen uit het vervolgonderwijs onderzocht. Met de cijfers uit deze verslagen ontstaat een integraal beeld van de inzet voor het NP Onderwijs in het gehele mbo en hoger onderwijs in dat jaar.

De jaarverslagen bevestigen het beeld uit de eerdere steekproeven van de implementatiemonitor dat de bestedingen in 2022 flink zijn toegenomen. Opvallend is dat het mbo veel middelen inzet op de aanpak van studievertraging. In de praktijk gaat het dan vooral om de opvang van de instroom. Het wo zet juist veel middelen in op het thema studentenwelzijn. Dat het wo hier veel op inzet, kan te verklaren zijn

doordat de sector daar voorheen minder middelen aan besteedde dan bijvoorbeeld het mbo, waar al een zorgstructuur bestond.

De bestedingen in het mbo – De voortgang van de bestedingen verschilt tussen instellingen. Zoals in de figuren 2.5a, 2.5b en 2.5c te zien is, is er sprake van een flinke spreiding tussen de instellingen in 2022. Dit geldt voor zowel de bestedingen als voor de groei van die bestedingen. Een groot deel van de mbo-instellingen (Figuur 2.5a) bevindt zich in de twee rechter kwadranten, en hebben dus relatief veel middelen besteed.

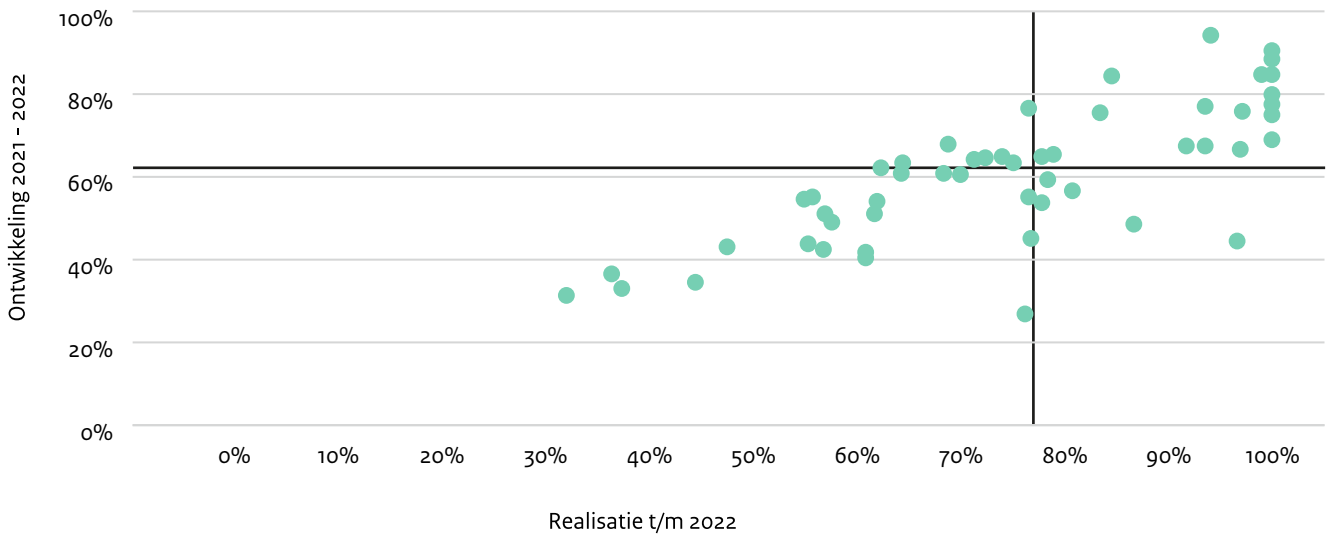
De bestedingen van deze groep instellingen zijn in 2022 zodanig gegroeid, dat ze naar verwachting dit lopend jaar alle middelen zullen hebben besteed. Een kleine groep instellingen - zichtbaar linksonder in Figuur 2.5a - baart zorgen, omdat daarbij de groei van de bestedingen laag is.

De bestedingen in het hbo en wo – In het hbo en wo is dit beeld anders. Zowel in het hbo als in het wo is er een groep instellingen waarvan de bestedingen en de groei van de bestedingen zo hoog is, dat deze waarschijnlijk in 2023 de programma's zullen afronden. In het hbo is er echter een groep die zich 'gematigd' ontwikkelt, zowel in het bereikte niveau als in de ontwikkeling van de bestedingen. In het wo is dit iets meer gespreid.

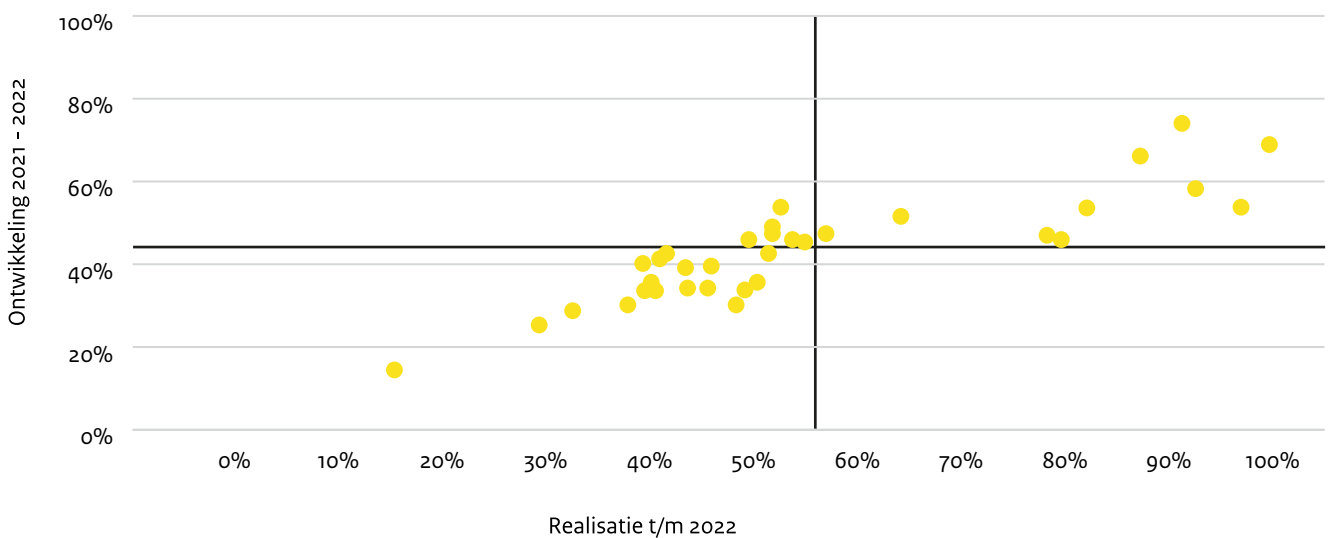
Tabel 2.4 - Aandeel van de verschillende thema's binnen de totale besteding (tot en met 2022) (Bron: Jaarverslagen 2022)

	mbo	hbo	wo
Aandeel besteed aan soepele in- en doorstroom (thema 1)	51%	39%	43%
Aandeel besteed aan welzijn (thema 2)	28%	29%	42%
Aandeel besteed aan stage (thema 3)	9%	7%	5%
Aandeel besteed aan lerarenopleidingen (thema 4)		26%	9%
Aandeel besteed aan coschappen (thema 5)			12%
Aandeel besteed aan jeugdwerkloosheid (thema 6)	4%		
Aandeel besteed aan overig	8%	4%	10%

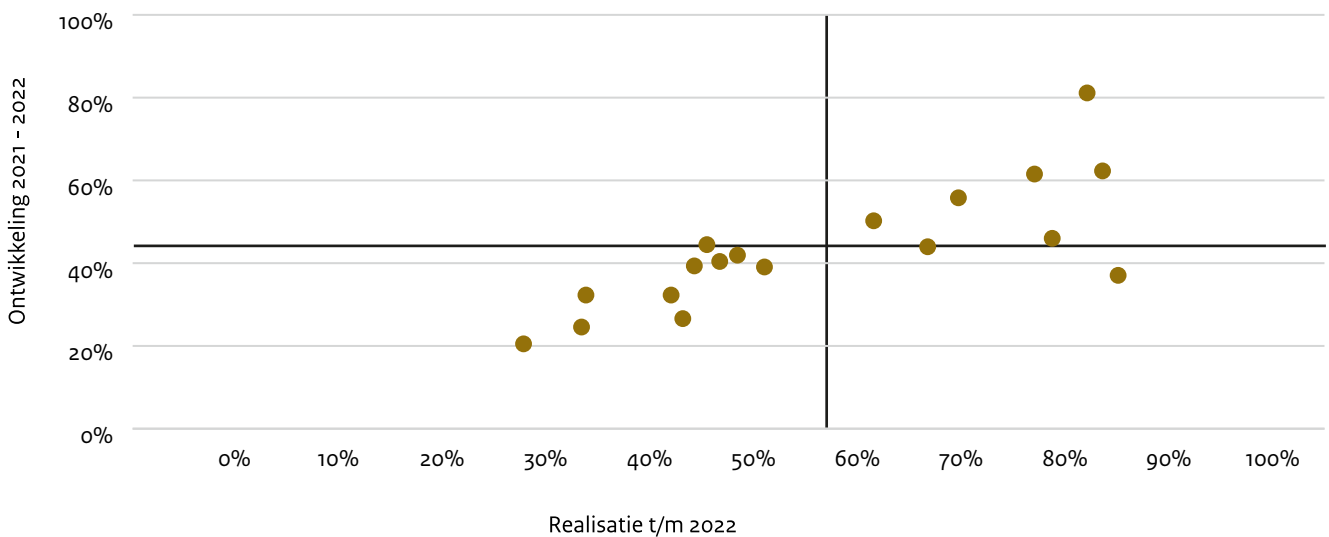
Figuur 2.5a - De spreiding en groei van de gerealiseerde bestedingen in 2021-2022 (mbo) (Bron: Jaarverslagen mbo 2022)

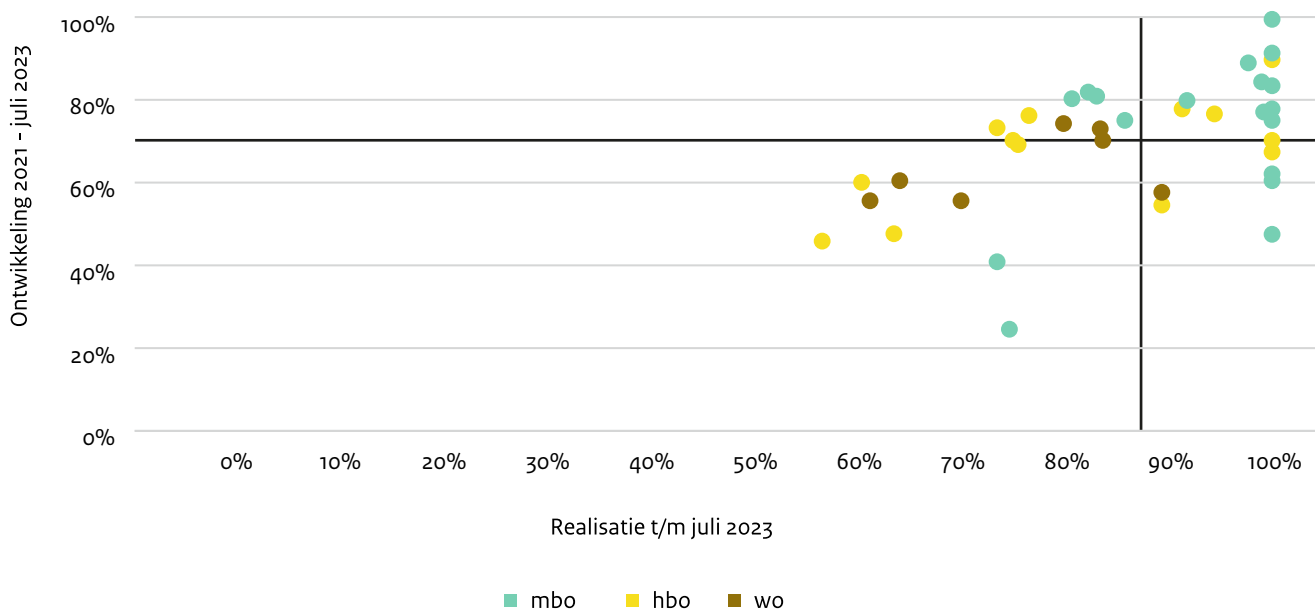
Figuur 2.5b - De spreiding en groei van de gerealiseerde bestedingen in 2021-2022 (hbo) (Bron: Jaarverslagen hbo 2022)

Figuur 2.5c - De spreiding en groei van de gerealiseerde bestedingen in 2021-2022 (wo) (Bron: Jaarverslagen wo 2022)

Figuur 2.6 - Het bestedingsniveau (op peildatum juli 2023) en de ontwikkeling van de bestedingen van de steekproefinstellingen (van 2021 tot juli 2023)
(Bron: Rapportage Implementatiemonitor NP Onderwijs vierde meting, Bureau Berenschot (2023))

In alle sectoren zien we instellingen die eind 2022 (soms flink) minder dan de helft van het budget hebben besteed. Deze instellingen hebben door de verlenging van de looptijd van het NP Onderwijs dit lopende jaar nog om de middelen te besteden. Mocht het echt niet lukken om de middelen dit jaar te besteden, dan hebben deze instellingen ook uitloopjaar 2024 nog. Een zeer lage inzet van de beschikbare middelen zou vooral problematisch zijn als deze instellingen ook een groot aandeel studenten met studievertraging of welzijnsproblemen zouden hebben, daar gaat dit hoofdstuk later verder op in.

In Figuur 2.6 is de spreiding van de groei en het niveau van de bestedingen naar sector op de peildatum van 1 juli 2023 voor alle steekproefinstellingen in beeld gebracht. Hierin is ook de eerder genoemde inhaalslag van het hbo en wo te zien. Het niveau en de groei van de bestedingen ligt aanmerkelijk boven die in Figuur 2.5, dit is ook te zien aan de positie van de referentielijnen. Ook nu zijn er instellingen die relatief nog iets achterlopen in de bestedingen, maar het eind van de bestedingen uit de corona-enveloppe komt wel in zicht.

Verwachtingen voor de bestedingen en de (kwalitatieve) evaluatie – Aan de hand van de ontwikkeling van de bestedingen in 2022, kan een redelijke inschatting worden gemaakt van het verwachte bestedingspercentage aan het einde van dit jaar. Als we het bestedingspatroon doortrekken, hebben in het mbo, hbo en wo respectievelijk circa 90%, 42% en 44% van de

instellingen alle middelen besteed. Daar komt bij dat ook voor het wo en hbo een flink deel (ruim een kwart) van de instellingen aan het eind van het jaar meer dan 80% van de middelen zal hebben ingezet. Wel zal een aanzienlijk deel van de instellingen, met name in het hbo en wo, het uitloopjaar 2024 nog nodig hebben. Er is nog wel een aantal instellingen (ongeveer 15%), ook met name in het hbo en wo, dat in 2024 nog serieus aan de slag moet om met de resterende NP Onderwijsgelden hun studenten te ondersteunen.

Veel instellingen - zeker in het mbo - naderen met rasse schreden de uitputting van de budgetten van het NP Onderwijs of hebben deze al opgebruikt. Om deze reden is het belangrijk dat de (kwalitatieve) evaluatie opgestart wordt nu de mensen die er uitvoering aan geven nog op de projecten werken, en de beleving rondom de acties die zijn ontwikkeld nog vers in het geheugen is.

Over algemene reserves en de bestemmingsreserves van het NP Onderwijs

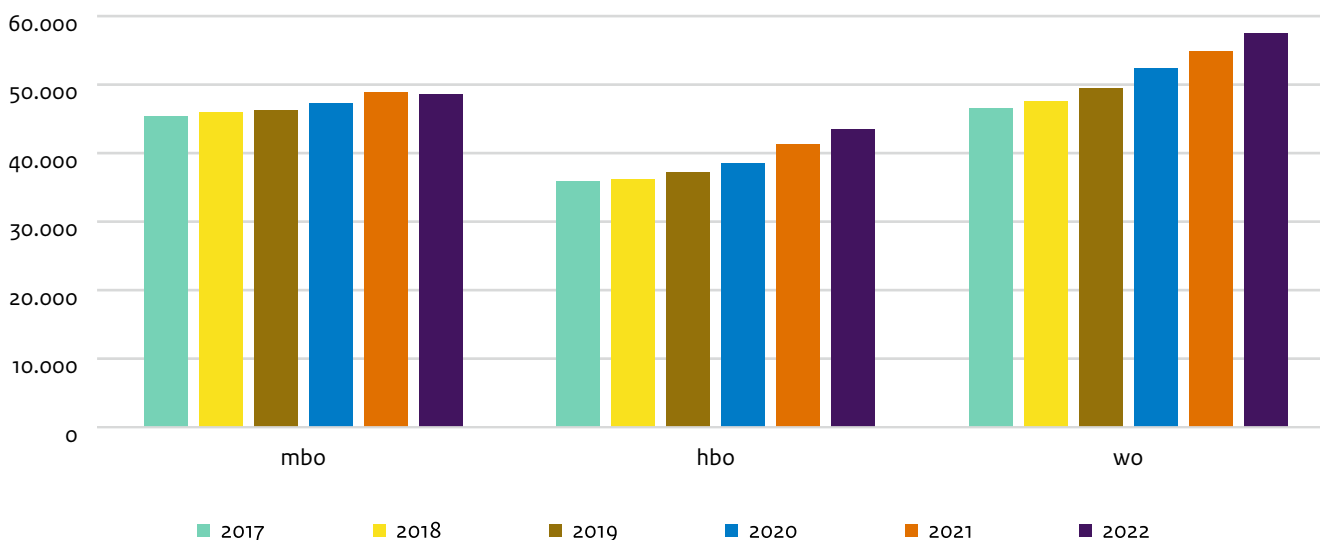
– In alle sectoren nemen de algemene reserves toe vanaf het moment dat de middelen voor het NP Onderwijs beschikbaar zijn gekomen, zo laat de derde rapportage van de macro-monitor zien. Deze groei van de algemene reserves duidt erop dat een deel van de NP Onderwijsmiddelen als bestemmingsreserve zijn doorgeschoven naar een volgend jaar. In 2022 is de stijging in de reserves het sterkst, met name vanwege een onderuitputting van de middelen in 2021.

In het hbo is de sterkste groei van de reserves te zien, dit lijkt ook aan te sluiten bij de voortgang van de bestedingen van de corona-enveloppe in het hbo. Drie vaak genoemde verklaringen voor het niet uitgeven van middelen zijn: (1) het zorgvuldig uitwerken van de plannen; (2) moeite hebben om extra personeel te vinden en (3) het stopzetten van bepaalde activiteiten als deze niet het gewenste effect blijken te hebben. Ook geven enkele instellingen aan dat ze bewust een deel van het budget voor flexibele besteding hebben gereserveerd, om zo in te kunnen spelen op acute problemen.

3.2 Personele zaken: meer handen in de klas

Uit personeelsgegevens van DUO, de VH en UNL blijkt dat de personele formatie in het mbo, hbo en wo in de laatste jaren is toegenomen (zie Figuur 2.7). Vooral in 2021 steeg de personele formatie sterk. In het mbo nam het aantal voltijdbanen in 2021 toe met 3,4%. In het hbo en wo was de groei nog groter, en steeg de formatie met respectievelijk 7,5% en 5%. Deze groei komt mede door de inzet van NP Onderwijsmiddelen.

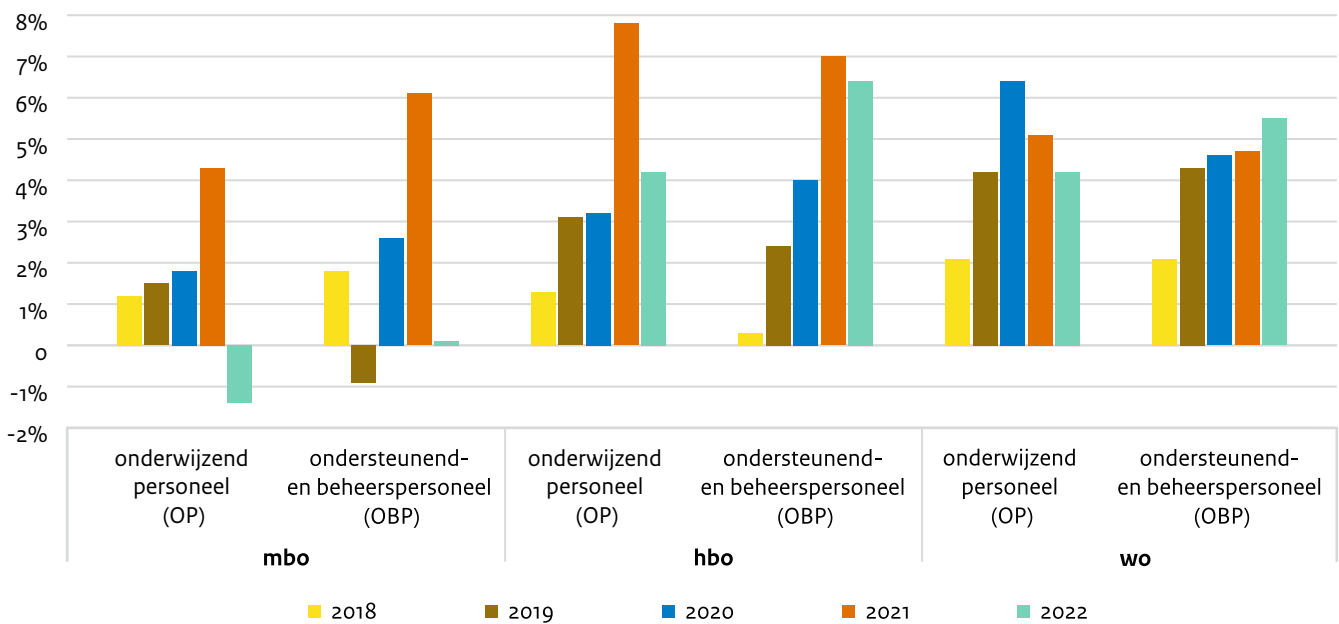
Figuur 2.7 - De ontwikkeling van de personele formatie (fte), naar sector 2017-2022 (Bron: DUO (2023), VH (2023) en UHL (2023))

Figuur 2.8 toont de jaarlijkse ontwikkeling van de personele formatie in het mbo, hbo en wo naar sector en functiegroep. Daarbij valt op dat het arbeidsvolume van het onderwijzend personeel in het ho relatief sterker is toegenomen dan het ondersteunend personeel. In het mbo zien we juist een relatief sterke toename van het aantal ondersteuners in 2020 en 2021. Het arbeidsvolume van de docenten nam in 2022 in het mbo af met 1,4%.

Figuur 2.8 - Jaarlijkse ontwikkeling van de personele formatie (fte), naar sector en functiegroep (Bron: DUO (2023), VH (2023), UNL (2023))⁶

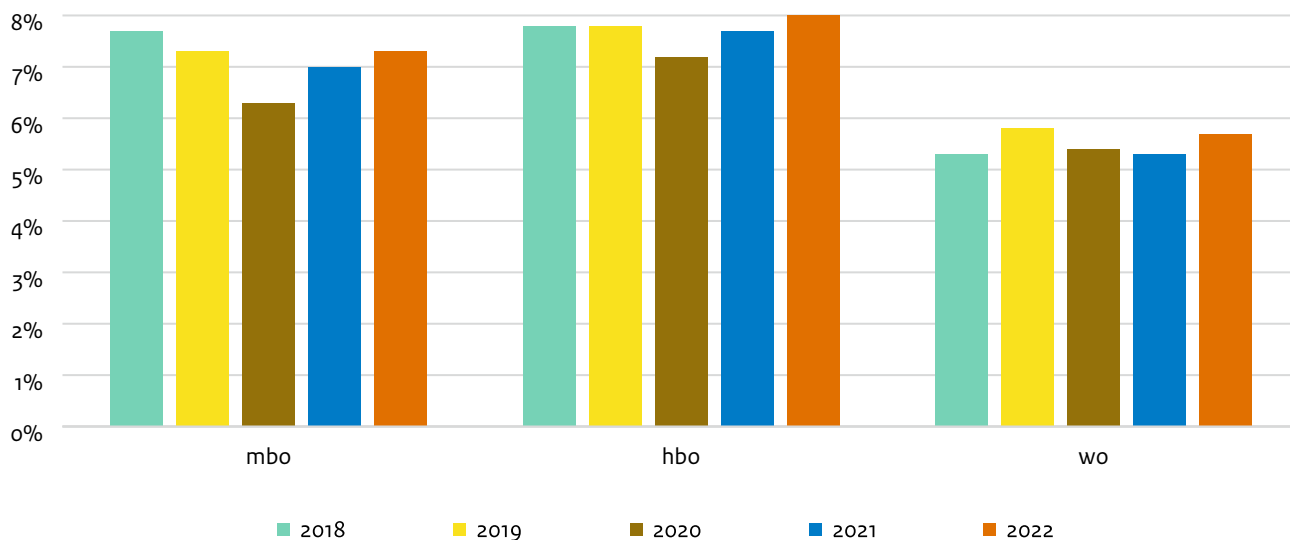
Uit de diverse metingen van de implementatiemonitor blijkt dat instellingen veel middelen inzetten op arbeids-intensieve activiteiten en in het bijzonder op extra ondersteuning van studenten. Uit meer gedetailleerde formatiegegevens blijkt dat in het mbo niet alleen het aantal vakleraren en instructeurs is toegenomen, maar ook het aantal zorgmedewerkers, onderwijs-coördinatoren en ondersteunende medewerkers (OBP: ondersteunend- en beheerspersoneel).

Bij de universiteiten zien we een soortgelijk beeld. De totale formatie bij universiteiten nam in 2021 met 5% toe, maar naar functie zijn er grote verschillen. Het aantal docenten steeg in 2021 met 10% en het aantal promovendi met 7%. Daarnaast zien we in het wo een relatief sterke toename van het aantal ondersteuners dat zich bezighoudt met studentgerichte ondersteuning (in 2021 +8,4%, en 2022 +8,1%). Deze gegevens ondersteunen het beeld uit de implementatiemonitor dat instellingen meer ondersteuning (zorgpersoneel) inzetten dan de afgelopen jaren, met name om het studenten-welzijn te verbeteren.

Een uitsplitsing naar type dienstverband laat zien dat de uitbreiding van de formatie voor een belangrijk deel is gerealiseerd door tijdelijk personeel. Dit komt ook overeen met de tijdelijkheid van de middelen van het NP Onderwijs. In het mbo nam het percentage docenten met een tijdelijk contract tussen 2019 en 2022 toe met 5 procentpunt (van 15% naar 20%) en onder ondersteuners met 7 procentpunt (van 16% naar 23%). In het hbo en wo is het aandeel medewerkers met een tijdelijk contract ook toegenomen, met name in 2021.

Uit de jaarverslagen van instellingen blijkt daarnaast dat niet alleen de 'eigen' personeelsformatie in omvang is toegenomen, maar dat ook de externe inhuur is gestegen. Figuur 2.9 toont ontwikkeling van de externe inhuur als percentage van de totale personele lasten. Uit de figuur blijkt dat de uitgaven aan externe inhuur in 2020 sterk zijn gedaald, door de lockdowns en het vele online onderwijs. In 2021 en 2022 zien we, met name in mbo en hbo, de uitgaven weer oplopen. Bij de universiteiten zien we in 2021 een lichte daling en in 2022 een bescheiden groei. Hoewel op basis van deze cijfers niet direct kan worden geconcludeerd dat het om de inzet van NP Onderwijsmiddelen gaat, is wel duidelijk dat instellingen in 2022 veel meer aan de inhuur van extern personeel hebben uitgegeven dan in 2020.

Figuur 2.9 - De ontwikkeling van de externe inhuur als percentage van de totale personele lasten 2018-2022 (Bron: DUO (2023), VH (2023), UNL (2023))

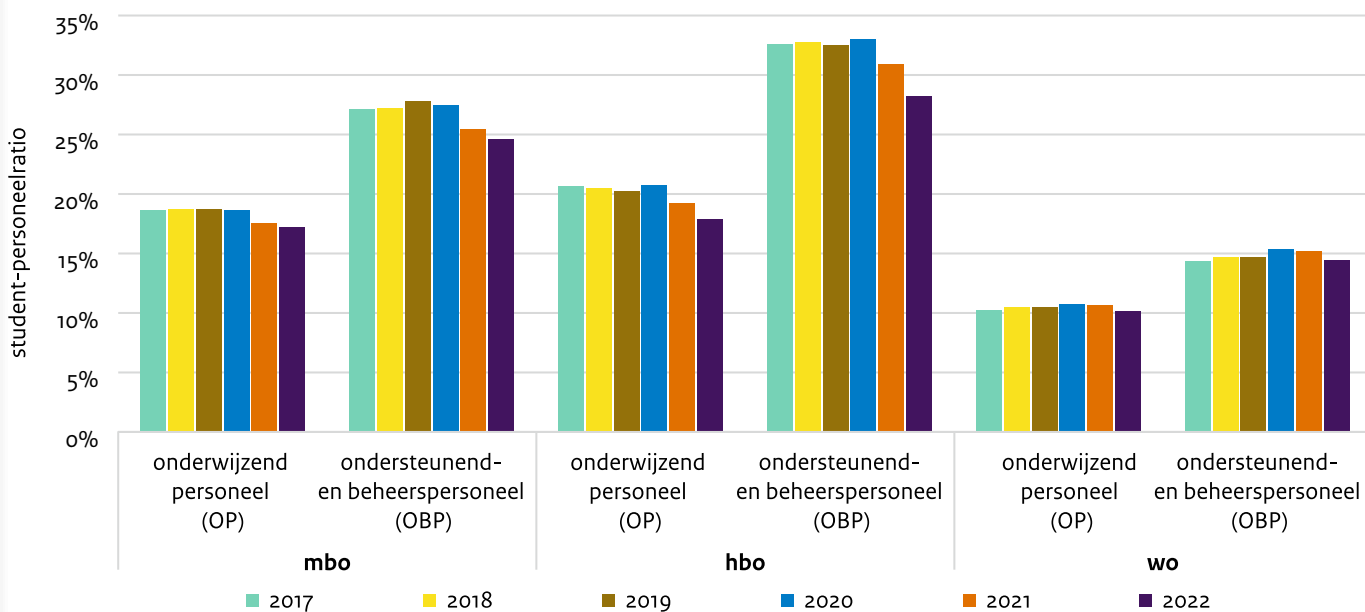
Een toename in de student/personeel ratio –

De arbeidsmarkt in Nederland is op dit moment buitengewoon krap. Personeelstekorten doen zich in vrijwel alle sectoren voor, ook in het onderwijs. Ondanks de tekorten is het de mbo-, hbo- en wo-instellingen wel gelukt om extra personeel aan te trekken of te behouden. De student/personeel ratio's zijn in 2021 en 2022 in alle drie de sectoren gedaald (zie Figuur 2.10). Dit betekent dat er nu, naar verhouding, meer personeel per student wordt ingezet dan in de jaren 2018-2020.

Opmerkelijk is ook dat de daling van de student/docent ratio in het wo in 2021 relatief beperkt was, vergeleken met het mbo en hbo. Dit hangt vermoedelijk samen met de sterke groei van het aantal studenten. In 2022 is de formatie in het wo flink toegenomen, terwijl het aantal studenten iets daalde. De student/personeel ratio nam daardoor af met 4,5%.

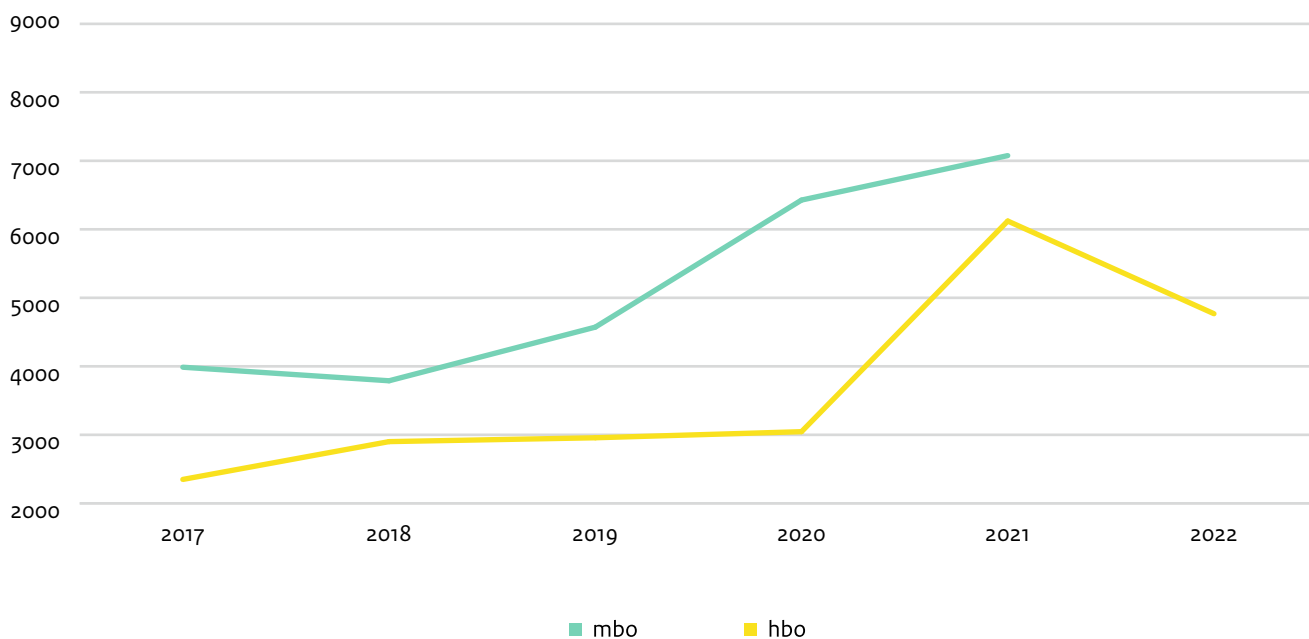
Figuur 2.10 - De ontwikkeling van de student/personeel ratio (in fte) 2018-2022 (Bron: DUO (2023), VH (2023), UNL (2023))

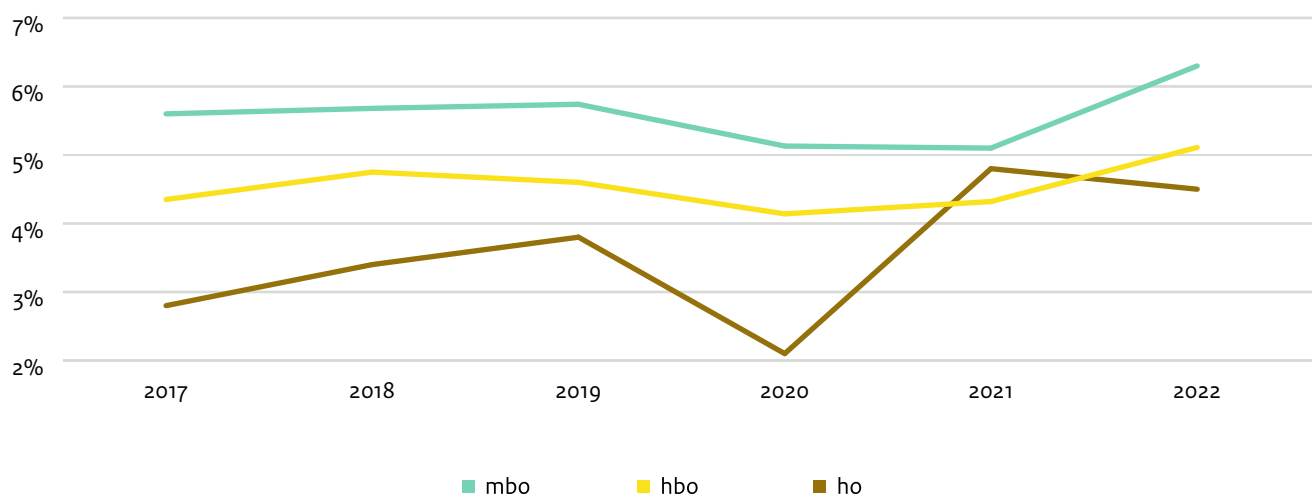
Over vacatures en ziekteverzuim – Als we kijken naar de ontwikkeling van het aantal vacatures en het ziekteverzuim zijn er tussen de sectoren enkele verschillen zichtbaar. Zo is te zien dat het aantal vacatures in het

mbo fors is toegenomen in 2020 ten opzichte van de jaren ervoor. Met name het aantal openstaande vacatures is in 2021 sterk gestegen.

Figuur 2.11 - Het aantal openstaande vacatures per onderwijssector (2017-2022) (Bron: Onderwijs Arbeidsmarktmonitor 2017-2021 en Zestor 2017-2022))

Figuur 2.12 - Het ziekteverzuimpercentage naar sector (2017-2022) (Bron: SOMMBO, Zestor, DUO en CBS/TNO 2017-2022))

Het percentage ziekteverzuim in het mbo loopt tijdens de coronaperiode flink op. Ook in het hoger onderwijs ligt het percentage fors hoger dan in voorgaande jaren. Met name ten opzichte van 2020 is er, in eerste instantie, sprake van meer dan een verdubbeling. Het is duidelijk dat de extra middelen voor het vervolgonderwijs een aanmerkelijk groter beroep op de arbeidsmarkt tot gevolg hebben gehad. Dit heeft, samen met de krapte op de arbeidsmarkt, geleid tot meer onvervulde vacatures. Als daar de hoge uitval van docenten door ziekte bij op wordt geteld, ontstaat er - zeker in 2021 - het beeld van een flinke druk op de uitvoering van het NP Onderwijs. Gelukkig zijn de instellingen, bij wijze van tegenwicht, wel in staat gebleken een forse uitbreiding van de formatie voor elkaar te krijgen.

3.3 Plannen, bestedingen en de impact ervan op studenten

De mbo-, ho- en wo-instellingen hebben de afgelopen jaren hard gewerkt om de negatieve gevolgen van de coronacrisis en de bijbehorende beperkende maatregelen aan te pakken. Uit de implementatiemonitor blijkt dat de extra middelen die instellingen vanuit het NP Onderwijs hebben ontvangen, vooral zijn besteed aan het voorkomen en verminderen van studievertraging, het intensiever begeleiden van de instroom en het verbeteren van studentenwelzijn.

Uit de analyse van de NP Onderwijs Studentenpeilingen en de jaarverslagen blijkt dat de instellingen (met name in het mbo en hbo) in hun plannen inzetten op de thema's waar studenten ten opzichte van de andere instellingen de grootste problemen ondervinden. Ook zien we dat de instellingen die de grootste problemen ervaren voortvarender zijn geweest in het besteden van de middelen en het implementeren van de plannen.

De mogelijkheden voor een kwantitatieve analyse en evaluatie

Een zuivere analyse van de effecten van de maatregelen die instellingen hebben ingezet om de studievertraging en welzijnsproblemen van studenten te verkleinen, is niet mogelijk. Bij aanvang van het programma is al aangegeven dat er hooguit aannemelijk kan worden gemaakt dat het programma heeft bijgedragen aan het herstel van studieprestaties en studentenwelzijn. Van harde causale verbanden kan, gezien de insteek van het programma, geen sprake zijn. Net als bij veel andere corona-gerelateerde ondersteuningsprogramma's is de politieke afweging gemaakt om de middelen snel in te zetten. Ook is daarbij gekozen om de onderwijsinstellingen - binnen brede kaders - een hoge mate van vrijheid te geven om maatregelen te kiezen die in hun ogen het meest effectief zijn. Een andere randvoorwaarde was dat het programma voor de instellingen een minimum aan administratieve lasten met zich mee zou brengen. Om deze reden zijn ook de registratie van het bereik van de vele maatregelen (de doelgroepen) en een meting van wat de interventie voor hen heeft betekend, achterwege gebleven.

Wel kan worden geanalyseerd of de studieloopbanen van studenten zich na de coronamaatregelen weer herstellen, of studenten (nagenoeg) dezelfde niveaus behalen als voor de coronacrisis en hoe hun overgang naar de arbeidsmarkt verloopt. Nadelig is wel dat pas duidelijk wordt of studieloopbanen weer volledig zijn genormaliseerd, als studenten hun studieloopbaan hebben doorlopen. Dit neemt dus nog enkele jaren in beslag. Dan nog beïnvloeden wijzigingen in de externe omstandigheden gedurende de schoolloopbanen de uitkomsten. Zo hebben recentelijk de inflatie- en armoedeproblematiek, de zeer gespannen woning- en arbeidsmarkt en de veranderingen in de studiefinanciering impact gehad op de beslissingen van studenten, hun welbevinden en hun school- of studieloopbaan en de overgang naar het werkzame leven.

De macromonitor laat zien dat veel indicatoren scherp hebben gereageerd op de beperkende coronamaatregelen. Soms vrijwel meteen, zoals in het geval van het studentenwelzijn en studievertraging. In andere gevallen zijn de effecten pas met enige vertraging zichtbaar, zoals bij de ongediplomeerde uitval. Ook is gekeken of de ontwikkeling van enkele belangrijke indicatoren in verband gebracht kan worden met de bestedingen van de corona-enveloppe door instellingen (cumulatieve bestedingen tot eind 2022), dit is naast de bovengenoemde aanpak waarin vooral wordt gekeken of de school- of studieloopbaan van studenten zich herstelt naar de situatie van voor de coronacrisis.

Daarbij moet worden opgemerkt dat het vroeg is voor een dergelijke eerste analyse en dat deze ook wordt gemankeerd door enkele (methodisch-technische) beperkingen, dat zijn:

- de bestedingen beslaan de tweede helft van 2021 en het kalenderjaar van 2022. De beschikbare indicatoren in de macromonitor beslaan enkel het schooljaar 2021-2022. Het mogelijke effect van de bestedingen is dus nog niet geheel te zien;
- de meting van de bestedingen is op instellingsniveau, dat geldt ook voor de indicatoren studievertraging en studentenwelzijn. We meten dus niet of de middelen effect hebben gehad op de studenten die ook daadwerkelijk gebruik hebben gemaakt van de maatregelen en middelen die daarop zijn ingezet;
- de analyse betreft uitsluitend de corona-enveloppe. Andere subsidies in het kader van de bestrijding van de gevolgen van de coronacrisis, zoals de subsidie 'Extra hulp voor de klas' blijven hier buiten beschouwing;

- als er minder geld naar een thema gaat, wil dat niet per definitie zeggen dat er op dat thema ook minder gebeurt. Het kan zijn dat instellingen al eerder eigen middelen hebben ingezet op een bepaald thema. Instellingen waar de begeleiding al heel goed was ingeregeld, of instellingen met studenten die - relatief - minder diepgaande problemen ervoeren als gevolg van de coronacrisis, hebben minder extra geld nodig om toch goede resultaten te boeken.

Door de hierboven genoemde beperkingen moet voorzichtig omgegaan worden met mogelijke conclusies.

Voorzichtig herstel op meerdere vlakken – Uit de macromonitor komt een gemengd beeld naar voren voor wat betreft de twee kernthema's van het NP Onderwijs: studievertraging en in- en doorstroom enerzijds en studentenwelzijn anderzijds. De instroom van vmbo-leerlingen in het mbo is in 2020-2021 afgenomen en is daarna nog niet helemaal teruggekeerd op het niveau van voor de coronacrisis. Door de versoepelingen in de examinering hebben ook relatief meer vmbo-studenten gekozen voor doorstroom naar de havo. Hier speelt ook de demografische afname van het aantal leerlingen een rol.

Het bovenstaande geldt ook voor de doorstroom van havisten naar het hbo. Ook dit aandeel ligt vooralsnog lager dan voor de coronacrisis. Ook havisten kozen vaker dan voorheen voor het vwo. Momenteel herstelt (tegen de demografische trend in) de instroom in het mbo zich enigszins. In het hoger onderwijs is de directe instroom van studenten de laatste jaren gedaald, na een piek in 2020. De indirecte instroom van studenten die voor hun start in het hoger onderwijs een tussenjaar namen, is dit jaar toegenomen. Dit hangt waarschijnlijk samen met de herinvoering van de studiebeurs en de mogelijkheid om weer naar het buitenland te gaan tijdens een tussenjaar.

De studieuitval onder eerstejaars is, na een dip in 2019-2020, de laatste jaren toegenomen. Dit geldt zowel voor het mbo als voor het ho. Gegevens uit de cohortanalyse van DUO laten in dit verband zien dat studenten die zijn geslaagd met de duimregeling, de regeling waarbij het eindcijfer van één vak buiten beschouwing wordt gelaten indien de kandidaat daardoor slaagt, vaker uitvallen dan studenten die sowieso waren geslaagd. Ook toont de macromonitor dat de studievertraging onder vierdejaarsstudenten in 2020-2021 en 2021-2022 hoger is dan in de jaren daarvoor. Dit wijst erop dat er - zowel onder de instromers als onder de

ouderejaarsstudenten - een groep is die nog steeds kampt met corona-gerelateerde studieproblemen. Momenteel daalt de studieuitval in het mbo licht ten opzichte van vorig jaar en komt weer meer in lijn met de situatie van voor corona. In het hbo is er nog wel sprake van een stijging in ongediplomeerde studieuitval. Dit aantal ligt boven de uitvalpercentages van voor de coronacrisis. Dit kan samenhangen met de problemen die havisten in het funderend onderwijs ondervinden, maar om die conclusie te kunnen trekken is verder onderzoek noodzakelijk.

Als we naar het studentenwelzijn kijken, dan zien we een positieve ontwikkeling. Het aandeel studenten dat mentale problemen ervaart, is het afgelopen studiejaar (2022/2023) gedaald en de studiemotivatie is, na een dip in 2021-2022, weer wat toegenomen. Dit wijst erop dat studenten in het mbo en ho na de lockdowns de draad weer geleidelijk opgepakt hebben. Hoewel het verband met de inzet van de corona-enveloppe lastig aan te tonen is, laten verdiepende analyses wel zien dat de inzet van de middelen van het NP Onderwijs een gunstig effect heeft op de studiemotivatie en het studentenwelzijn van eerstejaarsstudenten in het ho.

We zien dus tekenen van herstel, maar het is tegelijkertijd van belang om de groepen die meer gevolgen ervaren van de coronaperiode (denk aan studenten die gebruik hebben gemaakt van de duimregeling en aan

langstudeerders) nauwgezet te blijven volgen. Een deel van deze groep raakt mogelijk uit beeld, doordat zij uitvallen. Daarmee zijn de gevolgen van de coronacrisis niet altijd goed meer te overzien. Een voorbeeld daarvan is studievertraging. Dat het aantal studenten met studievertraging afneemt is positief, maar als dat komt doordat vooral studenten met studievertraging uitvallen, is dat een zorgelijke ontwikkeling.

Nadere analyse; vooralsnog een diffuus beeld – Uit de voorgaande beelden blijkt dat er sprake is van enig herstel van de belangrijkste indicatoren rondom studievoortgang en studentenwelzijn. Is dat herstel op dit moment al in verband te brengen met de herstelmaatregelen en bestedingen die vanuit de corona-enveloppe tot 2022 zijn gedaan?

Uit een nadere analyse van de resultaten van de NP Onderwijs Studentenpeiling, gekoppeld aan de NP Onderwijsbestedingen, blijkt dat er in het hbo en wo binnen de instellingen die al het verst zijn met de besteding van de middelen, meer verbetering te zien is in mentaal welzijn van studenten. In het mbo is er geen aantoonbaar verband te zien tussen studentenwelzijn en het aandeel van de middelen dat hieraan is besteed. Dit kan komen doordat er in het mbo al voor de coronacrisis sprake was van een sterkere supportstructuur en de extra middelen daardoor minder verschil maken, anders dan dat bestaande verschillen tussen instellingen niet zijn vergroot.

Uit de praktijk komt het geluid dat het onderscheid tussen de thema's studievertraging en in- en doorstroom enerzijds en studentenwelzijn anderzijds, niet altijd scherp gemaakt kan worden. In beide gevallen speelt (intensieve) begeleiding van de student een grote rol. Zo blijkt een hoger aandeel van de middelen dat is ingezet op het thema soepele in- en doorstroom of studentenwelzijn samen te hangen met een daling van het percentage studenten met een (zeer) slechte mentale gezondheid in het mbo. Ook vindt de begeleiding in toenemende mate integraal plaats: de student wordt centraal gezet.

Het verband tussen de bestedingen en de indicatoren studievertraging en studieuitval is wisselend. In het mbo is er momenteel geen duidelijk verband vast te stellen tussen de inzet van de middelen en de (ervaren) vertraging van studenten. In het ho heeft de inzet van middelen uit de corona-enveloppe wel een positief verband met het percentage eerstejaars met studievertraging. Daarbij geldt dat studenten bij instellingen waar veel middelen zijn besteed, minder vaak vertraging hebben dan studenten bij andere instellingen. Uit de nadere analyse van de Studentenpeiling blijkt dat, naarmate een hoger aandeel studenten tevreden is over de begeleiding binnen een instelling, het percentage studenten dat vertraging oploopt, afneemt.

Hoewel de macromonitor en de nadere analyse van de Studentenpeiling enkele positieve verbanden laten zien tussen de besteding van de corona-enveloppe en de ontwikkeling van indicatoren, tonen de analyses over het geheel geen duidelijk verband tussen de inzet van NP Onderwijsmiddelen en de indicatoren. Soms lijkt de inzet van middelen zelfs tot minder verbetering te leiden. Dit komt waarschijnlijk (mede) door de eerder genoemde methodologische beperkingen.

De conclusie is dat het verband tussen de inzet van de corona-enveloppe en een aantal sleutelindicatoren momenteel niet eenduidig is vast te stellen. Er zijn flink wat beperkingen in de beschikbare data. Ook is de periode waarover gegevens beschikbaar zijn nog te kort. Het beeld is diffuus en wordt op enkele indicatoren, zoals diplomarendement en uitval in hoge mate bepaald door (immateriële) coronamaatregelen rondom versoepelingen in de examenregeling. Pas wanneer de (versturende) werking hiervan is afgenomen kan beter worden bepaald wat de werkelijke effecten zijn.

De gevolgen van corona hebben de huidige populatie studenten op verschillende momenten in hun schoolloopbaan getroffen. De ene groep heeft vertraging opgelopen omdat de lessen op de instelling in zijn geheel niet doorgingen of online werden gegeven, een andere groep kon, doordat ze tijdelijk geen stage konden lopen, hun opleiding niet afronden en weer een andere groep is door versoepelde instroom met een kennis- en vaardighedenachterstand van start gegaan in het mbo of hoger onderwijs. Uiteindelijk zal over enkele jaren pas duidelijker worden hoe groot de gevolgen zijn.

Een eenduidig antwoord, in kwantitatieve zin, over de effectiviteit van het programma, is - ook op termijn - mogelijk lastig te geven. Er zijn veel interveniërende ontwikkelingen en de coronacrisis vroeg om snelle acties om de gevolgen van de schoolsluitingen en andere beperkingen te verminderen.

3.4 Kwalitatieve Inzichten uit de jaarverslagen

In de jaarverslagen vermelden de onderwijsinstellingen niet alleen de bestedingen vanuit het NP Onderwijs, maar staan ook analyses van de middeleninzet en conclusies daarover. Deze paragraaf gaat dieper in op de inzichten van de instellingen en het algemene beeld dat daaruit naar voren komt over de bestedingen.

Krapte op de arbeidsmarkt was knelpunt voor uitvoering in de beginfase – In de jaarverslagen merken verschillende instellingen op dat de inzet van personeel een knelpunt was bij de uitvoering. Vooral in de beginfase van het programma was het lastig om voldoende gekwalificeerd personeel te vinden. In de startfase zagen we ook achterlopende bestedingen, waarbij dit als belangrijk knelpunt werd benoemd.⁷ Dit beeld is vanaf 2022 gekanteld. Dat is ook te zien aan de ontwikkeling van het personeelsbestand, zoals uitgebreider toegelicht in paragraaf 3.2. De student/personeel ratio neemt af en de hoeveelheid fte's die op instellingen wordt ingezet neemt over de volle breedte toe. Personeel kwam ook nauwelijks meer terug als knelpunt voor het besteden van middelen in de meest recente metingen van de implementatiemonitor.

Strategische personeelsplanning is een belangrijk aandachtspunt voor instellingen. Dit sluit aan op de verduurzaming van activiteiten uit het NP Onderwijs.⁸ Instellingen willen tijdig anticiperen op het feit dat de (tijdelijke) NP Onderwijsmiddelen aflopen, terwijl op sommige thema's van het NP Onderwijs een structurele vraag blijft. Denk hierbij aan de intensievere begeleiding van studenten en de stevigere inzet op welzijn en support-structuur in vergelijking met de periode voor de coronacrisis. De jaarverslagen spreken nog relatief weinig over de verduurzaming van activiteiten.⁹ Dit is verklaarbaar, aangezien het programma eind 2022 nog ruim een jaar te gaan had en er daarnaast nog mogelijkheid is voor uitloop in 2024. Wel geven instellingen aan dat ze met een aantal activiteiten gaan stoppen. Het gaat dan, met name, om bijspijkerinitiatieven of cursussen. Hiervoor was vaak weinig animo. Sommige activiteiten zijn al verduurzaamd, zoals extra ondersteuning bij studieplanning. Dit is vrij snel na de start van het programma geïntegreerd in de curricula van instellingen.

Brede inzet op begeleiding blijkt ook uit de jaarverslagen – Uit de verschillende metingen van de

implementatiemonitor blijkt dat instellingen over de verschillende thema's heen inzetten op extra begeleiding. Dat beeld komt overeen met de jaarverslagen van 2022. Vooral de begeleiding op het gebied van welzijn is geïntensiveerd.¹⁰ Dit lijkt ook - maar niet alleen - een belangrijke verklaring te zijn voor het toenemende personeelsbestand. Een deel van de extra inzet gaat naar, bijvoorbeeld, psychologen en maatschappelijk werkers. Deze begeleiding wordt ook veel gebruikt door studenten, noemen de instellingen in de jaarverslagen. Op de lerarenopleidingen worden juist meer mensen ingezet om de studenten inhoudelijk extra te begeleiden.¹¹ Denk hierbij aan huiswerkbegeleiding, inhaalcurssussen en het verkleinen van de opleidingsgroepen.

De extra begeleiding komt niet alleen vanuit personeel. Ook studenten worden ingezet om elkaar verder op weg te helpen. Denk daarbij aan *peer-to-peer* initiatieven en studentassistenten. Voor sommige van deze initiatieven worden studenten ook opgeleid, zodat zij met de juiste kennis en vaardigheden hun studiegenoten kunnen ondersteunen.

Aansluiting op de arbeidsmarkt vooral een thema in het mbo – Instellingen uit het mbo gaan in hun jaarverslagen vrij uitgebreid in op hun activiteiten om studenten goed te begeleiden bij stages en naar de arbeidsmarkt.¹² Dit komt wellicht mede door de Aanpak Jeugdwerkloosheid, die in het mbo al gestart was voor het NP Onderwijs en ook zal landen in de wet 'van school naar duurzaam werk'. Daarnaast kent het mbo relatief veel jongeren in een kwetsbare positie die extra begeleiding bij oriëntatie en de stap naar de arbeidsmarkt nodig hebben.

In het licht van de krappe arbeidsmarkt is het opvallend dat hbo-instellingen rapporteren zorgen te zien bij hun studenten over de mogelijkheden op de arbeidsmarkt na het afstuderen.¹³ Instellingen geven aan vooral in te zetten op extra begeleiding van studenten bij de stap naar de arbeidsmarkt. Ook het organiseren van extra stages en uitgestelde stages helpt studenten bij het oriënteren op een toekomstig beroep.

Digitalisering staat door de coronacrisis op de agenda – Instellingen melden over de volle breedte dat onderwijs weer zoveel mogelijk fysiek wordt aangeboden. Dat neemt niet weg dat de digitalisering die tijdens de coronacrisis is ingezet, wordt doorgetrokken waar dat nuttig is. Docenten krijgen trainingen in digitale vaardigheden

en manieren om *blended learning* meer en beter toe te passen in de onderwijspraktijk.¹⁴ Digitale leeromgevingen en *blended learning* worden daarbij vooral gezien als hulpmiddel en complementair aan het reguliere onderwijs.

Verantwoording geïntegreerd in de bestaande verantwoordingscyclus – Instellingen kiezen er vooral voor om de verantwoording van het programma te integreren in hun reguliere *planning- en control* cyclus.¹⁵ Dat komt, onder meer, doordat de thema's van het NP Onderwijs veel aansluiten bij andere lopende activiteiten, zoals de

inzet voor kwaliteitsafspraken. Ook de betrokkenheid van de medezeggenschap gebeurt grotendeels via de reguliere inspraak. Uit eerdere rapportages bleek al dat de medezeggenschapsraden over het algemeen de betrokkenheid als goed beschouwen. De wisselende samenstelling van medezeggenschapsraden kan wel een factor zijn, waardoor kennis verloren gaat. Met name bij de studentenraden is dat het geval. Overigens rapporteren niet alle instellingen over de sturing van het programma. Circa de helft van de instellingen heeft hierover informatie opgenomen in hun jaarverslag.

4

De bestedingen per thema in vogelvlucht

De corona-enveloppe van het NP Onderwijs bestaat uit zes belangrijke thema's. Onderwijsinstellingen kunnen op deze thema's de middelen inzetten. Deze thema's zijn: (1) soepele in- en doorstroom; (2) welzijn & sociale binding; (3) stages (in het mbo en hbo); (4) coschappen (in het wo); (5) lerarenopleidingen (in het hbo en wo) en (6) jeugdwerkloosheid (in het mbo). Dit hoofdstuk laat de ontwikkelingen van de bestedingen per thema zien. Waar zetten instellingen hun middelen op in en hoe ver zijn die bestedingen gevorderd?

4.1 Soepele in- en doorstroom

Soepele in- en doorstroom is, samen met studenten-welzijn, het thema waar het meest op wordt ingezet. Alle 39 instellingen zetten in deze steekproef in op dit thema. Zij besteden ongeveer 40% van hun budget uit de totale corona-enveloppe aan soepele in- en doorstroom.

Bestedingen vergevorderd – Op het thema in- en doorstroom wordt niet alleen het grootste deel van het budget ingezet, de bestedingen zijn er ook al vergevorderd. De onderzochte instellingen hebben inmiddels 89% van de beschikbare middelen op dit thema besteed. In het mbo is dit percentage zelfs 104%. Dit betekent dat mbo-instellingen waarschijnlijk middelen van andere thema's hebben overgeheveld naar het thema soepele in- en doorstroom. Dat kan bijvoorbeeld zijn gebeurd omdat de middelen op een ander thema minder nodig bleken. In het hbo en wo zijn de bestedingspercentages respectievelijk 79% en 75%. Het mbo liep in eerdere metingen ook al voor op dit thema. De groei van de bestedingen ten opzichte van die uit de jaarverslagen van 2022 verschilt tussen de sectoren. Hbo en wo, met op dat moment relatief meer middelen op de plank ten opzichte van het mbo, groeiden harder (+24% en +34%) dan het mbo (+14%).

Begeleiding is belangrijk, maar ook het wegwerken en voorkomen van achterstanden – Over de hele linie is te zien dat de extra inspanningen voor een belangrijk deel van de studenten gewenst en nodig waren om hen naar een diploma te begeleiden. Voor alle sectoren is de inzet van extra (een-op-een) begeleiding belangrijk. De begeleiding wordt ook steeds meer breed

vormgegeven. Dat wil zeggen dat niet enkel separaat naar studievoortgang of welzijnsaspecten wordt gekeken, maar dergelijke zaken in onderlinge samenhang met de student worden opgepakt. Instellingen zetten hier minimaal 30% van de middelen voor in- en doorstroom op in. Het belang van goede begeleiding komt ook terug bij de andere thema's, zoals bij welzijn & sociale binding en stages. Nog belangrijker is de inzet van de instellingen op het voorkomen en wegwerken van studievertraging geweest, waarvoor (onder meer) extra onderwijs- en toetsmomenten worden aangeboden. Dit zijn allemaal activiteiten die veel arbeidsinzet vereisen. Dit zien we ook terug in de ontwikkeling van het personeelsbestand, zoals in hoofdstuk 3 is beschreven. Over het algemeen zijn instellingen tevreden over hun inzet.

4.2 Welzijn en sociale binding met de opleiding

Ongeveer 30% van de middelen die instellingen inzetten voor de thema's uit de corona-enveloppe, wordt besteed aan het welzijn van studenten en hun sociale binding met de opleiding. Het wo zet hier veel meer op in (51%) dan het mbo (30%) en hbo (22%). De bestedingen op dit thema verlopen goed: instellingen hebben inmiddels 77% van de middelen op dit thema ingezet. Daarbij loopt het mbo (88% van de middelen besteed) opnieuw voor op het hbo (70%) en wo (75%).

Inhaalslag in het hbo zichtbaar – Op het thema welzijn en sociale binding is een duidelijke inhaalslag van het hbo zichtbaar. Uit de jaarverslagen blijkt dat de instellingen uit de steekproef in 2022 nog een bestedingspercentage hadden van 66% ten opzichte van het bestedingsplan. In de meting van juli 2023 is dat opgelopen naar 95%. Dit is een forse stijging van 29%. Hiermee staat het hbo nu op gelijke hoogte met het mbo (96%) wat betreft de bestedingen ten opzichte van het bestedingsplan.

Supportstructuur wordt in alle sectoren versterkt –

Het ondersteunen van het welzijn van studenten vraagt om een sterke supportstructuur. Instellingen hebben daar dan ook veel middelen op ingezet. Met name in het wo is een groot deel van de middelen op dit thema geïnvesteerd in de supportstructuur (60%). Wat ook opvalt is dat mbo- en hbo-instellingen ervoor hebben gekozen om veel in te zetten op de proactieve benadering van specifieke doelgroepen zoals kwetsbare studenten, buitenlandse studenten en studenten met een beperking. 29% van de middelen in het mbo en 23% van de middelen in het hbo zijn naar dit type acties gegaan. Binnen dit kader worden verschillende activiteiten ondernomen. Ook hier blijkt de inzet van personeel belangrijk te zijn. Zo wordt er geïnvesteerd in specifieke begeleiders, studentendecanen en studentpsychologen.

4.3 Bestedingen op overige thema's

Naast de soepele in- en doorstroom en het welzijn van studenten zijn er nog vier thema's waarop de instellingen middelen uit het NP Onderwijs besteden: stages, coschappen, lerarenopleidingen en de Aanpak Jeugdwerkloosheid.

Stagetekorten grotendeels voorbij, bestedingen groeien door op dit thema – Nu de meeste sectoren weer open zijn, zijn ook de grootste problemen rondom stagetekorten voorbij. Instellingen zetten echter blijvend in op betere begeleiding bij stages. Voor de instellingen uit de steekproef gaat 8% van de totale corona-enveloppe

naar ondersteuning en begeleiding bij stages. Op dit thema kon alleen door mbo- en hbo-instellingen worden ingezet.

Ondanks de verminderde stagetekorten, zetten de bestedingen op stages zich door zoals gepland in het oorspronkelijke bestedingsplan van de instellingen uit de steekproef. Het hbo loopt zelfs iets voor op het oorspronkelijke bestedingsplan (daar is 103% besteed), in het mbo stagneert de groei van de bestedingen iets. Doordat bijvoorbeeld vanuit het Stagepact mbo ook wordt ingezet op een betere stagebegeleiding, kunnen de doelen van het NP Onderwijs op dit thema mogelijk versterkt worden.

Het mbo en hbo kozen een andere focus voor hun inzet van de middelen voor stages. Het mbo investeerde vooral in acties op acquisitie/*matching* van stages (51% van hun middelen), terwijl het hbo met name inzette op meer ondersteuning bij stages voor specifieke doelgroepen (62% van hun middelen). Ook op dit thema is zichtbaar dat de inzet van extra personeel voor studenten-begeleiding een belangrijke rol speelt.

Flink deel van middelen nog uit te geven op thema coschappen – Op het thema coschappen kon alleen door wo-instellingen die medische opleidingen aanbieden worden ingezet. In totaal zetten de wo-instellingen in deze steekproef 8% van hun middelen in op dit thema. Aangezien nog maar 69% van de middelen op dit thema is uitgegeven, hebben instellingen nog flink wat middelen te besteden. De middelen worden tot nu toe vooral gebruikt voor extra coschaplplaatsen.

Wisselend beeld bij lerarenopleidingen – 10% van de middelen uit de corona-enveloppe van de instellingen uit de steekproef ging naar het thema lerarenopleidingen.

Alleen hbo- en wo-instellingen kunnen op dit thema inzetten, waardoor ook dit een relatief kleiner thema is binnen het NP Onderwijs. Dit neemt niet weg dat dit thema, gezien het lerarentekort in het funderend onderwijs, erg belangrijk is.

De onderwijsinstellingen die een lerarenopleiding aanbieden, hebben inmiddels 74% van de begrote middelen voor dit thema ingezet. Dit is een beter beeld dan bij de vorige meting, toen slechts 31% van de middelen was besteed. Instellingen uit deze steekproef hadden in januari 2022 al relatief meer besteed ten opzichte van de rest van de instellingen met een lerarenopleiding.

De instellingen uit de steekproef zetten met name in op extra begeleiding van studenten en op extra onderwijs binnen de opleiding. Ook hier is dus gekozen voor interventies waarbij extra inzet van personeel nodig is.

Aanpak Jeugdwerkloosheid krijgt blijvend aandacht – Ook voor jongeren in een kwetsbare positie is het belangrijk dat zij duurzaam werk vinden. Voor het mbo is daarom de Aanpak Jeugdwerkloosheid gelanceerd en opgenomen in het NP Onderwijs. Mbo-instellingen hebben hiervoor 5% van hun middelen gereserveerd. Tot nu toe is 71% van deze middelen door de instellingen in deze steekproef besteed. Dit percentage is lager dan bij de vorige meting, maar dit lijkt te maken te hebben met de manier waarop de bestedingen zijn gepland. Die verschilt tussen instellingen in deze en de vorige steekproef. De instellingen blijven namelijk op het schema van hun bestedingsplan, want 96% van het budget dat ze tot 1 juli 2023 ingepland hadden om te besteden, is inmiddels besteed. De middelen worden met name gebruikt om loopbaanoriëntatie en -begeleiding te verbeteren.

5 Studievertraging, in- en doorstroom

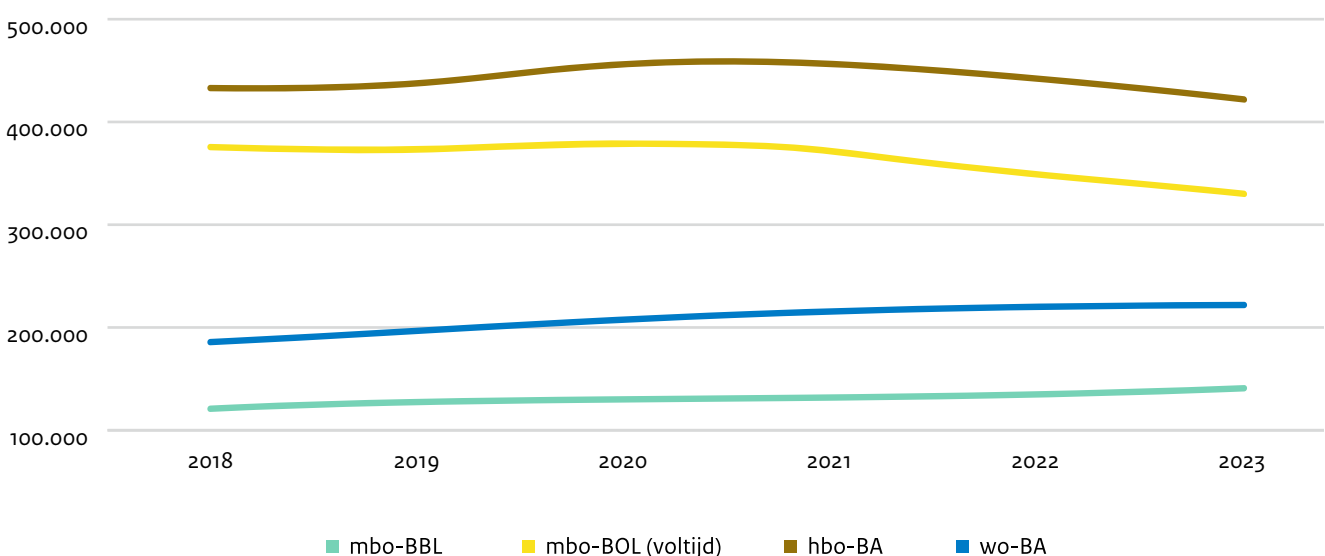
Het is belangrijk dat de instroom en doorstroom van studenten soepel verloopt. Dit geldt zowel voor studenten die vanuit het vo instromen bij een vervolgopleiding, als voor studenten die vanuit het mbo naar het hbo doorstromen of van het hbo naar het wo. Ook is het belangrijk dat de doorstroom van studenten binnen het mbo, bijvoorbeeld van mbo niveau 3 naar mbo niveau 4, goed verloopt. Doorstroom is geen doel op zich, maar er moeten voor de studenten geen onnodige belemmeringen zijn. Of de in- en doorstroom van studenten goed gaat, wordt gemeten aan de hand van de mate van switch (het wisselen van opleiding), studieuitval, studievertraging en diplomarendement.

De implementatiemonitor laat zien dat instellingen de meeste middelen voor het thema in- en doorstroom thema hebben besteed aan extra begeleiding en het voorkomen en wegwerken van studievertraging.¹⁶ Binnen het hbo is vooral ingezet op extra begeleiding van studenten (41% van de middelen), terwijl het mbo en wo meer geld hebben uitgegeven aan het voorkomen en wegwerken van studievertraging (respectievelijk 45% en 49%). Wat het effect van deze activiteiten is, is moeilijk

vast te stellen. Bij de in- en doorstroom van studenten spelen externe factoren een grote rol, zoals de krappe arbeidsmarkt, het kunnen 'stapelen' binnen het vo en de – na de coronacrisis weer toegenomen – mogelijkheden om naar het buitenland te gaan voor een tussenjaar.

Dalende studentenaantallen in het mbo en hbo na stijging tijdens coronapandemie – Het aantal studenten in de Beroepsopleidende Leerweg (BOL) in het mbo daalt ten opzichte van 2020 flink met circa 50.000 studenten. Het aantal studenten dat de Beroepsbegeleidende leerweg (BBL) volgt, nam in 2020 af door de coronacrisis en de lockdowns die dit tot gevolg had, met name in de contactgevoelige sectoren. Sindsdien is het aantal BBL-studenten weer sterk gestegen. Al compenseert deze stijging bij lange na niet het verlies aan studenten in de BOL. Eenzelfde ontwikkeling is zichtbaar binnen het hbo. Daar daalde het totaal aantal studenten van bijna 458.000 in 2020 naar ruim 420.000 in 2023. Het aantal studenten is gezakt tot onder het niveau van voor de coronacrisis. In het wo stijgt het aantal inschrijvingen daarentegen. Al is die stijging minder groot dan tijdens, en voorafgaand aan, de coronajaren.

Figuur 2.13 - Ontwikkeling aantal studenten in mbo, hbo (bachelor) en wo (bachelor), 2018-2023 (Bron: DUO, voorlopige 1-cijferbestand (2023))

De ontwikkelingen op in- en doorstroom – De instroom van het vmbo naar het mbo is vrij constant, alleen voor de gemengde en theoretische leerweg zien we dat er sinds de coronacrisis minder studenten doorstromen naar het mbo. Omdat dit de grootste groepen mbo-studenten zijn, is de totale doorstroom van het vmbo naar het mbo licht afgenomen. Binnen het mbo is de doorstroom in 2021-2022 afgenomen ten opzichte van 2020-2021. Dit geldt voor alle niveaus.¹⁷ De krappe arbeidsmarkt is hier een mogelijke verklaring voor. De afname van de doorstroom vanuit mbo-niveau 3 naar 4 is een voortzetting van een trend die al voor de coronaperiode is ingezet.¹⁸

Het aandeel mbo-4 gediplomeerden in de BOL dat doorstroomt naar het hbo is in het cohort 2021-2022 lager dan in eerdere cohorten (43% voor 2018-2019 en 38% voor 2021-2022). De Inspectie van het Onderwijs signaleert al langer een gestage daling van het aandeel mbo-gediplomeerden dat doorstroomt naar het hbo. Zowel uit de macromonitor als uit de Staat van het Onderwijs 2023 blijkt dat de instroom in het hbo tijdens de coronaperiode is toegenomen en nu weer afneemt. De instroom in het hbo is inmiddels terug op het niveau van 2019 (voor de coronaperiode). Dit kan herleid worden tot een afname van studenten die vanuit het vo (havo) en mbo niveau 4 instromen. Een kanttekening hierbij is, dat deze afname niet - of in ieder geval niet alleen - aan de coronaperiode is toe te schrijven. Het is sinds 2020 namelijk makkelijker voor leerlingen om in het vo door te stromen naar het vwo (dit heet 'opstroom'). Bovendien kozen leerlingen door de versoepelingen rondom de examens ook eerder voor hogere opleidingen. Dit zorgt ervoor dat jongeren al in het vo de overstap maken en daardoor dus niet meer via het hbo naar het wo doorstromen.

Daarnaast nemen studenten een tussenjaar of gaan ze aan het werk voordat zij aan een nieuwe opleiding beginnen.¹⁹ Met name voor mbo 4-studenten kan de arbeidsmarkt een grote rol spelen in de verminderde doorstroom naar het hoger onderwijs. Na de coronaperiode is de arbeidsmarkt sterk aangetrokken en was het voor mbo-studenten aantrekkelijk om te gaan werken. Voor de in- en doorstroom in het wo geldt dat hbo-bachelor gediplomeerden in 2021-2022 minder vaak doorstroomden naar een wo-bachelor ten opzichte van diplomacohorten tijdens de coronacrisis. Daarnaast valt op dat de doorstroom naar een wo-master in 2021-2022 aanzienlijk gedaald is.

Uitval mbo toegenomen na dip tijdens coronacrisis

– De studieuitval voor alle niveaus in het mbo daalde in 2019-2020 maar is daarna weer toegenomen. In 2021-2022 lag de uitval voor niveau 2, 3 en 4 hoger dan voor corona. Dit heeft, naast de effecten van de coronacrisis, mogelijk ook te maken met andere factoren zoals de krappe arbeidsmarkt. De inzet van NP Onderwijsmiddelen geeft geen eenduidige resultaten op dit gebied, er zijn geen duidelijke verschillen te zien tussen instellingen die veel of juist weinig inzetten op dit thema.²⁰ De toename van studieuitval is hoger onder BOL-studenten dan onder BBL-studenten. Binnen de groep BOL-studenten is de uitval hoger onder studenten die al een diploma van de entreeopleiding hadden, dan onder studenten die instromen met een vmbo-diploma.²¹ In 2023 stagneert de groei van de uitval onder mbo-studenten, maar van een serieuze daling is ook nog geen sprake. Het aantal studenten dat ongediplomeerd uitvalt ligt nog altijd boven het niveau van voor de coronacrisis.

Het diplomarendement voor mbo BOL-studenten daalt al jaren gestaag. Deze trend is doorgezet in de coronaperiode. Het aandeel mbo-studenten dat aangeeft studievertraging te hebben opgelopen door corona, is afgenomen van 27% in 2022 naar 19% in 2023.²²

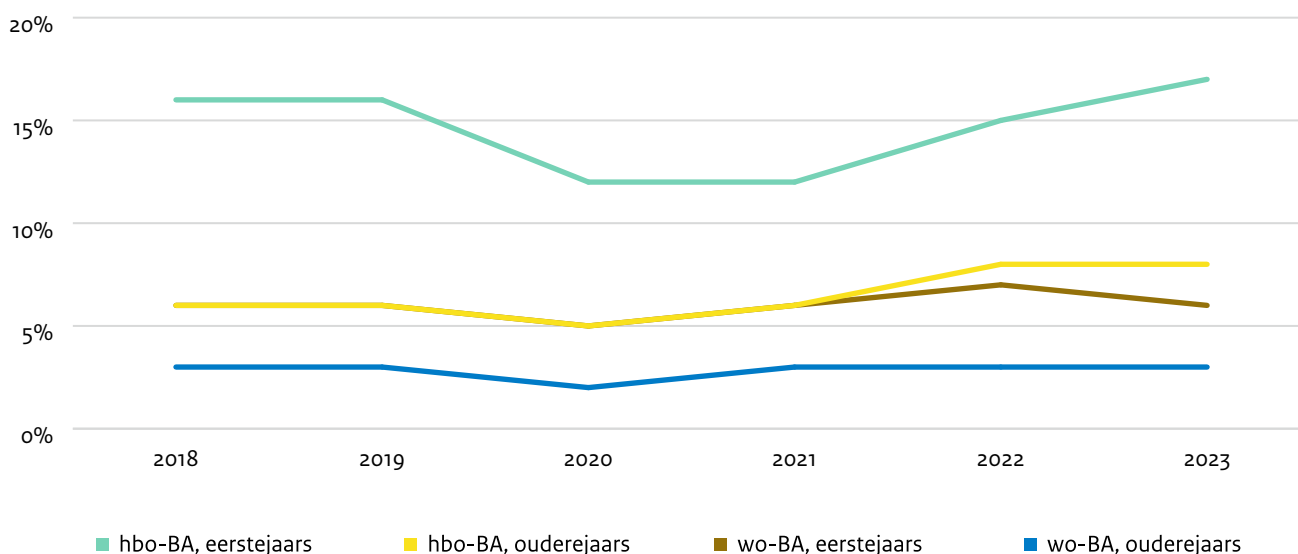
Stijgende uitval in het hbo zet door in 2023, in het wo

stabiële uitvals cijfers – Uit de verschillende rapportages blijkt dat de uitval in het hbo hoger ligt dan in het wo. Ook de Inspectie van het Onderwijs constateerde dat er in 2021-2022 meer studenten zijn uitgevallen dan in het voorgaande studiejaar. De cijfers van DUO onderschrijven dit beeld voor 2023. In het hbo nam de ongediplomeerde uitval onder bachelorstudenten toe ten opzichte van vorig jaar, met name onder de eerstejaars (van 15,4% naar 16,6%) en is daarmee hoger dan voor de coronapandemie. Studenten die lagere cijfers in het vo hebben gehaald, vallen niet vaker uit dan studenten met hogere cijfers.²³

Onder ouderejaarsstudenten in het hbo is de ongediplomeerde uitval stabiel, maar nog wel altijd hoger dan voor de coronapandemie (in 2018 was dit 6,2%, in 2023 is dit 7,8%). De uitval en switch van mbo-studenten in hbo-opleidingen is ook toegenomen, waarbij het aandeel studenten dat daadwerkelijk uitviel harder steeg dan het aandeel studenten dat wisselde van studie.²⁴

In het wo is het aandeel ongediplomeerde uitval onder zowel de eerstejaars- als de ouderejaarstudenten ten opzichte van vorig jaar stabiel gebleven en ligt het nagenoeg op hetzelfde niveau als voor de coronacrisis.

Figuur 2.14 - Ontwikkeling percentage ongediplomeerde uitval onder eerste- en ouderejaarsstudenten in hbo-BA en wo-BA, 2018-2023
(Bron: DUO, voorlopige 1-cijferbestand (2023))

Diplomarendement hbo onveranderd, wo laat stijging zien

– Voor hbo-studenten geldt dat er geen dalingen zichtbaar zijn in het diplomarendement. Het lijkt erop dat de coronacrisis voor deze cohorten vooralsnog geen duidelijke (negatieve) impact heeft gehad op hun studieduur. Wo-studenten laten wel een daling van het diplomarendement zien, waarbij er vooralsnog geen sprake is van een herstel.

Bestedingen op schema, vooral inzet op extra begeleiding

– Instellingen herkennen de problemen van studenten steeds beter. Vooral sinds studenten weer veel op de instelling komen, zien instellingen wat de achterstanden zijn. De bestedingen op het thema in- en doorstroom zijn dan ook direct vanaf de start van het programma goed op schema. Inmiddels is in het mbo al meer dan 100% van de geplande middelen besteed. Dit betekent dat instellingen geld uit andere thema's, waar het mogelijk minder nodig was, voor dit thema hebben gebruikt. Instellingen zetten daarbij met name in op extra aanbod en begeleiding. Denk daarbij aan extra onderwijs, extra mentorbegeleiding en meer begeleiding bij het afstuderen. Gezien de mate van bestedingen is het logisch dat veel acties op dit thema al in de afrondende fase zijn. Instellingen zijn over het algemeen ook tevreden over de voortgang. Wel lijken instellingen vooral met het aanbieden van

extra onderwijs te stoppen. Dat blijkt uit de jaarverslagen en ook uit de vorige rapportage van de implementatiemonitor. Instellingen geven aan dat hier vaak te weinig animo voor was. Een reden daarvoor kan zijn dat studenten met achterstanden vaak ook kampen met motivatieproblemen, waardoor zij niet uit zichzelf naar dit soort extra aanbod toe komen. Daarentegen wordt de inzet op extra persoonlijke begeleiding wel doorgezet. Die begeleiding wordt steeds vaker breed bekeken. Zo kan meervoudige problematiek van bijvoorbeeld welzijn in combinatie met vertraging beter worden opgepakt.

Beleid en ondersteuning – Het ministerie van OCW werkt op verschillende manieren aan het verbeteren van het studiekeuzeproces en het tegengaan van uitval en het voorkomen van onnodige switch bij studenten. Zo stuurt de minister van OCW elk jaar een brief naar eindexamenleerlingen waarin beschreven staat welke stappen zij moeten ondernemen om zich in te schrijven bij een vervolgstudie. Daarnaast subsidieert het ministerie van OCW het Landelijk Centrum Studiekeuze (LCSK, voorheen Stichting Studiekeuze123).²⁵ Het LCSK is verantwoordelijk voor het verzamelen en (kosteloos) verspreiden van objectieve en kwalitatief hoogwaardige informatie over studiekeuze. Dit doet het LCSK bijvoorbeeld via de website studiekeuze123.nl.²⁶

Om de in- en doorstroom verder te verbeteren is dit jaar de subsidieregeling Versterking aansluiting beroeps- onderwijskolom opengesteld. Deze subsidie heeft als doel om de overgangen van het vo naar het mbo en van het mbo naar het hbo te verbeteren voor opleidingsroutes in (regionale) tekortsectoren. Het gewenste resultaat hiervan is dat minder studenten uitvallen en switchen. Vo-, mbo- en hbo-instellingen vragen de subsidie gezamenlijk aan voor een specifieke opleidingsroute. Met het geld moeten de instellingen een coördinator aanstellen, werken aan programmatische aansluiting tussen de opleidingen en doorlopende begeleiding opzetten. Na drie jaar moeten de samenwerkende instellingen starten met de aansluitende programmering en begeleidingslijn, als ze niet al eerder gestart zijn (bijvoorbeeld als de samenwerking nu al goed is).

Van 2014 tot en met 2022 hadden vmbo-scholen en mbo-instellingen experimenteeruimte om doorlopende

leerroutes vorm te geven. In 2020 is deze ruimte verankerd in de wet Doorlopende leerroutes vmbo-mbo (Sterk beroepsonderwijs). De eindrapportage van het experiment wordt in december 2023 gepubliceerd. Hierin staan, onder andere, geleerde lessen over de effecten van meer afstemming tussen het vmbo en het mbo en het beter leren kennen van elkaars populatie op de doorstroom van leerlingen van het vmbo naar het mbo. Deze aspecten komen ook terug in de subsidieregeling Versterking aansluiting beroepsonderwijskolom. Daarnaast heeft OCW twee keer extra financiële middelen uitgetrokken om de regionale samenwerking tussen het mbo-hbo en het vo-ho te versterken. In de periode 2018-2021 werd er € 32,1 miljoen uitgetrokken en in 2022-2025 € 35,3 miljoen. Om deze regionale samenwerking tussen de verschillende onderwijssectoren te versterken hebben instellingen in het hoger onderwijs een Regionaal ambitieplan opgesteld.

D'Tour & School als Werkplaats: ondersteuning op maat bij Firda

Firda (voorheen: Friesland College en ROC Friese Poort) gaf met het budget van het Nationaal Programma Onderwijs een extra stimulans aan gerichte ondersteuning voor studenten met studievertraging en mentale problemen.

Studieuitval voorkomen

Het doel van het programma D'tour van Firda is studieuitval voorkomen. Deze aanpak is op maat. Bij D'Tour bekijkt Firda wat studenten die vastlopen in het onderwijs nodig hebben om verder te komen in hun opleiding. Helpt een extra vak? Of een andere stage? Samen met een docent zoekt een student met D'Tour naar een passende route door de schoolloopbaan. De ondersteuning is erop gericht dat studenten onderwijs blijven volgen en niet uitvallen.

Dicht bij student en docent

Het programma School als Werkplaats (SAW) van Firda is er voor studenten met een zorgvraag 'buiten school', bijvoorbeeld als er sprake is van verslavingsproblematiek, psychische problemen of schulden. Met SAW werkt Firda samen met verschillende organisaties uit de jeugdzorg en -hulpverlening. Deze professionals werken in de school, ook in de klassen. Op deze manier kunnen zij problemen op tijd signaleren en ondersteuning bieden. Soms helpt een praatje met de student, een andere keer is er meer nodig. Met middelen uit het NP Onderwijs wordt hierop zwaarder ingezet, onder meer door studenten thuis op te zoeken.

Elkaar versterken

D'tour en SAW bieden maatwerk en begeven zich in de school, dicht bij student en docent. Beide programma's komen elkaar al regelmatig tegen in de praktijk en vullen elkaar goed aan. Het plan is dan ook om in de toekomst nauwer te gaan samenwerken, vertelt Amarins van der Molen, begeleider van D'tour: "Om eerst voor psychische problematiek goede ondersteuning te bieden, maar ook daarna te kijken: wat is er nog in de klas, bij de docent en de student nodig om het onderwijs goed te kunnen volgen?"

Meer weten over D'Tour en School als Werkplaats? Bekijk de video op: www.nponderwijs.nl/praktijkverhalen-mbo-ho/

6 Studentenwelzijn

Dit hoofdstuk geeft inzicht in het welzijn van studenten in het mbo en hoger onderwijs en de inzet op dit thema door de onderwijsinstellingen. Anderhalf jaar na het afschaffen van de coronamaatregelen is het onderwijs weer grotendeels ‘terug naar normaal’. Herstelt het studentenwelzijn voldoende nu fysiek onderwijs weer de norm is? Zijn zij door hun opleiding ondersteund op het gebied van welzijn? En wat vonden zij van die hulp?

Studentenwelzijn blijft een aandachtspunt – Nu de coronamaatregelen anderhalf jaar niet meer van kracht zijn, zien we dat het welzijn van studenten in het mbo, hbo en wo over het algemeen verbeterd is. Het blijft echter een urgent thema dat aandacht nodig heeft. Een groot deel studenten kampt nog met (ernstige) problematiek²⁷. In de studentenpeiling dit voorjaar, gaf circa 20% van de studenten aan dat hun mentale gezondheid (zeer) slecht is. Hoewel er voor de coronacrisis al een toename te zien was in mentale problematiek onder studenten, blijkt de pandemie een grote en langdurige impact op de mentale gezondheid van studenten te hebben²⁸. De aanhoudende mentale problematiek zien we niet alleen in de cijfers over welzijn, maar ook in de inzet van middelen door de onderwijsinstellingen. Uit de implementatiemonitor blijkt dat instellingen nog meer dan voor de coronaperiode beseffen dat zij een belangrijke rol spelen in het welzijn van studenten.²⁹

Voorkeur voor fysiek onderwijs – De meeste NP Onderwijs-middelen worden door de onderwijsinstellingen ingezet op extra begeleiding van studenten en het versterken van de supportstructuur rondom de student.³⁰ Ook geven onderwijsinstellingen aan dat ze voorzichtig zijn (geworden) met online onderwijs. De binding met de student blijkt een belangrijke factor bij het verbeteren van het welzijn en het voorkomen van mentale problematiek.³¹ Fysieke aanwezigheid versterkt de binding tussen de docent en de student en ook tussen de studenten onderling. Om deze reden wordt onderwijs veelal weer fysiek gegeven.

Hybride of online onderwijs wordt nog wel gegeven, maar wordt nu meer ingezet bij overleggen tussen student en docent of studenten onderling. Online onderwijs

kan reistijd van en naar de instelling verminderen, en werkt voor sommige studenten beter doordat er minder prikkels zijn dan tijdens een les in een druk leslokaal.

Blijvende inzet voor studentenwelzijn – Goede mentale gezondheid van studenten en een gevoel van sociale binding hangt samen met een verminderende kans op studievertraging en -uitval.³² Hierom is het belangrijk dat er, ook na afloop van het NP Onderwijs, extra aandacht blijft voor studentenwelzijn. De minister van OCW heeft in juli 2023 zijn plannen op het gebied van studentenwelzijn in het mbo, hbo en wo gepresenteerd. In deze Kamerbrief³³ staan de ambities van de overheid op het thema studentenwelzijn³⁴ voor de komende jaren. Uit het NP Onderwijs zijn de afgelopen jaren mooie initiatieven ontstaan die kunnen worden voortgezet in de uitvoering van de Werkagenda mbo en het Landelijk Kader Studentenwelzijn. Ook komt er een ondersteunend Programma Studentenwelzijn, om kennis en kunde te verspreiden in alle sectoren van het vervolgonderwijs.

De acties voor het verbeteren van studentenwelzijn – Om het welzijn onder studenten te verbeteren zijn er bij onderwijsinstellingen verschillende initiatieven gestart en uitgebreid. Uit de implementatiemonitor blijkt dat onderwijsinstellingen de activiteiten die gericht zijn op het extra aandacht geven aan studenten voortzetten. Dit doen ze, bijvoorbeeld, door blijvende inzet van psychologen en sociaal werkers, of door *social hubs* bij instellingen. Ook worden activiteiten die gericht zijn een soepele start van studenten op de opleiding verduurzaamd. Dit betekent dat ze ook na het NP Onderwijs voortgezet zullen worden. Hiernaast is er, bij een aantal instellingen, een toegenomen aandacht voor fysiek welzijn. Daar worden bijvoorbeeld vitaliteitscoaches aangesteld. Instellingen geven aan nog te zoeken naar hoe ze interventies kunnen inzetten die studenten niet ‘pamperen’, maar juist begeleiden in het ontwikkelen van hun eigen kracht en zelfstandigheid.³⁵

6.1 Studentenwelzijn in het mbo

Ook voorafgaand aan het NP Onderwijs werd er al gewerkt aan een goede ondersteuningsstructuur voor mbo-studenten. Sinds de invoering van het passend onderwijs tien jaar geleden, hebben mbo-instellingen veel expertise opgebouwd op dit gebied. Door budget van het NP Onderwijs hebben de ambities van scholen voor studentenwelzijn nog eens een flinke impuls gekregen.

Mbo-instellingen hebben inmiddels 88% van de NP Onderwijsmiddelen die zij wilden inzetten op het thema welzijn besteed. De voortgang van de uitgaven verloopt dus goed. Uit de tweede meting van de Studentenpeiling³⁶ van het NP Onderwijs in 2023, bleek ook dat mbo-studenten ten opzichte van de eerste meting, die in het voorjaar van 2022 plaatsvond, minder vaak mentale problemen ervaren. Ook bleken studenten minder negatieve gevolgen van de coronamaatregelen te ervaren dan voorheen. Wel gaf een aanzienlijk deel van de mbo-studenten nog aan minder motivatie voor hun opleiding te voelen en minder van hun opleiding te hebben geleerd dan voor de maatregelen.³⁷

In het najaar van 2023 leverden mbo-instellingen hun kwaliteitsplannen in. In deze plannen maken mbo-instellingen hun eigen vertaling van de Werkagenda mbo. Ook hun ambities op het gebied van studentenwelzijn worden in deze plannen uiteengezet. Via deze weg kunnen instellingen acties die tijdens het NP Onderwijs zijn gestart doorzetten.

Werken aan een sterkere supportstructuur –

Een groot deel van de mbo-instellingen (33%) zet NP Onderwijsmiddelen in om de supportstructuur te versterken³⁸. Vergeleken met wo-instellingen (60%) is dit een relatief laag percentage. Dit is te verklaren doordat mbo-instellingen al voor de coronacrisis een stevige supportstructuur hadden. Verreweg de meeste middelen voor de supportstructuur worden door mbo-instellingen ingezet voor het aanstellen van specifieke begeleiders. Zoals sociaal werkers, *wellbeing officers* en studentpsychologen. Ook zetten mbo-instellingen speciale ‘buddy’ systemen op om de onderlinge ondersteuning tussen de studenten te versterken en worden er studentdecanen ingezet.

Studenten proactief benaderen – Uit de Studentenpeiling van het voorjaar van 2023 bleek dat een grote groep mbo-studenten last heeft van een (zeer) slechte mentale gezondheid.³⁹ Vooral mbo-studenten die vijf jaar of langer studeren en studenten wiens ouders het financieel minder goed hebben, kampen vaker met (zware) mentale problemen. Daarnaast geven vrouwelijke studenten in het mbo vaker aan mentale problemen te ervaren dan mannelijke studenten. Mbo-instellingen nemen deze signalen serieus: meer dan de helft van de instellingen (58%) zet in op een proactieve benadering van kwetsbare studenten. 42% van de instellingen zet in op ondersteuning van studenten waarvan de ouders het financieel minder goed hebben.⁴⁰ Ook zetten scholen in op het versterken van de contacten tussen studenten en docenten, waardoor docenten mentale problematiek vroegtijdig kunnen signaleren of voorkomen.

Meer contactmomenten tussen studenten – Inmiddels kunnen studenten elkaar al langere tijd zonder belemmeringen ontmoeten, maar het verbeteren van de sociale binding tussen studenten blijft belangrijk voor het mentaal welzijn. Veel mbo-scholen proberen de sociale binding te verbeteren door sportevenementen te organiseren.⁴¹ Dit heeft zowel op de mentale als de fysieke gezondheid van studenten positieve effecten.

Zelflerende zoekmachine WAEL van ROC Mondriaan helpt studenten met vragen

‘Weet je het even niet meer? WAEL weet het wel!’ Het ROC Mondriaan ontwikkelde met behulp van NP Onderwijsmiddelen de zoekmachine WAEL. De zoekmachine is zelflerend, en kan studenten helpen bij vragen waar ze tegenaan lopen tijdens hun studietijd.

Bij het ROC Mondriaan werken verschillende begeleiders om studenten te ondersteunen bij problemen, maar als student kun je ook buiten schooluren (zoals in de avond of in het weekend) met vragen zitten. Met deze gedachte is WAEL ontwikkeld. Deze online zoekmachine geeft begeleiding op onderwerpen als lichamelijke en mentale gezondheid, financiën of wonen.

WAEL.nl is zelflerend en wordt steeds slimmer door de vragen die worden gesteld. Met WAEL wil het ROC Mondriaan het vinden van de juiste ondersteuning en informatie versimpelen en versnellen. De informatie op de website wordt door een team van redacteurs en stagiairs continu aangevuld. Ook wordt het delen van kennis aangemoedigd, iedereen kan suggesties doen voor verbeteringen. Daarnaast geef WAEL scholen inzicht in de meest gezochte onderwerpen, waardoor onderwijsprofessionals beter zicht hebben op wat studenten bezighoudt.

De inspiratie voor de naam kwam van Wael, de naam van een van de stagiaires, zegt WAEL-initiatiefnemer Tina van Wouw tegen rocmondriaan.nl. ‘Wael’ staat in het Arabisch voor ‘hij die in tijden van crisis onderdak biedt en je verder helpt’. Van Wouw: “Deze betekenis maakte het dé naam voor onze eigen zoekmachine. We hopen dat onze studenten en collega’s de weg naar WAEL.nl zullen vinden. Zo gaat er minder tijd verloren aan zoeken en is er meer tijd voor begeleiding.”

Meer weten over WAEL? Kijk op: www.wael.nl

6.2 Studentenwelzijn in het hbo en wo

Over het algemeen lijkt het welzijn van studenten te verbeteren. Toch heeft de coronacrisis een langdurig effect, zeker voor studenten die serieuze problemen ervaren. Uit de implementatiemonitor blijkt dat onderwijsinstellingen veel inzetten op de volgende vier thema’s om studentenwelzijn te verbeteren: (1) een goede supportstructuur en studentbegeleiding; (2) de binding met de student; (3) de sociale binding tussen docent en student en (4) de sociale binding tussen studenten onderling. Er worden nu ook meer middelen dan voorheen ingezet voor specifieke begeleiding, zoals *wellbeing officers*.⁴²

Het belang van preventie – De meeste NP Onderwijsmiddelen worden ingezet voor studenten die hulp zoeken en problemen ervaren. Er wordt minder ingezet op

preventieve maatregelen. Gezien de problematiek is dat een logische keuze. Wel komt bij onderwijsinstellingen steeds meer aandacht voor het preventief stimuleren van gezondheid. Voor de zomer van 2023 zijn de plannen voor het Landelijk Kader Studentenwelzijn⁴³ afgerond, waarmee een belangrijke stap is gezet naar een beter welzijn voor studenten. Het Landelijk Kader Studentenwelzijn zet onder andere in op meer preventie voor een positief welzijn. Onderwijsinstellingen ontvangen voor de implementatie van het kader jaarlijks €15 miljoen.

Succesvolle activiteiten ook voortzetten in de toekomst – De activiteiten voor studentenwelzijn die onderwijsinstellingen tijdens de coronacrisis met NP Onderwijsmiddelen hebben ontwikkeld, kunnen worden voortgezet via de afspraken uit het Landelijk Kader. Naast goede begeleiding van studenten is met hbo- en wo-instellingen afgesproken dat meer wordt ingezet op de *sense of belonging* van studenten. Dit is het gevoel erbij te horen en is belangrijk

voor mentaal welzijn. Ook zetten instellingen in op meer (fysieke) contactmomenten tussen student en docent en tussen studenten onderling. Uit gesprekken met de onderwijsinstellingen blijkt dat ze van plan zijn om de fysieke ontmoetingsplekken te behouden en ook de extra begeleiders te willen blijven inzetten.⁴⁴

Tijdens de coronalockdowns werd online onderwijs de norm. Hierdoor hebben onderwijsinstellingen ervaren dat er meer aandacht nodig is voor socialisatie en studievaardigheden: hoe leer je als student samenwerken en hoe moet je eigenlijk leren en studeren? Deze vaardigheden dragen bij aan de weerbaarheid en veerkracht van studenten en kunnen (onnodige) stress voorkomen.⁴⁵ Daarnaast is in het Kader afgesproken dat kennis en kunde van onderwijsprofessionals wordt vergroot en dat de samenwerking in de regio tussen instellingen en andere partners op het gebied van welzijn wordt verbeterd. Zo worden de problemen met studentenwelzijn integraal aangepakt en is er een goed vervolg op de activiteiten die zijn ontwikkeld met de NP Onderwijsmiddelen.

Versterken supportstructuur en meer contactmomenten – Het merendeel van de middelen, 34% op het hbo en 60% op het wo, wordt ingezet voor de versterking van de ondersteuning voor studenten⁴⁶. Het meeste budget gaat naar het aanstellen van *wellbeing officers*, studentdecanen en studentpsychologen. Ook zet het wo veel middelen in voor *peer-to-peer* supportgroepen. Deze inzet lijkt vooral gericht op de opvang van studenten met een hulpvraag en problematiek. Hier wordt nu meer op ingezet dan in de vorige meting in het voorjaar van 2023. Een vijfde van de middelen wordt ingezet voor de opzet van extra faciliteiten, bijvoorbeeld met informatie over welzijn.

In het hbo wordt er ook een substantieel bedrag (24%) ingezet voor extra contactmomenten tussen student en docent en studenten onderling. Dit gebeurt bijvoorbeeld door studentenverenigingen middelen te geven voor het organiseren van activiteiten. Hiermee wordt de sociale binding verbeterd en dit draagt bij aan het verbeteren van het welzijn en het voorkomen van mentale problemen. In het wo wordt bijna een vijfde van de middelen hiervoor ingezet.

Maatregelen gericht op specifieke doelgroepen – Net als in eerdere voortgangsrapportages zien we ook nu dat er in het wo relatief weinig middelen worden ingezet

voor specifieke doelgroepen. In het hbo is deze inzet wat hoger, namelijk 23%. Deze middelen gaan in grote mate naar de proactieve benadering van kwetsbare studenten, buitenlandse studenten en studenten met een beperking.

Maastricht University geeft workshops over mentale en fysieke gezondheid

Voor een goede mentale en fysieke gezondheid is preventie enorm belangrijk. Universiteit Maastricht zet daarom speciale workshops in om studenten te leren over het belang van gezondheid.

Universiteit Maastricht zette met de NP Onderwijsmiddelen niet alleen in op meer begeleiding van studenten met (mentale) problemen, maar ook op preventieve maatregelen. Via workshops leren studenten over 'positieve gezondheid', een concept waarbij met een brede blik naar gezondheid wordt gekeken. Zo gaan studenten aan de slag met hun eigen 'gezondheidsspinnenweb', waarbij ze aan de hand van 6 dimensies hun eigen gezondheid in kaart brengen.

Met de workshops wil de universiteit studenten inzicht geven in hun eigen gezondheid, ze laten nadenken over wat voor hen belangrijk is en handvatten bieden voor het verbeteren van gezondheid. Ook wordt er in de workshops aandacht besteedt aan het omgaan met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven en worden er *tools* gegeven waarmee studenten veerkracht kunnen ontwikkelen.

Deze vaardigheden helpen studenten niet alleen tijdens de studie, hier hebben ze de rest van hun leven baat bij.

7 Stages en duale leerwerkplekken

In de coronatijd heeft het aanbod aan stages en leerwerkplekken onder druk gestaan als gevolg van de coronamaatregelen en de economische ontwikkelingen in het land. Onderwijsinstellingen en werkgevers hebben zich hard ingezet om de stagetekorten snel in kaart te brengen en op te lossen. De NP Onderwijsmiddelen ondersteunden hierbij. Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten tot nu toe en blikkt vooruit. Hoe kan er - ook na afloop van het NP Onderwijs - aandacht blijven voor voldoende kwalitatieve stages en leerwerkplekken?

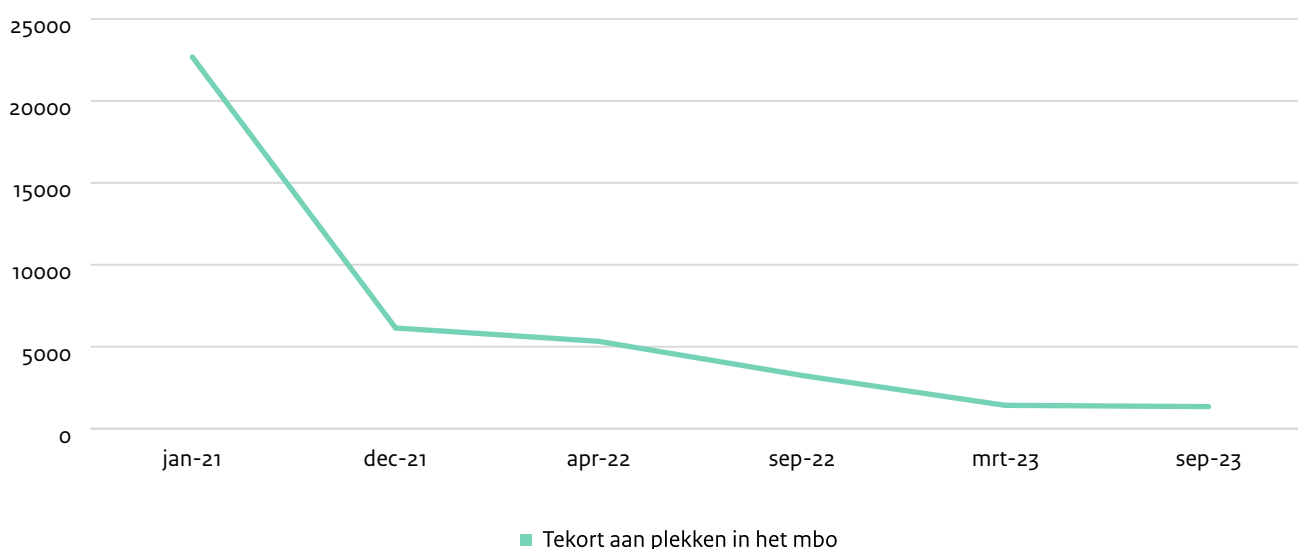
7.1 Stages en leerbanen in het mbo

Tijdens het NP Onderwijs is begonnen met het monitoren van stagetekorten. Dit geeft veel informatie over waar en hoeveel tekorten er zijn. Hierdoor kan er in de toekomst beter beleid gemaakt worden. Op dit moment is er in het mbo nog een tekort van ongeveer 1.350 stages en leerbanen. Dit is veel minder dan het tekort van 22.000 tijdens de coronacrisis.⁴⁷

Het aantal mbo-studenten dat stage loopt neemt de afgelopen jaren, na een dip tijdens de coronacrisis, weer toe. Belangrijke oorzaken hiervan zijn het opheffen van de coronamaatregelen en het herstel in de economie. Ook de toename van BBL-studenten (Beroepsbegeleidende Leerweg) en de grotere vraag in bepaalde sectoren speelt mee.⁴⁸ De toename van het aantal stages en leerbanen heeft dus ook te maken met de veranderingen op de arbeidsmarkt. Tegelijkertijd is het aannemelijk dat de inspanning van onderwijsinstellingen, geholpen door de financiële steun van het NP Onderwijs, hebben bijgedragen aan deze groei.

Onderwijsinstellingen hebben de NP Onderwijsmiddelen vooral gebruikt om docenten in te zetten om studenten te helpen bij het vinden van een passende stageplek. Daarnaast is er veel aandacht besteed aan het begeleiden van studenten die op zoek zijn naar een stage, bijvoorbeeld door het verbeteren van hun netwerk- en stagevaardigheden en aan coaching door stagecoördinatoren en -bureaus. In mindere mate is het geld gebruikt om stageperioden over het schooljaar te verspreiden

Figuur 2.15 - Tekort aan stageplekken in het mbo (Bron: Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) (2023))

(lintstages) of om stages buiten de eigen sector mogelijk te maken (met het behoud van toetsing op relevante vaardigheden). Het budget voor stages en leerbanen in het mbo is nu bijna opgebruikt.⁴⁹

Moeilijkheden bij vinden stages voor BOL-studenten – Het is opvallend dat BOL-studenten (Beroepsopleidende Leerweg), in tegenstelling tot de vorige voortgangsrapportage, aangeven dat zij nu meer moeite hebben met het vinden van een stage dan voor de coronacrisis. Dit is verrassend vanwege de krappe arbeidsmarkt en de inzet van onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven om meer stageplekken te creëren. Deze groep studenten heeft een goede kans om stage te lopen en deze kans is ongeveer hetzelfde gebleven tussen 2019-2020 (voor corona) en 2021-2022 (tijdens de laatste periode van schoolsluiting). Het is niet duidelijk waarom studenten nu meer moeilijkheden ervaren. Er zijn geen verschillen te zien tussen de verschillende sectoren of studieniveaus.⁵⁰

Waardering van de stages – Hoewel het aantal stages flink is toegenomen, geeft dit nog geen inzicht in de kwaliteit van de stages. Over het algemeen zijn mbo-studenten tevreden over de begeleiding die ze krijgen van hun leerbedrijf. Wel lijkt het erop dat ze in 2022 minder vaak tevreden zijn over de begeleiding die ze krijgen bij de beroepspraktijkvorming (BPV) vanuit de school dan in voorgaande jaren.⁵¹ Er is hiervoor geen duidelijke verklaring gevonden. Minder studenten dan voorheen deden mee aan het onderzoek, wat het lastiger maakt deze resultaten te interpreteren. De JOB-Monitor van 2023-2024 en de BPV-Monitor 2023 geven hopelijk een beter beeld of er sprake is van een trend.

Visie op de toekomst – Voor de toekomst verschuift de focus van het wegwerken van stagetekorten naar het blijven zorgen voor genoeg kwalitatief goede stages en leerbanen in het mbo. We zullen de stagetekorten in de gaten blijven houden. Daarnaast wordt ingezet op betere stagebegeleiding, het stoppen van stagediscriminatie en het zorgen voor een passende vergoeding voor studenten. In het Stagepact mbo 2023-2027 staan afspraken met partijen in en rondom het mbo om ervoor te zorgen dat alle studenten een stage of leerbaan met goede begeleiding en een veilige omgeving krijgen. Onlangs heeft de minister van OCW een Kamerbrief⁵² verstuurd, waarin hij aangeeft dat de ondertekenaars en instellingen begonnen zijn met het uitvoeren van de plannen uit het Stagepact. Er zal elk jaar een voortgangsrapportage verschijnen over het Stagepact.

Stagepunt Haagse Hogeschool verbindt student en arbeidsmarkt

Van een stagetekort door corona is geen sprake meer. Toch is een succesvolle stage-ervaring niet voor iedere student vanzelfsprekend. Hoe presenteer je je aan een mogelijk stage-bedrijf? En wat als je tijdens je stage tegen problemen aanloopt? De Haagse Hogeschool greep het momentum van het Nationaal Programma Onderwijs aan om een eigen Stagepunt op te richten: voor én door studenten.

“In het begin hadden we niets, alleen geld”

Onderzoeksassistent Radek Bucko is vanaf het begin betrokken vanuit het studentenperspectief: “We gingen denken: wat willen studenten? Het hele project moest opgezet worden. Het enige dat we hadden, was geld.” De NP Onderwijsgelden gaven het team ruimte om zelf te bepalen hoe ze het Stagepunt wilden inrichten, en waar ze de focus op wilden leggen. Projectleider Caroline Draper: “Je hoeft niet van tevoren alles vast te leggen, maar kunt gaandeweg het project ontwikkelen en bijstellen.”

Studenten die studenten helpen

Op het Stagepunt in de Haagse Hogeschool zitten HRM-studenten klaar om hun medestudenten van advies te voorzien. HRM-student Mellani is een van hen: “Kenmerkend voor het Stagepunt is dat we studenten die binnenkomen op hun gemak stellen. Zo stellen ze zich open, zodat we kunnen achterhalen wat daadwerkelijk het probleem is en beter kunnen helpen.”

Meer weten over het Stagepunt? Bekijk de video op: www.nponderwijs.nl/praktijkverhalen-mbo-ho/

7.2 Stages in het hoger onderwijs

Uit de tweede tussenrapportage van het onderzoek naar stagetekorten in het hbo⁵³ blijkt dat er in het hbo bijna geen tekort aan stageplekken is. De meeste hbo-studenten konden op tijd aan hun stage beginnen. Ongeveer 2% van de respondenten gaf aan dat ze op het moment van het invullen van de vragenlijst nog geen stageplek hadden gevonden. Ook gaf slechts 2% aan te verwachten dat ze studieovertraging oplopen doordat ze geen of te laat een stageplek hebben gevonden. De macromonitor⁵⁴ laat wel zien dat het aandeel hbo-studenten dat stage liep tijdens de coronacrisis iets afnam.

In het studiejaar 2021-2022 is het aantal studenten dat in het vierde jaar van hun opleiding stage liep gestegen naar 82%. Dit kan te maken hebben met het inhalen van stages die in 2020-2021 zijn uitgesteld. Daarnaast lopen studenten met een niet-westerse migratieachtergrond minder vaak stage dan studenten met een westerse achtergrond of geen migratieachtergrond. Studenten wiens ouders het financieel minder goed hebben, lopen ook minder vaak stage dan studenten wiens ouders een gemiddelde of goede financiële situatie hebben.

Ruimte voor verbetering bij stagebegeleiding en ondersteuning – In de tweede tussenrapportage van het onderzoek naar stagetekorten geven drie op de tien

respondenten die zelf een stageplek moesten vinden, aan dat ze hier veel moeite mee hadden. De macromonitor laat ook zien dat studenten niet helemaal tevreden zijn over de begeleiding bij de stage.⁵⁵ Respondenten die aangeven dat ze (enige) problemen hadden met het vinden van een stage, noemden vooral het aanbod van de stages en de (fysieke) bereikbaarheid van stagebedrijven als grote knelpunten. Begin 2024 wordt de derde en tevens laatste tussenrapportage van het onderzoek naar stagetekorten opgeleverd. Daarin wordt ook gekeken naar hoe de begeleiding vanuit de opleiding beter kan.

Hogescholen hebben het geld vanuit het NP Onderwijs vooral gebruikt om⁵⁶:

- studenten te koppelen aan bedrijven met behulp van docenten;
- (kwetsbare) studenten te begeleiden, trainen en coachen met behulp van stagecoördinatoren en -bureaus; en
- stageplekken te zoeken buiten de eigen regio's of in andere, vergelijkbare sectoren.

Zoals de tweede tussenrapportage en de macromonitor laten zien, sluit de inzet van de hogescholen aan bij de behoefte van de studenten aan meer ondersteuning en begeleiding bij het zoeken en vinden van stages.

8 Bestuursakkoord onderzoek en overige thema's van het NP Onderwijs

8.1 Bestuursakkoord Onderzoek

Onderzoekers met een tijdelijk contract krijgen extra ondersteuning – Door de coronacrisis heeft veel wetenschappelijk onderzoek vertraging opgelopen. Zo zorgden, onder meer, gesloten laboratoria en niet-optimale thuiswerksituaties voor vertraging. Het ministerie van OCW stelde €162 miljoen beschikbaar vanuit het NP Onderwijs voor onderzoekers met tijdelijke contracten die door de pandemie vertraging opliepen in hun onderzoek. Dit om hen in staat te stellen hun onderzoek toch af te ronden. Dit is in het belang van de continuïteit van het onderzoek, de kwaliteit van het hoger onderwijs en de wetenschappelijke carrière van de onderzoekers. Naast de NP Onderwijsmiddelen zetten universiteiten, hogescholen, UMC's, en de wetenschappelijke instituten

van het KNAW en NWO ook eigen middelen in om deze onderzoekers te helpen. De implementatiemonitor houdt deze beide bestedingen bij.

Veel NP Onderwijsbudget voor onderzoek is inmiddels besteed – Uit de steekproef van de implementatiemonitor blijkt dat er flinke stappen worden gezet in de bestedingen van de NP Onderwijsmiddelen.⁵⁷ Zo hebben UMC's inmiddels 87% van de middelen besteed. De bestedingen van de NWO en KNAW-instituten liggen respectievelijk op 86% en 85%. De 11 hbo-instellingen uit de steekproef hebben 99% van de middelen besteed, de 6 wo-instellingen 73%. Eind 2022 lagen de bestedingen nog op 77% bij de hbo-instellingen, 70% bij de wo-instellingen, 68% bij de NWO-instituten, 70% bij de KNAW-instituten en 62% bij de UMC's, zo blijkt uit de jaarverslagen 2022. Er is dus flinke vooruitgang geboekt in de besteding van de middelen. In totaal

hebben alle instellingen tot en met 2022 €105 miljoen aan NP Onderwijsbudget uitgegeven en €43 miljoen aan eigen middelen (op hele miljoenen afgerond).

Het beeld van de bestedingen in 2022 en 2023 is in lijn met de vorige tussenmetingen. Daarin gaven instellingen aan dat ze verwachtten vooral in 2022 en 2023 NP Onderwijsmiddelen in te zetten op de vertragingen. Dit komt doordat in deze jaren de financiële gevolgen van de in 2020 en 2021 opgelopen vertraging tot uiting komen. De bevindingen uit deze implementatiemonitor lijken deze verwachting te bevestigen.

De ontvangen bedragen verschillen per sector – In het bestuursakkoord onderzoek is ervoor gekozen om de financiële middelen decentraal te verdelen, omdat instellingen zelf het beste weten wat hun onderzoekers nodig hebben.⁵⁸ Gedurende de periode tot en met 2022, zijn individuele onderzoekers gemiddeld geholpen met €19.000 (op hele duizenden afgerond) uit de NP Onderwijsgelden. De verschillen in bedragen tussen de verschillende sectoren is groot: aan onderzoekers in het hbo en aan KNAW-instituten is gemiddeld (respectievelijk) €13.000 en €14.000 per onderzoeker uitgegeven en aan onderzoekers aan UMC's en wo-instellingen gemiddeld (respectievelijk) €19.000 en €20.000. Aan onderzoekers aan NWO-instituten is gemiddeld het grootste bedrag per persoon besteed vanuit de NP Onderwijsmiddelen: €28.000.⁵⁹ Dat verschil in bedragen kan worden verklaard doordat de kosten per type onderzoek verschillen, of het aantal maanden waarmee een contract verlengd wordt.

Naast middelen uit het NP Onderwijs, zetten instellingen ook eigen middelen in om onderzoekers te helpen hun vertraging in te halen. In totaal is er door alle instellingen tot en met 2022 €43 miljoen (afgerond) ingezet om onderzoekers te helpen.⁶⁰ Het grootste deel van dit bedrag werd ingezet door de wo-instellingen (€20 miljoen) en UMC's (€19 miljoen). Met een gemiddelde van €14.000 per onderzoeker ligt het gemiddelde bedrag waarmee onderzoekers vanuit de eigen middelen werden geholpen lager dan het gemiddelde bedrag vanuit NP Onderwijsmiddelen. Ook hier variëren de gemiddelde bedragen die per onderzoeker zijn ingezet tussen de sectoren: in het hbo was dit €7.000, bij de UMC's €11.000, bij de KNAW-instituten €15.000, bij wo-instellingen €18.000 en bij NWO-instituten €23.000.

Duizenden onderzoekers geholpen – Uit de implementatiemonitor blijkt dat er tot en met 2022 in totaal 5.532 onderzoekers zijn geholpen vanuit NP Onderwijsbudget, en vanuit de eigen middelen ten minste 2.498.⁶¹ Meerdere onderzoekers hebben zowel vanuit het NP Onderwijs als vanuit eigen middelen budget ontvangen. Een duidelijk onderscheid tussen welke onderzoekers geholpen werden met NP Onderwijsmiddelen en met de eigen middelen is dus niet altijd te zien. Dit betekent ook dat de aantallen onderzoekers niet zomaar bij elkaar opgeteld kunnen worden. Het kan ook zijn dat een onderzoeker gedurende meerdere jaren geholpen is. In de implementatiemonitor is deze overlap zo min mogelijk meegenomen in de cijfers.

Resultaten uit de landelijke sessies met onderzoekers – Adviesbureau Berenschot heeft tijdens een landelijke sessie met onderzoekers informatie opgehaald over hoe zij geïnformeerd zijn over, en geholpen met, de NP Onderwijsmiddelen. In totaal gaat het om acht respondenten, die allemaal verlenging hebben gehad vanuit NP Onderwijs middelen. Naast de sessie met onderzoekers vroeg Berenschot ook de respondenten van de steekproefinstellingen naar de ondersteuning aan onderzoekers.

Uit deze gesprekken bleek dat de wijzen waarop onderzoekers geholpen worden grotendeels overeenkomen met die uit de eerdere tussenmetingen. In de meeste gevallen wordt contractverlenging voor onderzoekers met tijdelijke contracten ingezet.⁶² Maar ook uitstel van deadlines, coulance ten aanzien van van het aantal publicaties en extra tijd om aan onderzoek te besteden, worden genoemd. Ook blijkt uit de implementatiemonitor dat er bij sommige instellingen een thuiswerkvergoeding kon worden aangevraagd, of het materiaal hiervoor, zoals een tweede beeldscherm.

In de implementatiemonitor zijn een aantal bevindingen uit de sessie met onderzoekers opgenomen. Net als bij de sessies voor de eerdere tussenmetingen, blijkt dat instellingen verschillend zijn omgegaan met het aanvragen en toekennen van contractverlenging bij corona-gerelateerde achterstanden. Deelnemers vonden dat de toekenning van de verlenging soms lang op zich liet wachten – dit was in het bijzonder voor internationale promovendi problematisch, in verband met de verlenging van hun werkvisa.⁶³

Een aantal sessiedeelnemers gaf aan dat een meer gerichte of gedifferentieerde benadering beter was geweest, waarin de disciplines met de grootste achterstanden - bijvoorbeeld door het sluiten van de laboratoria - eerder in aanmerking zouden komen voor verlenging. Ook was het niet voor alle deelnemers duidelijk hoeveel contracten er konden worden verlengd. En of er voldoende budget beschikbaar is voor de promovendi die aan het begin van de coronacrisis startten met hun promotietraject. Deze onduidelijkheid heeft voor langdurende onzekerheid gezorgd bij deze promovendi, schrijft Berenschot in de implementatie-monitor. Tijdens de sessie benadrukten deelnemers ook hoe belangrijk het is geweest dat er extra middelen beschikbaar zijn gesteld. Ze waardeerden alle hulp, al gaven drie van de vier universitaire onderzoekers die deelnamen aan het gesprek ook aan dat de hulp helaas niet voldoende was om hun achterstanden volledig in te halen. De hbo-onderzoekers die deelnamen aan de sessie kregen hiermee juist wel de gewenste en nodige ruimte.

8.2 Coschappen

Als gevolg van de coronacrisis waren coschapplaatsen en medische stages de afgelopen jaren moeilijk te vinden. Instellingen die medische opleidingen aanbieden kunnen hun NP Onderwijsbudget inzetten om de hierdoor opgelopen studievertraging bij studenten te beperken. In de steekproef zitten vier instellingen met medische opleidingen. Deze instellingen gebruiken de NP Onderwijsmiddelen met name om extra plaatsen voor coschappen te creëren en extra keuzeonderwijs aan te bieden. De bestedingen voor dit thema zijn toegenomen tot 69% ten opzichte van de beschikbare middelen.⁶⁴ Instellingen geven aan dat de voortgang naar verwachting verloopt en dat de activiteiten soms al zijn afgerond.

Minder studenten Geneeskunde stromen direct door naar de master – De directe doorstroom van bachelor naar master binnen de studie Geneeskunde laat een neerwaartse trend zien.⁶⁵ Bijna 80% van de afgestudeerden heeft zich gedurende de coronacrisis een jaar later dan gepland ingeschreven in de master. Dit is lager dan in de voorgaande jaren. De directe doorstroom van het afstudeercohort 2021-2022 is ongeveer 57%. Dit percentage zou nog kunnen stijgen want de tussen-tijdse doorstroom, gedurende het studiejaar, is nog niet verwerkt in de percentages. We blijven de komende

periode de directe doorstroom monitoren en bekijken welke oorzaken hieraan ten grondslag liggen.

Gemiddelde studieduur blijft grotendeels gelijk –

Voor de coronacrisis bedroeg de gemiddelde studieduur van de master Geneeskunde ongeveer 39 maanden.⁶⁶ De gemiddelde studieduur van de cohorten 2017-2018 en 2018-2019 is niet gestegen. Deze groep studenten zou bij een nominale studieduur tijdens corona afstuderen. We lijkt er sprake van een inkomenseffect voor studenten uit het cohort 2017-2018. Studenten met ouders met lage inkomens hadden langer nodig om de studie af te ronden. Dit verschil is niet te zien bij het cohort van 2018-2019.

8.3 Lerarenopleidingen

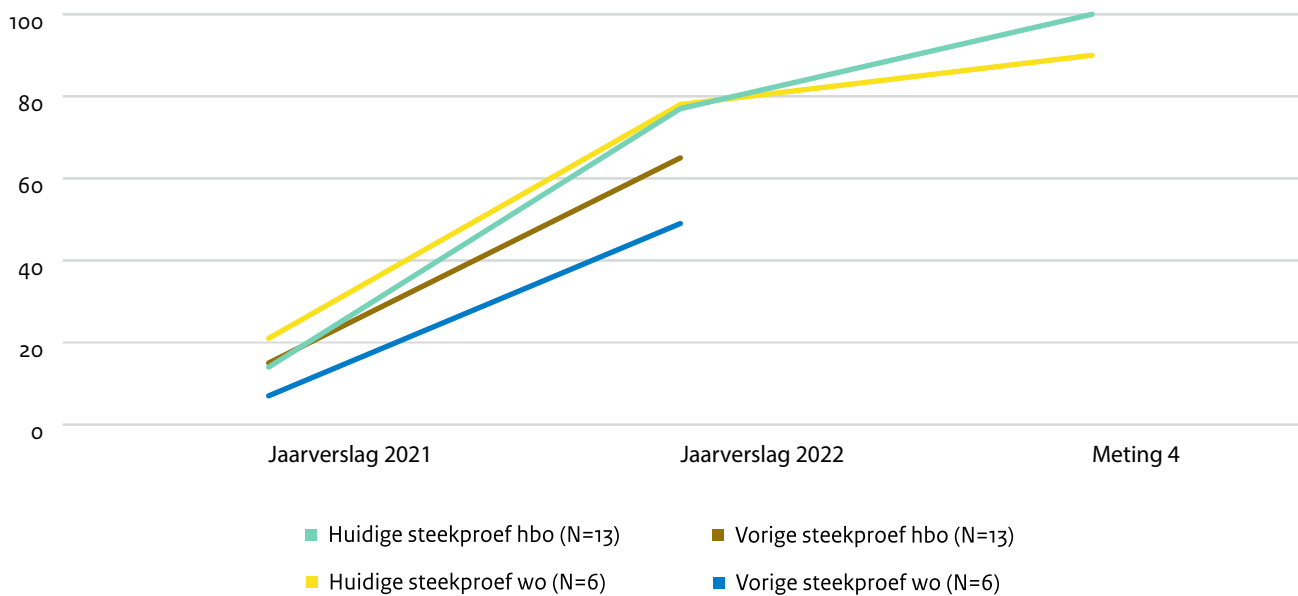
Gedurende verschillende periodes tijdens de coronapandemie heeft er geen fysiek onderwijs plaatsgevonden. Hierdoor was stage lopen voor studenten aan lerarenopleidingen niet altijd mogelijk of kon dit niet altijd in de juiste periode. Vanuit het NP Onderwijs zijn er middelen aan de lerarenopleidingen beschikbaar gesteld om de vertragingen van deze studenten te beperken. Daar hebben instellingen ook gebruik van gemaakt. Circa 10% van de totale corona-enveloppe is ingezet op dit thema.⁶⁷

Bestedingen vorderen, maar vragen blijvend aandacht

– Uit de vorige voortgangsrapportage bleek dat de bestedingen op het thema lerarenopleidingen flink achterbleven. De instellingen uit de vorige steekproef hadden ten tijde van de meting (januari 2023) slechts 31% van de middelen besteed.⁶⁸ Ook ten opzichte van de geplande bestedingen bleef deze steekproef ver achter. In het hbo was slechts 65% besteed, in het wo nog minder: 49%. De bestedingen van de instellingen uit de meest recente steekproef waren, ten opzichte van de geplande bestedingen, al een stuk verder. 77% van de middelen in het hbo waren besteed en 78% van de middelen in het wo.

De instellingen uit deze steekproef hebben de achterstand ingehaald.⁶⁹ De hbo-instellingen hebben 100% van de geplande middelen tot en met juni 2023 ingezet. In het wo is dat 90%. Hiermee kan echter niet worden gezegd dat alle instellingen de bestedingen hebben versneld. Dat zal pas blijken uit de jaarverslagen van 2023. Het lijkt erop dat de instellingen uit deze steekproef namelijk bovengemiddeld snel besteden.

Figuur 2.16 – Percentage van geplande bestedingen voor het thema lerarenopleidingen (tot het moment van meting) dat is besteed (bron: Berenschot, Implementatiemonitor NPO vierde tussenmeting, 2023)

De groei van hun bestedingen ligt hoger dan bij de instellingen uit andere steekproeven.

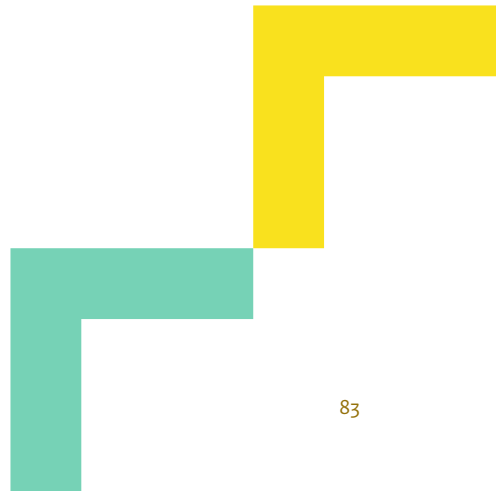
Inzet op extra onderwijs en personele capaciteit –

De meeste middelen voor de lerarenopleidingen zijn door de instellingen ingezet voor extra begeleiding en het geven van extra onderwijs in de opleiding.⁷⁰ Hierbij hebben zij met name ingezet op het uitbreiden en aanstellen van (extra) personele uren van lerarenopleiders. Hierdoor kunnen ze binnen de opleiding ondersteunen bij vertragingen, stages en praktijkleren. De voortgang van bijna alle activiteiten wordt als voldoende tot goed gewaardeerd. Wel valt op dat veel activiteiten nog in de uitvoerende fase zijn. Op andere thema's zijn al meer acties in afronding of afgerond. Dit kan samenhangen met de planning van de bestedingen. De lerarenopleidingen in deze steekproef hadden nog veel middelen te besteden voor 2023 in vergelijking met andere thema's.

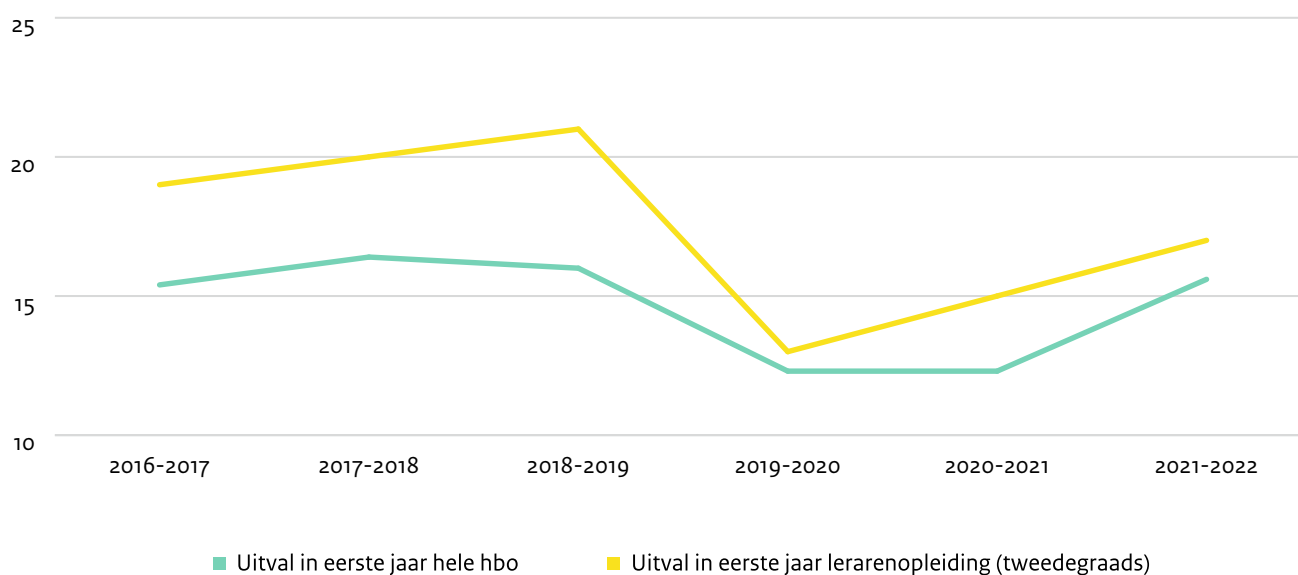
Instroom studenten loopt terug – Het aantal studenten dat instroomt in een tweedegraads lerarenopleiding loopt al een aantal jaren terug.⁷¹ Sinds 2017-2018 zijn er steeds minder studenten die zich inschrijven voor zo'n opleiding, met uitzondering van het jaar 2020-2021, toen het aantal licht toenam. De instroom op de eerstegraads lerarenopleidingen laat de afgelopen tien jaar een nog sterker dalend beeld zien. Waar in 2013-2014 nog circa 1.100

studenten instroomden in een eerstegraads (of universitaire) lerarenopleiding, zijn dat er in 2022-2023 nog maar zo'n 290 studenten.

Dit is een zorgelijke ontwikkeling, gezien het oplopende lerarentekort in het basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast is ook de uitval bij lerarenopleidingen relatief hoog, vergeleken met de gemiddelde uitval in het hbo (zie Figuur 2.17).⁷² Tijdens de coronacrisis is dit verschil wel minder groot geworden. Ook lijkt het uitvalpercentage zelfs iets onder het niveau van voor de coronacrisis te blijven. Dit beeld geldt vooral voor de tweedegraads lerarenopleidingen. De eerstegraadsopleidingen laten een trend zien die terugkeert naar de situatie van voor de coronacrisis. Om een helder beeld te krijgen van de trends na de pandemie, moeten de cijfers langer worden gevolgd.

Figuur 2.17 - Uitval tweedegraads lerarenopleidingen ten opzichte van uitval in het hele hbo (bron: DUO, Cohortrapportage NP Onderwijs 2023 en ResearchNed, Derde rapport Macromonitor)

Studievertragingen nemen af, maar nog boven niveau van voor de coronacrisis – De vertragingen in de lerarenopleidingen laten, na een stijging vanaf het jaar 2018-2019, nu weer een daling zien.⁷³ De vertraging bij studenten aan de lerarenopleidingen lijkt vooral te zijn toegenomen doordat fysiek onderwijs tijdens verschillende periodes van de coronacrisis niet mogelijk was. In het jaar 2021-2022 loopt de vertraging namelijk weer sterk terug. In hoeverre de inzet van instellingen hierbij een rol heeft gespeeld, is niet duidelijk.

8.4 Aanpak jeugdwerkloosheid

Met de Aanpak Jeugdwerkloosheid zetten gemeenten, scholen en andere partners zich in om jongeren in het mbo te ondersteunen richting vervolgonderwijs of werk. Om de verwachte toename van jeugdwerkloosheid door corona te dempen, is er vanuit het NP Onderwijs ingezet op extra begeleiding voor de overgang van school naar werk.

Uit de vierde tussenrapportage van de implementatiemonitor (voorjaar 2023) blijkt dat mbo-instellingen vanuit het NP Onderwijs vooral inzetten op extra loopbaanoriëntatie en -begeleiding.⁷⁴ De middelen worden minder ingezet op *matching* (de begeleiding van studenten naar- en de koppeling met potentiële werkgevers) en

het zorgen voor ‘een warme overdracht’ naar werk. Hier worden waarschijnlijk de middelen uit de subsidie-regeling Nazorg mbo voor gebruikt. Met deze subsidie kunnen mbo-instellingen de opgestarte begeleiding na het behalen van het diploma voortzetten.

Uit onderzoek van Regioplan naar de Aanpak Jeugdwerkloosheid⁷⁵ blijkt dat jongeren de geboden begeleiding als positief ervaren. De samenwerking tussen scholen en gemeenten is verbeterd, vooral voor entree- en mbo 2-studenten. Een goede voorbereiding op werk in het onderwijs, het identificeren van jongeren die hulp nodig hebben, individuele ondersteuning en een warme overdracht naar werk kunnen nuttige interventies zijn.

Aanpak Jeugdwerkloosheid in de wet opgenomen – Van alle Europese jongeren volgen Nederlandse jongeren het vaakst onderwijs of zijn aan het werk.⁷⁶ In Nederland is het aandeel jongeren zonder werk of opleiding van alle OECD-landen het laagst.⁷⁷ Ondanks deze goede cijfers, zijn de kansen op werk in Nederland ongelijk verdeeld. Met name voortijdige schoolverlaters en jongeren uit het praktijkonderwijs (vso-, mbo entree- en bol-niveau 2-opleidingen) komen minder makkelijk aan werk. Om kansengelijkheid te vergroten werken het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aan het wetsvoorstel ‘van school naar duurzaam werk’.

Naar verwachting wordt dit wetsvoorstel in het tweede kwartaal van 2024 aan de Tweede Kamer aangeboden.

In dit wetsvoorstel staat dat mbo-scholen extra loopbaanbegeleiding zullen aanbieden in de laatste fase van de opleiding aan studenten die dat nodig hebben. Dit doen instellingen tot een jaar na het behalen van het diploma. Ook wordt de leeftijdsgrens van de doelgroep voor Doorstroompunten verhoogd van 23 naar 27 jaar.

Dit betekent dat alle niet-schoolgaande jongeren zonder startkwalificatie (een diploma voor havo, vwo of mbo 2 en hoger) tot 27 jaar in beeld blijven en naar school of werk kunnen worden begeleid. Daarnaast krijgen gemeenten een rol bij het ondersteunen van jongeren bij het vinden van werk. Deze ondersteuning kan al tijdens de schoolperiode starten. De genoemde partijen zullen nauw samenwerken om hun taken uit te voeren en om nieuwe regionale programma's te ontwikkelen en uit te voeren.

9 Kenniscreatie en kennisverspreiding

Kennis opdoen en kennis delen, bijvoorbeeld over welke interventies werken, zijn belangrijke onderdelen van het Nationaal Programma Onderwijs. Niet alleen het wiel uitvinden, maar als onderwijs- en onderzoekinstellingen samen onderzoeken en elkaars kennis gebruiken.

9.1 Opgedane kennis verspreiden

In het veld is er veel enthousiasme om van elkaar te leren en te onderzoeken welke interventies werken. Professionals willen graag stappen vooruit zetten en merken dat hun inspanningen de studenten helpen. Dit blijkt ook uit de grote interesse voor de kennisbijeenkomsten die het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) heeft georganiseerd. Zowel de landelijke bijeenkomsten in het najaar van 2022 en voorjaar van 2023 als de regionale bijeenkomsten van de afgelopen twee kwartalen werden goed bezocht. In het voorjaar van 2024 staat een volgende landelijke bijeenkomst gepland over stages en praktijkleren.

Kennis delen in de regio – Tijdens de regionale bijeenkomsten stonden een aantal specifieke thema's centraal. Het Expertisepunt LOB verzorgde in mei 2023 een bijeenkomst waarin goede voorbeelden werden gedeeld voor het verbeteren van de doorstroom binnen het onderwijs. Ongeveer honderd deelnemers wisselden hun kennis en informatie uit. Ze bespraken ook de thema's en vraagstukken die in de verschillende regio's spelen. Ook bood deze bijeenkomst de kans om samenwerkingen op het thema doorstroom te starten of te verstevigen.

De Universiteit van Amsterdam organiseerde in juni een bijeenkomst over de inzet van e-health in het onderwijs. E-health betekent: het inzetten van digitale middelen om het welzijn van studenten te verbeteren. Dit is in de praktijk complexer dan het lijkt, want studenten vragen meestal pas om hulp als ze al met problemen zitten. Daarom is het belangrijk om duidelijk te communiceren met studenten en ook ambassadeurs in te zetten die de beschikbare tools en modules onder de aandacht brengen. Studentbegeleiders spelen hierbij een belangrijke rol. Een goede communicatiestrategie is essentieel om e-health effectief in te zetten binnen de instelling. Er zijn al voldoende e-health tools beschikbaar.

Universiteiten van Nederland en de Erasmus Universiteit organiseren in november 2023 de laatste regionale bijeenkomst over het project 'wisselstroom'. Deze bijeenkomst draait om het bevorderen van de succesvolle doorstroming en doorverwijzing van studenten.

Vragen uit de praktijk beantwoord tijdens de Kennisrotonde – Via de Kennisrotonde, een loket van het Nationale Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) dat op basis van onderzoek vragen over onderwijsinterventies beantwoordt, konden instellingen uit het hbo en wo praktijkvragen stellen op het thema studentenwelzijn. Onderzoekers gingen vervolgens aan de slag om deze praktijkvragen te beantwoorden. Dit was de eerste keer dat de Kennisrotonde specifiek voor het hoger onderwijs werd opengesteld. De vragen vanuit de instellingen liepen sterk uiteen. Ze varieerden van het versterken van de *sense of belonging* voor studenten in het wo tot effectieve interventies voor langstudeerders in het hoger onderwijs. Het belang van ontmoeting en samen werken aan perspectief kwam hier eens te meer naar voren.

Terugkijken op de bijeenkomst over doorstroom

De informatie die tijdens de bijeenkomst over doorstroom is verzameld, inclusief presentaties van de colleges, op: www.expertisepuntlob.nl/opbrengsten-bijeenkomst-doorstromen-16-mei.

Lessen uit de Kennisrotonde: wat zijn effectieve interventies om het aantal langstudeerders te verminderen?

In het hoger onderwijs neemt het aantal ouderejaarsstudenten met studievertraging toe. Veel onderwijsinstellingen willen het aantal langstudeerders (studenten die vijf jaar of langer over hun bacheloropleiding doen) verminderen. Welke interventies om langstudeerders te verminderen zijn er opgezet in de praktijk, en wat werkt?

Uit een klein effectiviteitsonderzoek van Powerhouse, een interventie van De Haagse Hogeschool, blijkt dat het creëren van een leergemeenschap voor deze studenten werkt. Motivatie, kennis en verbondenheid met de opleiding lijken toe te nemen wanneer studenten deelnemen aan de leergemeenschap. Ook neemt het plezier toe.

Ook een meer persoonlijke aanpak lijkt te werken, blijkt uit een interventie van Hogeschool Inholland: de 'talentenmeting' in combinatie met 'statusgesprekken'. Hierbij vullen studenten eerst een vragenlijst in, zodat de begeleider zicht krijgt op de kenmerken van de student: de oorzaken van vertraging, de belastbaarheid en de competenties. Vervolgens wordt individueel met de student een toekomstplan gemaakt.

Over het algemeen lijken er een aantal effectieve elementen te zijn die studenten met (relatief) grote studievertraging ondersteunen:

- het versterken van de sociale en academische binding met de opleiding;
- de aansluiting met begeleiders, die als rolmodel kunnen dienen;
- studenten moeten het gevoel hebben dat ze ertoe doen en dat er aandacht voor hen is; en
- het verplichten van bijeenkomsten.

Kijk voor meer informatie en de volledige rapportage die deze Kennisrotonde-vraag beantwoordt op: www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/Welke-interventies-helpen-langstudeerders-te-verminderen.

De resultaten van de Kennisrotonde worden ook gepresenteerd tijdens de Werkconferentie Studentenwelzijn van ECIO en het Trimbos Instituut op 30 november 2023.

Ook de Vliegende Brigade onderzoekt praktijkvragen –

Niet alleen via de Kennisrotonde zijn praktijkvragen onderzocht. Ook de Vliegende Brigade, tevens een initiatief van het NRO, heeft een aantal instellingen geholpen met een praktijkvraagstuk. Zo heeft Tilburg University ondersteuning gekregen bij het identificeren van effectieve elementen voor een buddysysteem en *peer-to-peer* coaching, om zo de band tussen student en instelling te versterken. Het consortium Leren Werken – Werken Leren (LWWL) heeft antwoord gekregen op hun vraag hoe tijdens de oriëntatiefase en bij de start van de opleiding de binding van de student met de opleiding en het werkveld vergroot kan worden om op deze manier uitval te verminderen. De bevindingen van de Vliegende Brigade worden ook gedeeld op onderwijskennis.nl.

9.2 Samen onderzoeken wat werkt

Naast het delen van bestaande kennis, is het ook belangrijk om nieuwe kennis op te doen. Vooral bij interventies die met middelen uit het NP Onderwijs zijn ingezet. Het NRO heeft hiervoor een aantal onderzoeklijnen gestart.

In de vorige voortgangsrapportage werd al aangekondigd dat verschillende instellingen in samenwerkingsverband onderzoek doen naar de effectiviteit van hun interventies: de regionale werkplaatsen. De samenwerking omvat altijd zowel (onderzoekers van) mbo-instellingen en als (onderzoekers van) instellingen uit het hbo of wo. Vooral aan het thema welzijn & sociale binding wordt veel aandacht besteed, maar er lopen ook onderzoeken op de thema's in- en doorstroom, stages en jeugdwerkloosheid. De eerste resultaten worden in het voorjaar van 2024 verwacht. De uitkomsten zullen meegenomen worden in de evaluatie van het NP Onderwijs voor mbo en hoger onderwijs.

Aandacht voor studievoortgang en online onderwijs tijdens de fieldlabs –

Naast de regionale werkplaatsen zijn er ook twee fieldlabs gestart. Het Fieldlab Studievoortgang in het mbo is een samenwerking tussen onderzoekers en een aantal mbo-instellingen om te onderzoeken hoe de studievoortgang en informatie daarover binnen instellingen beter in kaart gebracht kan worden. Met meer en duidelijker weergegeven

informatie kunnen instellingen mogelijk beter sturen op de prestaties van hun studenten en richter inzetten op (groepen) studenten die achterop (dreigen te) raken. De eerste tussenrapportage van dit fieldlab wordt aan het eind van 2023 of aan het begin van 2024 verwacht.

Het tweede fieldlab richt zich op de effectiviteit van online onderwijsvormen. Hoewel instellingen steeds meer terugkeren naar fysiek onderwijs⁷⁸, zijn er ook waardevolle lessen te leren uit de ervaringen met online onderwijs tijdens de coronacrisis. Dit fieldlab kijkt naar de toegevoegde waarde van online onderwijsvormen en hoe en waar deze het beste kunnen worden ingezet. Het fieldlab is recent gestart en de resultaten worden eind 2024 verwacht. Waar mogelijk worden deze meegenomen in de eindevaluatie van het NP Onderwijs.

9.3 Onderzoekers en onderwijs vinden elkaar op het Onderzoekspein

Naast de onderzoeken die al in gang zijn gezet, heeft het NRO de afgelopen periode een Onderzoekspein ontwikkeld. Dit plein is bedoeld om vraag en aanbod van onderwijsonderzoek bij elkaar te brengen. Want als men elkaar weet te vinden, kan gezamenlijk een onderzoeksvoorstel worden ingediend.

Inmiddels is de eerste ronde voor onderzoeksvoorstellen gesloten. In totaal kunnen zeven onderzoeksvoorstellen worden gesubsidieerd. Het Onderzoekspein bleek aan een vraag te voldoen. In totaal zijn er namelijk elf intentieverklaringen ingediend. Ook groeit het aantal deelnemers op het plein. Inmiddels hebben zo'n 110 professionals en onderzoekers zich op het plein aangemeld.

MANSTUKING
STURING
AFSTANDESENSOR
COM
WORKER

WOKKER
SPEEDCENTRA

Stiek Eco-motor! en
Phidippides

World of TLI

P1

Eindnoten

Deel 2 – Middelbaar beroepsonderwijs, hoger onderwijs en onderzoek

- 1 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 2 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 3 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 4 OCW, Studentenpeiling 2023.
- 5 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 6 DUO (2023) Onderwijspersoneel MBO. | VH (2022) Factsheet personeel 2021. | UNL (2022) Personeelsinformatie.
- 7 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Eerste tussenmeting (2022)
- 8 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 9 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 10 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 11 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 12 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 13 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 14 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 15 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 16 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 17 ResearchNed, Derde rapportage Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 18 Inspectie van het Onderwijs, Staat van het Onderwijs (2023)
- 19 Inspectie van het Onderwijs, Staat van het Onderwijs (2023)
- 20 ResearchNed, Derde rapportage Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 21 Inspectie van het Onderwijs, Staat van het Onderwijs (2023)
- 22 Studentenpeiling NP Onderwijs 2023: mbo- en ho-studenten
- 23 ResearchNed, Derde rapportage Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 24 Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs (2023)
- 25 <https://lcsk.nl/>
- 26 <https://www.studiekeuze123.nl/>
- 27 Studentenpeiling NP Onderwijs 2023: mbo- en ho-studenten
- 28 Dopmeijer, J.M. et al, Actieplan Studentenwelzijn 2018
- 29 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 30 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 31 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 32 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 33 Kamerbrief over aanpak studentenwelzijn in het mbo en hoger onderwijs | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
- 34 Kamerbrief over aanpak studentenwelzijn in het mbo en hoger onderwijs | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl
- 35 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 36 Studentenpeiling NP Onderwijs 2023: mbo- en ho-studenten
- 37 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 38 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 39 Studentenpeiling NP Onderwijs 2023: mbo- en ho-studenten
- 40 Berenschot, Implementatiemonitor NPO vierde tussenmeting (2023)
- 41 Berenschot, Implementatiemonitor NPO vierde tussenmeting (2023)
- 42 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 43 Kader Studentenwelzijn, 2023
- 44 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 45 Trimbos, Better, Harder, Faster, Stronger? (2023)
- 46 Berenschot, Implementatiemonitor NPO vierde tussenmeting (2023)

- 47 SBB, Rapportage Stagetekorten en Ontwikkelingen (2023)
- 48 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 49 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 50 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 51 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 52 [Kamerbrief over voortgang en monitoring Werkagenda mbo en Stagepact | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)
- 53 ResearchNED, Stagetekorten in het hbo - Tussenrapportage 2 (2023)
- 54 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 55 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 56 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 57 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 58 Bestuursakkoord Nationaal Programma Onderwijs onderzoek (2021)
- 59 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 60 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 61 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 62 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 63 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 64 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 65 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 66 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 67 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 68 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Derde tussenmeting (2023)
- 69 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 70 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 71 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 72 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023) en DUO, voorlopige 1-cijferbestand (2023)
- 73 ResearchNed, Derde rapport Macromonitor NPO mbo-ho (2023)
- 74 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)
- 75 Regioplan (2023) Eindrapport onderzoek Aanpak Jeugdwerkloosheid, www.regioplan.nl/wp-content/uploads/2023/05/21114-Eindrapport-Praktijkgericht-onderzoek-jeugdwerkloosheid-Regioplan-18april23.pdf
- 76 Het percentage 15-29 jarigen dat geen werk had en geen onderwijs volgde in Nederland is met 4,2% het laagst van de hele Europese Unie, waar dat percentage gemiddeld 11,7% was. Bron: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230526-3>
- 77 OECD (2023), <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>
- 78 Berenschot, Implementatiemonitor NPO Vierde tussenmeting (2023)

Colofon

Deze rapportage is een uitgave van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag
T 070 412 34 56 (ma t/m vrij 9.00 – 21.00 uur)

©beeld: ANP-Hollandse Hoogte, Joyce van Belkom,
Marcel van den Bergh, Mariette Carstens,
Richard van Elferen, Rob Engelaar, Angeliek de Jonge,
Marieke Duijsters Fotografie, Aidyn Hazebroek,
Valerie Kuypers, Phil Nijhuis Fotografie,
Arenda Oomen Fotografie, Bart van Overbeeke,
Tristan Paalvast, Edith Paol, Rolf Resink, Jan Schartman,
Robin Utrecht, Marijke Volkers, Marcel Vogel, Edith Paol.

November 2023